הישיבה השבעים־ושש של הכנסת השביעית

יום שני, ד' סיון תש"ל (8 יוני 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 12.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ר. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לדיון מוקדם: 1. חוק סגירת עסקים (גופש קיץ), תש"ל—1970 — הצעת חבר־הכנסת צבי צימרמן; 2. חוק לתיקון פקודת התע־בורה, תש"ל—1970 — הצעת חבר־הכנסת משה ורטמן; 3. חוק מרשם האוכלוסין (הקמת ועדה לבעיית רישום לאום ודת), תש"ל—1970 — הצעת חבר־הכנסת אליעזר שוסטק.

ב. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו

היו"ר ר. ברקת:

הכנסת תעבור לסעיף ב' בסדר־היום: סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו ודיון. רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר־המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת. בסקירתי השנה על פעילותה של משטרת ישראל אתעכב אך בקצ־רה על הנושאים שהם לחם־חוקה היום־יומי של המש־טרה, ואתעכב יותר על הנושאים, אשר מחמת התנאים המיוחדים הקיימים ניתנה להם עדיפות בטיפול המשטרה וחלק ניכר ממשאביה הופנו אליהם, דהיינו — השמירה על בטחון הציבור, העמידה בגבולות והמלחמה בגורמים עוינים וחתרניים; כל זאת מבלי שייגדע, ככל הניתן, מביצועם של יתר התפקידים והמשימות המוטלים על משטרת ישראל.

ראשית אנקוב, לשם הדגמה, כמה מספרים אשר ימחישו את היקף העבודה השגרתית השוטפת, שהיו עסו־קות בה יחידות המשטרה בשנת 1969. אם כי מספרים אלה מעידים על כמות העבודה שהושקעה בנושאים שונים, אין הם מתארים את כל גוני הקשת של עבודת המשטרה, שכן רבים התפקידים והמשימות שאין המס־פרים היבשים מסוגלים לתארם ולהעריכם. במיוחד אמורים הדברים לגבי פעולות הבלימה והחרתעה המבו־צעות בלא הפסק, שהרי אי־אפשר למדוד ולהעריך פשעים שנמנעו ותקלות שלא קרו בזכות פעילות זו.

בשנת 1969 עסקה המשטרה, בין היתר, במיליון תלונות ומעלה על עבירות ומקרים אחרים שהביאוה במגע בלתי־אמצעי עם פרטים מן הציבור (מלבד המגעים לאין ספור בטקסים ממלכתיים וציבוריים שונים). המש־טרה טיפלה ב־300,000 אירועים בקירוב, שעליהם הגישו סיירית דו"חות פעולה, ב־190,000 מקרי עוון ופשע בקי־רוב, ב־513,000 עבירות על חוקי תעבורה בדרכים בקירוב, וב־12,234 תאונות דרכים עם נפגעים. כן טיפלה המש־טרה ב־67,000 עצירים ואסירים בבתי־המעצר של המשטרה, בערך ב־238,000 פקודות מעצר ומאסר. היו כ־123,000 הזמנות לבתי־המשפט, כ־30,000 הודעות על אבידות, כ־36,000 הודעות על מציאות, וכן קרוב ל־1,362,000 נכנסים למדינה ויוצאים ממנה — בנקודות הביקורת בגבולות.

העומס המוטל על המשטרה כבד ביותר. בשגה השלישית לאחר מלחמת ששת הימים נתבעה המשטרה להקציב יותר ויותר כוח־אדם למשימות בטחון פנים, שהוא הנושא המועדף, בערים, בישובים ובגבולות. אף־על־פי־כן, עד כמה שניתן הדבר, השתדלה לעשות זאת שלא על חשבון התפקידים השגרתיים והשירותים המקובלים בזמ־נים כתקנם. כדי שתוכל לעמוד בכך ולמלא את כל התפ־קידים המוטלים עליה, וכדי להתגבר על הפער הגדל והולך בין ריבוי המשימות מחד גיסא ובין מספרם הכולל של אנשי המשטרה מאידך גיסא, חייבים היו השוטרים לעמול עמל קשה, בתנאי מתח ולחץ, שעות רבות מעל לשעות העבודה הרגילות ומעבר להן, תוך כדי שימוש באילתורים ותחליפים במידת הצורך.

במשך שנת 1969 נהרגו תוך מילוי תפקידם 12 שוט־רים, מתוכם 7 שוטרים נהרגו במלחמתם בפעילות חבלנית עוינת, וכן נפצעו 71 שוטרים במלחמתם בפעילות חבלנית עוינת.

המלחמה בגורמים עוינים: — המצב הבטחוני שאנו שרויים בו והתגברותה של הפעילות העוינת ברחבי מדינת ישראל ובחלק מן השטחים המוחזקים חייבו הרחבת הפיקוח על מקומות ואובייקטים המועדים לפגיעה ועל מקומות ריכוז של קהל, בפרט בשעת אירועים ציבוריים מרכזיים שקהל רב משתתף בהם. המאמצים שנעשו למני־עת מעשים עוינים ולגילוי מחבלים היו רבים ושונים, כפי המקום והנסיבות. השמירה הצמודה והנידת בכל חלקי הארץ, שבה שותפו גם אנשי הג"א ובנות חיב"ה (החיילות בשירות המשטרה), מנעו בלי ספק מעשי חבלה נוספים.

מרביתם של מעשי החבלה בישראל פוענחו זמן קצר יחסית לאחר ביצועם. חוליות מחבלים ומשתפי פעולה עמם נחשפו ונתפסו בזה אחר זה והושמו מאחורי סורג ובריח. חלק ניכר מהם כבר הובא לדין. בשנת 1969 נעצרו 98 איש מבין ערביי ישראל על ביצוע מעשי חבלה

ושיתוף פעולה עם אירגוני הטרור. בסך הכל נמצאים כיום כמאתיים ערבים אזרחי ישראל במעצר, לפני משפט או אחריו, ועוד 34 ערבים ישראליים נתונים במעצר מינהלי בגין פעילותם נגד בטחון המדינה.

המעצרים הנזכרים לעיל — הן של אלו שגשפטו או עומדים להישפט והן המעצרים המינהליים אשר בוצעו על־ידי המשטרה וכוחות הבטחון — וחשיפת רשתות החבלה שפעלו בערי ישראל בסוף שנת 1969, בלמו במידה רבה מאוד את גל הטרור שהיה מתוכנן נגד ישראל ותוש־ביה ומנעו פגיעות שתוכננו על־ידי אותם אנשים. מאידך גיסא מצויים עדיין כמה מקרי חבלה שמבצעיהם טרם נתפסו, והמשטרה בשיתוף עם כוחות הבטחון לא תשקוט ולא תנוח עד שתמצא את האשמים.

בשטחים המוחזקים בוצעו פעולות איבה רבות ושונות בממדיהן — רובן ברצועת עזה ומיעוטן ביהודה ובשומרון. רוב הקרבנות והפצועים של הטרור הערבי היו תושבי השטחים המוחזקים עצמם. כמו ברחבי המדינה כן גם בשטחים המוחזקים פעלה המשטרה (ובכלל זה משמר הגבול) בשיתוף־פעולה הדוק עם שאר זרועות הבטחון בתחומי המידע, הפעולה, המעצרים, החקירה וההבאה לדין. מוקדי פעילות עוינת נחשפו ופעילותם נפסקה, במקרים רבים, בטרם ביצעו את זממם.

כדי להגביר את ערנותו של הציבור מול סכנת פעולות המחבלים, הגבירה משטרת ישראל את פעולות ההסברה לציבור, ובעיקר לתלמידים בבתי־הספר, במפעלים ובמ־קומות מפגש ציבוריים, על הסכנה הטמונה בחמרי חב־לה, איך לזהותם ואיך לפעול בשעת גילוים. אנשי משטרה מומחים לחמרי חבלה הציגו חמדי חבלה ואמצעי חבלה שבשימוש האויב וחילקו חומר הסברה בנושא. הגברת ערנותו של הציבור ויכלתו לאבחן חמרי חבלה הביאה לידי תוצאות ממשיות בגילוי חמרי החבלה ותרמה למניעת אסונות.

משמר הגבול :— המשימות העיקריות המוטלות כיום על יחידות משמר הגבול הן בשני מישורים מקבילים: האחד — בטחון הפנים ביהודה ובשומרון, והשני — הבטחת שלומם ורכושם של התושבים בישובי הספר הישראליים בעמק בית־שאן ובעמק הירדן במזרח, ולאורך הגבול הלבנוני בצפון. כן מאבטח משמר הגבול מיתקנים ומקומות מיוחדים כגון נמל־התעופה לוד ועוד.

במשך השנה שחלפה, 1969, אירע מספר רב של תקיפות על סיורי משמר הגבול, וכתוצאה מהן נגרמו לכוחותיו אבידות שהסתכמו ב־6 הרוגים ו־53 פצועים. עיקר התקיפות באו מעברו השני של הגבול וכוונו אל סיורים שנעו לאורך נתיבי הפטרולים, שאף מוקשו פעמים רבות. אנשי המשמר גם פעלו נגד חוליות מחבלים, לקחו חלק במרדפים אחריהם, בדרך כלל בשיתוף עם גורמי בטחון אחרים, והצליחו לחסלן או לתפוס מחבלים תוך כדי קרב מגע.

מיבצעים שונים ואירועים מיוחדים :— כמדי שנה כן גם בשנת 1969 הועסק כוח־אדם ניכר של המשטרה בהבטחת הסדר והבטחון באירועים ובטקסים הנערכים ברוב עם, כמו חגיגות יום העצמאות, הקפות שמחת תורה, צעדת שלושת הימים, חגיגות ל"ג בעומר, מפגשי ספורט בין־לאומיים דוגמת המכביה השמינית ואירועים רבים אחרים.

כן הבטיחה המשטרה את הסדר והבטחון באירועים ובטקסים של בני הדתות השונות, כגון חגיגות חג המולד של העדות הנוצריות השונות וטקסים של בני שאר הדתות.

אולם האירוע הציבורי המרכזי בשנת 1969 היה — הבחירות לכנסת השביעית ולרשויות המקומיות. בתיכנון מיבצע נרחב זה, שהקיף את כל הארץ, צריכה היתה המשטרה, יותר מבפעמים קודמות, להתחשב לא רק בגו־רם המתיחות הטבעית הקיימת ביום כזה ובימים שלפניו כתוצאה ממערכת הבחירות — אלא גם, ובעיקר, במצב הבטחוני והחשש לפעולות חבלה בריכוזי קהל. המשטרה הפעילה את כל משאביה בכוח־אדם ובאמצעים במשך קרוב ליממה. יום הבחירות חלף בשקט וללא תקלות, וזאת גם בעיקר בזכות האחריות והבגרות שהוכיח הציבור.

לשם ביצוע המשימות המיוחדות שנזכרו לעיל נלקחים אנשי משטרה רבים מן המערך המשטרתי הקבוע — שלא זו בלבד שאין לו עתודות מילואים אלא מצבת אנשיו נמצאת זה זמן רב מתחת לתקן הדרוש. אין מנוס איפוא מכך שלעתים מבוצעות פעולות אלו על חשבון התפקידים והמשימות המשטרתיים היום־יומיים בתחום הסדר והבטחון הציבורי. אולם באין דרדבות כוח־אדם למשטרה יש לקבל מצב זה כהכרח בל יגונה בזמנים כתקנם, ועל אחת כמה וכמה במצב הבטחוני הקיים.

במשך השנה החולפת היינו עדים גם לאירועים בעלי אופי אחר לגמרי: הפגנות שנערכו כחוק והפגנות בלתי־חוקיות, שביתות ואף התפרעויות. בכולם עמדה המשטרה על משמר הסדר הציבורי, ומובן שגם אירועים אלו ריתקו כוח־אדם במספר לא־מבוטל.

רצוני להדגיש כי בכל מקרה של הפגנה או עצרת הנערכת כחוק וברשיון עושה המשטרה כל אשר לאל ידה הן כדי להבטיח אירוע זה והן כדי למנוע הפרעה מיותרת למהלך החיים התקין. אולם הפגנות הנערכות ללא רשיון ושלא כחוק לא זו בלבד שהן בגדר פגיעה בחוק, אלא שכתוצאה מכך שהמשטרה לא קיבלה התראה מוקדמת על כך ואיננה ערוכה לכך מראש, נוצר מצב של פגיעה בחייו התקינים של הציבור הרחב.

בין כל התפקידים המוטלים על המשטרה, ביניהם קשים ומסוכנים, התפקיד המוטל עליה במניעת הפגנות ללא רשיון והתפרעויות הוא התפקיד הפחות נעים וה־פחות רצוי. ונדמה לי כי מן הראוי שבחברה אחראית ומבוגרת כשלנו לא נצטרך להקצות כוחות לתופעות אלו, שלא יכירן מקומו בחברה המושתתת על עקרונות הדמו־קרטיה וכיבוד הזולת. מאידך גיסא ממלאה המשטרה גם תפקיד זה, באשר זו חובתה הן כלפי החוק והן — ואני מדגיש זאת במיוחד — כלפי הציבור, הזכאי לכך, כי לא יפריעו את חייו התקינים ולא יטילו עליו אימים. לציבור הרחב יש מלוא הזכות לצפות שבה במידה שניתנת לכל אדם ולכל קבוצת אנשים אפשרות ביטוי והבעת דעה, לא תיפגע זכותו של הציבור הרחב להמשיך ולחיות את חייו התקינים בסדר ובבטחה.

אסקור עתה את המצב בתחום העבריינות הפלילית. בממדי העבריינות הפלילית נרשמה בשנת 1969 עלייה קלה של 1.8% בלבד, לעומת השנה הקודמת לה. כוונתי לעוונות ופשעים המשמשים אינדיקטור לעבריינות והי־קפה. המשטרה לוחמת בעבריינות על כל גלוייה, וב־מקביל פועלת פעולה רבה במיטב יכלתה למניעתה. פעולה זו מתמקדת באמצעי הבלימה וההרתעה ובאיסוף ידיעות מוקדמות על העבריינות הפעילה והעבריינים הפוטנציא־ליים. כן פועלת המשטרה בתחומים אחרים העשויים לסייע

למניעת העבריינות (כגון פעולות יחידות הנוער של המשטרה), אך אין היא משלה את עצמה כי ניתן בידה לסלק כל רצון לפשע. יש לזכור שסוגים מסויימים של פשעים ועוונות אינם ניתנים כלל למניעה באמצעים משטרתיים.

גם במקרים של הצלחה מנסה המשטרה למנוע רק את ביצוע המעשה הפלילי, או מבודדת את העבריין מן החברה, אך ברור שאין בכוחה ואין זה מתפקידה לסלק את כל הגורמים אשר דחפו את העבריין לביצוע העבירה.

עלי להדגיש כי בעיית מניעת העבריינות איננה עניין למשטרה בלבד. לפי מיטב הכרתי — והערכה זו מקובלת כיום בעולם הנאור כולו —, העבריינות הפלילית היא בעיקרה בעיה סוציאלית וחינוכית החייבת להעסיק את המחוקקים, את המחנכים וגם את מעצבי דעת הציבור בעידן של דרכי התקשורת המפותחים. זהו כר־פעולה נרחב בשבילם, בעיקר בקרב שכבות אוכלוסיה ושכונות מגורים המשמשות חממות לעבריינות, ובקרב נוער הנמצא על סף העבריינות.

הנסיון הוכיח בינתיים, כי נוכחותם של שוטרים סיורים בחוצות הערים ובמקומות תורפה במספר מספיק יש בה כדי לבלום ולסכל מעשי עבריינות רבים. אין ספק כי אחד הקשיים לגבי המניעה הוא חוסר האפשרות להציב סיורים ואנשי משטרה אחרים במספר מספיק, בעיקר בערים, עקב המצוקה הגדולה בכוח־אדם. במחוז תל־אביב (בכלל זה נפת עזה הנמצאת באחריותו), שהוא המחוז הגדול והמאוכלס ביותר בישראל, ואשר חלקו בכמות העוונות והפשעים המבוצעים ברחבי ישראל הוא — 39.2%, במחוז זה שורר המחסור הגדול ביותר בכוח־האדם, כשהמצבה מהווה 81% מן התקן, כלומר חסרים כ־20% מן האנשים. מן הראוי לציין שהמחסור בכוח־אדם במחוז זה הוא 40.4% מן המחסור בכוח־אדם בכל משטרת ישראל. מטבע הדברים מתבטא חסרון זה יותר בתפקידי סיור ומניעה, שיכלו למנוע עבריינות, ובתחום זה חסר במחוז תל־אביב כשליש מכוח־האדם הדרוש.

היקף העבריינות: — בסך הכל נחקרו בשנת 1969 248,374 מקרים, לעומת 242,529 בשנה הקודמת; הווי אומר: חלה עליה של 2.2% במספר הכללי של המקרים שנחקרו.

בשנת 1969 טיפלה המשטרה ב־190,000 ומעלה פשעים ועוונות, לעומת 187,000, בקירוב, בשנה שקדמה לה. העליה התבטאה איפוא ב־1.8%, והיא בולטת היטב בממדיה הקטנים בעקבות העליות בעשר השנים האחרונות שהיו חריפות יותר (פרט לשנת 1967 שהיתה שנת מלחמת ששת הימים). בכל זאת אינני מציע להסיק מעובדה זו מסקנות חותכות ומרחיקות לכת לגבי המגמות והסיכויים של העבריינות בעתיד.

במספר התלונות שהוגשו למשטרה על עבירות מסוג עוון, ואשר המשטרה מצאה לאחד חקירה כי אין עניין לציבור להביאן לבית־המשפט, חלה ירידה של למעלה מ־7%. מרביתן היו על דקע סיכסוכי שכנים, קטטות ותקיפות קלות וכו'. במרבית מקרים אלה העדיפה המשטרה לפשר בין הצדדים ולעשות שלום ביניהם מאשר למצות את הדין.

במספר המקרים שהצדיקו פתיחת תיקי חקירה במגמה להביא את העבריינים לדין חלה עליה של 8.3%: כ־118,000 תיקי חקירה של פשעים ועוונות ב־1969, לעומת קרוב ל־109,000 תיקי חקירה מסוג זה בשנה הקודמת.

הנתונים שאביא עתה נותנים תמונה על מצב העבריינות הפלילית בשנת 1969. תחילה כמה מספרים כוללים לפי קבוצות העבירות: בעבירות נגד גופו של אדם נפתחו כ־8,500 תיקים (מעט יותר מאשתקד), שהם 7.2% מכלל התיקים; בעבירות נגד המוסר נפתחו למעלה מ־2,000 תיקים, שהם 1.8% מכלל התיקים; וזה קצת פחות מאשתקד. בעבירות נגד רכוש כ־90,000 תיקים, לעומת כ־83,000 בשנת 1968 — שהם כמעט 76% מכלל התיקים שנפתחו; ובעבירות אחרות נפתחו כ־18,000 תיקים פליליים. כפי שאנו רואים, הרוב המוחלט של העבירות בוצע כנגד הרכוש, ובסוג עבירות זה טמונה עיקר העלייה בסך הכללי של הפשעים והעוונות.

ממדי השוד לשנת 1969 היו כממדיו בשנה החולפת — 99 מקרים —, ואולם לעומת השנים שקדמו למלחמת ששת הימים הרי חלה עלייה רבה: ב־1965 אירעו 47 מקרי שוד בלבד, ב־1966 אירעו 67 מקרי שוד. בד בבד עם הגידול שחל מאז מלחמת ששת הימים במספר מקרי השוד, חלה החמרה רבה גם במידת האלימות של השודדים. בשנת 1969 אירעו 7 מקרים של הפעלת נשק על־ידי שודדים, וכתוצאה מזה נרצחו שני אזרחים ונפצעו 9 אנשים, מהם 4 שוטרים ו־5 אזרחים. לעומת העלייה התלולה שחלה בשנת 1968 בעבירות הריגה ובגרימת מוות ברשלנות (כמעט 32%), היתה עלייה בשנת 1969 בסוג עבירות זה מתונה מאוד, והתבטאה בסך הכל ב־3.4%. בחבלות ובתקיפות חלה עליה גדולה יותר, שהתבטאה ב־13.8%. בנזק לרכוש בזדון נרשמה עליה של 10% ומעלה.

בעבירות נגד המוסר חלה השנה ירידה — תודה לאל — של 2.6%, לעומת עליה של 18.8% בעבירות מסוג זה בשנת 1968.

עליה של 8.8% חלה במספר ההתפרצויות. גם בגניבות חלה עליה של 8.7%, למרות העובדה שבשנה הקודמת היתה עליה של 0.1% בלבד. בסך הכל נפתחו למעלה מ־24,000 תיקים בגין התפרצויות ו־56,000 תיקים בגין גניבות. גם בזיופים ורמאויות חלה עליה של 10% — כמעט 600 תיקים בגין זיופים וכמעט 3,000 תיקים בגין רמאויות.

בעבירות נגד הסדר הציבורי נרשמה ירידה של 3.6%, לעומת העליה הגדולה של 26.8% בשנה הקודמת. בסך הכל נרשמו בשנת 1969 6,639 תיקים, לעומת 6,887 בשנת 1968.

בשנת 1969 נתגלו מבצעיהן של כמעט 45,000 עבירות מן הסוגים פשע ועוון, לעומת 43,000 בשנת 1968, אולם אחוז הגילויים ירד מ־42.7% בשנת 1968 ל־40.9% בשנת 1969. בעבירות נגד גופו של האדם היה אחוז הגילויים 91.3%; בעבירות נגד המוסר — כ־79%; בעבירות נגד הרכוש — כ־27% לעומת 28% בשנת 1968 (ומכאן ההשפעה על אחוז הגילויים הכללי, כי רוב העבירות הן נגד רכוש); בעבירות אחרות היה אחוז הגילויים קרוב ל־90%.

בסך־הכל נגנב רכוש שערכו נאמד ב־24 מיליון ל"י ומעלה (לפי הודעות המתלוננים) — למעט כלי־רכב; הרכוש שנגנב ונתגלה על־ידי המשטרה נאמד ב־2,600,000 ל"י.

בתיקים שנתברדו בבית־המשפט הורשעו 98.7% מכלל האשמים, וכאן אני רוצה להסב את תשומת־לבם של חברי הכנסת למספר מאלף זה, שיש בו כדי להצביע

על כך שההוכחות שהובאו לבית־המשפט לא היו מוטלות בספק כלל באחוז כה גבוה של תיקים.

רצוני להתעכב במיוחד על העלייה החדה שחלה בעבירות סמים. מקורה בניידות הרבה שבין הגבולות, בריבוי מספר התיירים הצעירים והסטודנטים הזרים בארץ ובשימוש של מבריחים בקו ההברחה העיקרי העובר בתוך תחומי המדינה, לאחר מלחמת ששת הימים. בשנת 1969 נפתחו 1,053 תיקים בתחום זה, לעומת 744 תיקים בשנת 1968 ו־555 בשנת 1967; עלייה של כמעט כפליים מאז 1967.

במספר עברייני הסמים עד גיל 20 חל גידול של למעלה מפי שניים (135%) — 361 בשנת 1969 לעומת 153 בשנת 1968. 345 תיירים נאסרו בעבירות שימוש בסמים מסוכנים או בהחזקתם.

בעיית הברחת הסמים איננה בעיה מיוחדת לישראל. זרם מתמיד של הברחה קיים מארצות המזרח התיכון וצפון אפריקה ליבשת אירופה וצפון אמריקה. עד יוני 1967 היו עיקר מפיצי הסמים — הסוחרים, בהם בדואים מן הנגב ששיתפו פעולה עם סוחרי סמים בכמה מערי ישראל. מאז תום מלחמת ששת הימים נכנסו למעגל ההברחה וההפצה סוחרי סמים ותיקים ממזרח ירושלים, מהר חברון ומרצועת עזה. בעבר היו עיקר המשתמשים בסמים בעלי עבר פלילי, ואילו לאחרונה הולך וגדל מספר הנאשמים בעבירות מסוג זה.

בעיני, החומרה איננה רק בגידול המספר של עבירות ועברייני הסמים, אלא בכך שנגע זה גולש לתוך רבדים וגילים שלא היו נגועים בו קודם לכן. תחילת העניין אצל רבים היא אמנם בעיקרה סקרנות והצטעצעות, אך סופו להפכנו לחברה לבנטינית, שבמקום להתמודד עם האתגרים הממשיים שלפניה ולעמול כדי לשנותם, היא פוטרת את עצמה על־ידי טימטום וטישטוש של החושים, המאפשרים לה התעלמות מן הבעיות האמיתיות. דומה הדבר למי שנתקל בביצה שורצת יתושים וחולי ולפניו שתי אפשרויות: או שהוא משנס מתניו לנקזה ולהפכה לאדמה פוריה, או שהוא מסמם את עצמו בסמים ובבשמים כדי שמי מדמנה אלה ייראו לו כמעיין מים זכים. אני מזכיר לחברי הכנסת את אשר נזדמן לי לומר לפני שבועות מספר בתשובה להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת אברמוב בנושא זה. הבעיה היא בעיה חינוכית וציבורית ראשונה־במעלה, המדאיגה אותנו וצריכה להדאיג את טובי המחנכים בעולם. רצוני לקוות שאותה ועדה בין־משרדית שנועדה לדון בנושא זה אכן תתדום תרומה נכבדה לטיפול נאות בעניין ותעקור נגע זה מחברתנו בעודנו באבו.

הפשיעה בשטחים המוחזקים שונה באופיה מן הפשיעה במדינת ישראל. הדבר בולט היטב בהשוואות שיעור העבירות לפי הקבוצות: 23% מסך כל העבירות בשטחים המוחזקים היו עבירות נגד גופו של אדם, לעומת 7% בישראל; 16.3% היו עבירות נגד רכוש, לעומת 75% בישראל. 52% היו עבירות נגד בטחון המדינה והסדר הציבורי, לעומת 9% בישראל.

בשנת 1969 נחקרו בשטחים המוחזקים למעלה מן 20,000 מקרים שונים, מהם 13,000 פשעים ועוונות. העלייה בסך כל המקרים השנה לעומת השנה הקודמת התבטאה ב־13%.

השיפור שחל ברמתם המקצועית של אנשי המשטרה בשטחים המוחזקים הורגש גם בשנה הנסקרת, והתבטא באחוז הגילויים שהגיע ל־88.4%, אחוז יפה מאוד.

העבריינות בקרב הנוער היא כיום בעיה שלא פסחה על שום מדינה בעולם, ללא הבדל משטר חברתי, אך רישומה ניכר ביותר בחיי החברה של ארצות הרווחה דווקא. בתחום זה אין המצב אצלנו שונה מאשר בהרבה ארצות מפותחות אחרות. הבעיה קיימת, ואפילו מחריפה, במיוחד בשכבות סוציו־כלכליות נמוכות ובמשפחות הרוסות. התופעה של כנופיות נוער המאורגנות לביצוע מעשי פשע איננה נפוצה, תודה לאל, בארצנו במידה ניכרת. מכל מקום, אין אצלנו תופעות קיצוניות של חוליגניות ושל כנופיות נוער מתפרעות, הנלחמות זו בזו ובכל אשר סביבן. אולם הבעיה קיימת ואף נתנה את אותותיה בכמה מקרים חמורים.

מתפקידה של המשטרה להגן על החברה מפני מעליהם של העבריינים הצעירים, לגלותם ולהביאם לדין. היא משקיעה גם מאמצים לאיתור מוקדי העבריינות בשלבים הראשונים להתארגנותם, ופועלת לעקירתם מן השורש או לפחות לצימצומם. אך בד בבד עם פעולות אלה — פעולות הבלימה —, מקדישה היא תשומת־לב רבה לא רק לנושאי החקירה והענישה. היא תורמת גם חלקה בנסיונות ובמעשים, המכוונים למניעת העבריינות בקרב הנוער. המשטרה נוקטת, בשיתוף עם גורמים אחרים, יזמות בכיוונים שונים, כדי להחזיר צעירים סוטים מדרכם הקלוקלת וכדי למנוע צעירים אחרים מלהצטרף למעגל הפשע.

בין הפעולות היזומות אפשר למנות את אירגונן וקיומן של קייטנות נוער בחודשי הקיץ, שאלפי צעירים משתתפים ומועסקים בהן, את הפעילות במועדוני נוער, בייחוד בתחום הספורט והבידור, ועיסוקים קונסטרוקטיביים שונים.

פעילות נוספת ושונה לחלוטין באופיה היא איכונם של נערים ונערות הנעדרים מביתם לזמן ממושך. השנה נרשמו קרוב ל־1,200 היעדרויות לתקופות שונות. הנסיון של שנים הוכיח, כי ההיעדרות מן הבית היא, לעתים קרובות, השלב הראשון בדרכם של הצעירים לפשע והצעירות לזנות. בשנה זו אמנם חלה ירידה קטנה במספר ההיעדרויות, אך יש להדגיש שהמספרים שביד־נו אינם מבטאים את המספר הריאלי של ההיעדרויות שהוא גדול יותר, שכן יש מקרים רבים של היעדרויות שאין נמסרת עליהם כלל הודעה למשטרה.

בשנת 1969 הואשמו 10,830 עברייניים צעירים בביצוע 21,597 עבירות עוון ופשע, לעומת 10,995 עברייניים צעירים שביצעו 21,268 עבירות מסוגים אלה בשנת 1968. ממספרים אלה אנו למדים, שאף־על־פי שחלה ירידה במספר העברייניים הצעירים החדשים, היתה פעילותם גדולה יותר בביצוע מעשי עבירה. מספרים אלה מצביעים גם על "העמקת הפשיעה" בסקטור הנוער. פחות עברייניים ביצעו יותר עבירות.

הצעירים שהואשמו בביצוע עבירות הופנו לשירות המבחן לנוער, מהם 3,408 צעירים מכלל המופנים לשירות נרשמו כעברייניים חוזרים וכבר היו בשנים קודמות בטיפולם של קציני מבחן לנוער.

אחת מדרכי הטיפול בעברייניים צעירים היא העברתם למעונות חסות, אולם עדיין רבים המקרים של בריחות ממוסדות אלה. המשטרה הועסקה לא מעט בגין בריחתם של 831 קטינים ממעונות החסות, הן באיכונם והן בחקירת מעשיהם הפליליים בזמן בריחתם.

בשנת 1968 הגיע שיעור ההאשמות נגד צעירים

ל־33.1% מכלל ההאשמות נגד עבריינים, ואילו בשנת 1969 חלה ירידה זעומה ושיעור ההאשמות התבטא ב־32.4% מכלל ההאשמות נגד עבריינים, כלומר, אחוז דומה מאוד. סוגים מסויימים של עבירות הם נחלתם הבלעדית כמעט של הצעירים, ורובן ככולן עבירות רכוש. שני שלישים מן ההתפרצויות והגניבות בוצעו על־ידי צעירים. הצעירים מרבים לגנוב במקומות שהם קורצים לגנב — בחנויות של שירות עצמי, מתוך כלי־רכב, בבתי־ספר, על שפת הים, ובמיוחד גדול חלקם בגניבה וסחיבה של אופניים וכלי־רכב ממונעים.

כפי שציינתי, נעשתה פעולה רבה בתחום מניעת העבריינות ועקירת נגע זה, אבל דומני שעוד נותר הרבה לעשות. דבר זה מוטל על כל גורמי הממשלה ועל הגורמים הציבוריים הנוגעים בדבר, וטוב יהיה אם כולנו נעשה זאת שעה אחת קודם, ובתיאום־יתר, כי בעתידנו הדבר. עלינו לפעול לתיקון המצב באמצעים חינוכיים ובאורח קונס־טרוקטיבי, כדי לתרום תרומה של ממש לשיקומם של השקועים בבוץ הפשיעה, ולעזור לנמצאים על הסף.

אעבור עתה לבעיות התנועה והתאונות בדרכים. גם בשנת 1969 נמשכה העלייה בתאונות הדרכים, שהתחילה כבר בשנת 1967. ריבוי התאונות בדרכים בלט השנה עוד יותר, ובייחוד עלה מספר ההרוגים והפצועים. בשנת 1969 נרשמו 12,284 תאונות דרכים אשר גרמו ל־17,490 נפג־עים, לעומת 11,239 תאונות דרכים עם 15,818 נפגעים בשנת 1968. העלייה בתאונות הדרכים התבטאה איפוא ב־9.3%, ואילו העלייה במספר הנפגעים ב־10.6%. העלייה בתאונות הדרכים הקטלניות היתה חמורה עוד יותר והתבטאה ב־13.8% — 404 תאונות קטלניות עם 442 הרוגים בשנת 1969, לעומת 335 תאונות קטלניות עם 408 הרוגים בשנת 1968. קציר הדמים הממוצע החודשי בדרכים עלה ל־37 איש בחודש. מן הראוי לציין, שה־גידול במספר כלי־הרכב ב־1969 לעומת 1968 הסתכם ב־14.2%. יש בכך כדי להצביע ולהבהיר במשהו את העלייה במספר תאונות הדרכים.

ריבוי כלי־הרכב והנהגים, וביניהם נהגים צעירים רבים, וגידול מספר הק"מ בממוצע לכל רכב, שעלה לאין שיעור לאחר מלחמת ששת הימים, משפיעים בלא ספק על העלייה במספר התאונות.

בשנת 1969 נרשמו כרבע מיליון דו"חות על עבירות תוך כדי תנועה, להבדיל מעבירות תעבורה וחניה. עלי להדות שמספר הדו"חות שנרשמו הוא אחוז לא־גדול מעבירות מסוג זה שבוצעו.

על אף המעמסה הרובצת בזמנים אלה על המשטרה בתחומי פעולה אחרים, היא מקדישה יותר ויותר כוח־אדם ואמצעים להילחם בסוג זה של עבירות — דהיינו עבירות תוך כדי תנועה — שהן הן הגורמות לתאונות דרכים קשות. אך למרות מאמץ זה אין עדיין כוח־האדם מספיק לפקח על רוב קטעי הכבישים ובוודאי לא בכל שעות היממה.

במשך השנה הנסקרת נעשו מאמצים נוספים להקל על תנועת כלי־הרכב והחניה שכללו, בין השאר, גם התרת איסורים וסילוק תמורי איסור.

רצוני לציין, כי כאשר נהגים עוברים עבירה במקומות ששם אסורה החניה על־פי החוק, אך איננה מפריעה באורח בולט לתנועה, אנו מסתפקים לעתים, אם גם לא תמיד, באזהרה והתראה. במסגרת מדיניות זו הומרו אלפי דו"חות תעבורה באזהרות, והעבריינים לא הובאו לדין. בכוונת המשטרה להמשיך בדרך זו. אולם כאשר מכונית תימצא חונה במקום האסור בחניה ומהווה מחסום רציני או סכנה, תיאלץ המשטרה גם בעתיד לגרור את כלי־הרכב כדי לפנות את הכביש לתנועה חפשית. עם כל אי־הנעימות הכרוכה בדבר, זוהי השיטה המקובלת כיום ברוב הארצות הנתקלות בבעיות דומות של סתימת עורקי תנועה עקב גידול מספר המכוניות. סתימת עורקי התנועה מונעת אוטובוסים, הדרושים לשירות הציבור, מכוניות מכבי־אש ואמבולנסים, הדרושים לעזרה ראשונה, מלנוע בכבישים אלה ומלשרת את הציבור, ואף גורמת תאו־נות דרכים. ואכן בשנה הנסקרת נגררו 8,665 כלי־רכב, רובם ככולם בתל־אביב, על שחנו, בניגוד לחוק, במקום האסור בחניה, והפריעו לתנועה החפשית או שיצרו סיכון לתנועת כלי־רכב או להולכי רגל.

במשך השנה הורדו מן הכבישים למעלה מ־2,000 כלי־רכב מנועיים, שמצאום בוחני המשטרה כבלתי־כשרים לתנועה בשל ליקויים מיכניים או אחרים.

ההסברה וההדרכה בנושא התנועה, הניתנת על־ידי אנשי משטרה ותיקים, נמשכה גם בשנה הנסקרת והקיפה למעלה מ־46,000 תלמידי כיתות ו'—ח' של בתי־הספר היסודיים, 270 גדנעים, 151 קבוצות בני נוער, וכן תלמידי הכיתות הנמוכות בבתי־הספר היסודיים. אגב אורח, אותה הדרכה ניתנת כיום על־ידי שוטרים מקומיים גם בשטחים המוחזקים.

בשטחים המוחזקים אירעו 816 תאונות דרכים, לעו־מת 726 בשנה הקודמת — עלייה של 12% ומעלה. העלייה בתאונות בשטחים מקורה בעיקר בנפת עזה, כי בנפה זו בלבד היו 114 תאונות יותר מאשר בשנת 1968. אחוז התאונות הקטלניות בשטחים המוחזקים נשאר גבוה מאוד והגיע ל־11.5%, לעומת 3.3% בישראל; גם אחוז הפצועים קשה הגיע שם ל־28.2%, לעומת 19.7% בישראל.

שנת 1969, רבותי חברי הכנסת, תירשם בדברי ימיה של משטרת ישראל כשנה שבה החל המטה הארצי לע־בור מתל־אביב לירושלים הבירה, לבניננו הראשון בשבוגת שייך־ג'ראח שבמזרח ירושלים. מפאת המחסור במקום — עד שתסתיים בנייתו של הבניין השני — עלו לירושלים, בשלב זה, המפכ"ל ולשכתו וכן חלק גדול של אגף האירגון ושל אגף החקירות.

קשים היו חבלי ההעברה, ועדיין קשים הם מבחינת כוח־אדם ודיורו. למעלה מ־30 אנשי משטרה, עם משפ־חותיהם, כבר התיישבו ישיבת קבע בירושלים. קבוצה שנייה של משתכנים תעבור לגור בירושלים בסיום שנת הלימודים בבתי־הספר. לכשתושלם העברת המטה הארצי כולו לירושלים, עתידים לעבור לירושלים בסך הכל 600 אנשי משטרה עם משפחותיהם. בינתיים רבים עדיין האנ־שים הנוסעים מדי יום ביומו לעבודה בירושלים ובחזרה לבתיהם בשפלה. אני רואה חובה לעצמי לציין שהתחזית להעברת רוב האנשים איננה ורודה, ובעיקר מחמת החנ־אים החמריים הכרוכים בהעברה, שאינם מספקים את האנשים, או שפשוט אין ידם משגת לעמוד בקשיים אלה.

בדברי על העברת המטה הארצי ועובדיו לירושלים, רוצה אני להדגיש כי המדובר בשוטרים וקצינים שזו עבודתם לכל ימי חייהם ואין להם, בדרך כלל, מקורות הכנסה נוספים למשכורתם. לפני שוטר הנאלץ לעבור לירושלים ניצבת בעיית ההפרש הגדול בין מחירי הדירות בתל־אביב לבין אלו שבירושלים, הפרש שאין אנשי המש־טרה יכולים לעמוד בו בכוחות עצמם. מסיבה זו, וכדי

להקל עליהם, נעשו קודם לכן סידורים למתן הלוואות לעובדים לירושלים, אלא שבינתיים חל גל התייקרות נוסף של הדירות בירושלים. התייקרות זו מעמידה בספק רב את יכלתם של השוטרים עצמם לעבור לכשתושלם העברת המטה לירושלים. יהא זה ברור ומחוור לכולנו, כי בלא עזרה ממשית מטעם המדינה לא תוכל להתבצע העברת עובדי המטה הארצי לירושלים לאחר השלמת בנייתו.

המבנה האירגוני של המשטרה מבוסס על המטה הארצי ועל ארבע יחידות אופרטיביות ראשיות — שלוש מחוזות המשטרה המחולקים לנפות, תחנות ונקודות משטרה, ומשמר הגבול הבנוי ממרחבים, פלוגות ומחלקות. שלוש מבין נפות המשטרה מצויות בשטחים המוחזקים — נפת יהודה, נפת שומרון ונפת עזה וצפון סיני. כן פועלת נקודת משטרה בקונייטרה שברמת הגולן, ותוך שנת התקציב הנוכחית נקים, כנראה, לראשונה יחידת משטרה במרחב שלמה ודרום סיני. תחנה זו תשרת הן את האוכלוסיה הישראלית והתיירים הרבים המגיעים לאזור זה והן את אוכלוסיית הבדווים שבאזור, המונה כ־7,000 איש, ולרשותם כיום כ־200 מכוניות לעומת 10 כלי־רכב בערך, שהיו לרשותם עד מלחמת ששת הימים, גידול ניכר מאוד שראוי לציון.

בשנת 1969 הועסקו בתפקידים ייעודיים — מניעה, סיור, חקירות, תנועה — קרוב ל־82% מכלל אנשי המשטרה. כ־18% הועסקו בשירותים ובדרישום. השוואה עם שנים קודמות מראה, שאחוז המועסקים בתפקידים ייעודיים גדל מדי שנה על חשבון המועסקים בתפקידי שירותים, תופעה שראוי להתברך בה.

בסיום שנת 1968 נמנו עם מצבת כוח־האדם של המשטרה — אנשי משטרת ישראל ואנשי המשטרה המקומיים בשטחים המוחזקים גם יחד — 11,653 איש, ואילו בסוף שנת 1969 מנה כוח האדם של המשטרה 11,830 איש, מהם קרוב ל־800 אנשי משטרה מקומיים בשטחים המוחזקים. תוספת כוח־אדם בסך 177 אנשים נועדה, בעיקר, להקמת יחידות חדשות לשמירה על מיתקנים חשובים, וביניהם נמל־התעופה לוד. כן כוללת תוספת זו את נקודת המשטרה בהר הבית שבירושלים, שתוגברה בעקבות מעשה ההצתה במסגד אל־אקצה, ואשר התקן שלה הוא 41 שוטרים, ובתוכם יהודים, מוסלמים ונוצרים העובדים יחד בתחנה זו.

במצבת אנשי משטרת ישראל מן המניין — שאינה כוללת 1,197 שוטרים מספים זמניים, 420 שוטרים יומיים במשמר הישובים ו־27 עובדי שירותים — נכללו בשנת 1968 9,210 איש בלבד, ואילו בסוף שנת 1969 היו 9,408 איש, ביניהם 332 ישראלים המועסקים ביחידות המשטרה בשטחים המוחזקים —, על־ידי שכל מחוז מפריש לשטחים המוחזקים, שהוא אחראי להם, מספר מסויים של שוטרים וקצינים מכוח־האדם שלו.

רצוני לציין את חלקם של בני המיעוטים בשירות משטרת ישראל. בשנת 1969 שירתו במשטרה, על שלוחותיה, 796 דרוזים, מהם 19 קצינים ; 52 צ'רקסים ; וכן 455 ערבים, מהם 281 מוסלמים, בכלל זה 10 קצינים, ו־174 נוצרים, בכלל זה 4 קצינים. סך הכל — 1,303 שוטרים, כולם אזרחי ישראל. המטרה הזה מהווה כ־11% של בני מיעוטים המשרתים בכוחות המשטרה על זרועותיה השונות.

בשנת 1969 גוייסו למשטרת ישראל 1,521 איש, אך באותה שנה נשרו ממצבת כוח־האדם של המשטרה 1,323 איש, שחלק מהם פוטרו, התפטרו או פרשו לקיצבה.

ולמען השוואה : בשנת 1968 נשרו מן המצבה של המשטרה 1,046 איש, ובשנת 1967 עוד פחות מכן — 687 בלבד. יוצא איפוא שמדי שנה מחריף והולך המצב מבחינת הנשירה מן השירות. שנת 1968 צויינה בסקירה הקודמת כשנת שיא במספר הנושרים מן המצבה, אולם השנה הנסקרת עלתה על קודמתה ב־300 נושרים בקירוב.

בד בבד עם הנשירה הגדולה מן השירות חלה ירידה ניכרת, בשנתיים האחרונות, במספר המועמדים לקבלת משרות במשטרת ישראל : בשנת 1967 ביקשו להתקבל למשטרה 10,438 מועמדים, בשנת 1968 — רק 6,514, ואילו בשנת 1969 חלה ירידה נוספת, ומספר המועמדים לשרת במשטרה ירד ל־6,356 איש. הירידה הגדולה במספר המועמדים לשירות מוסברת בהיצע הגדול בשוק העבודה והפיתוי הריאלי לקבל שכר גבוה יותר, בפרט כאשר תנאי השירות במשטרה, כידוע, קשים הם, וזאת משום שעות העבודה, שהן בלתי־סדירות לעתים קרובות, העבדה במשמרות, המאמץ הגופני והנפשי, שבצדו גם סיכון פיסי רב, וכן תנאי שירות אחרים שאינם חלים, בדרך כלל, על עובדי מדינה אחרים. תנאים אלה שרירים וקיימים והשפעתם ברורה על סיכויי הגיוס של כוח־אדם טוב לשירות המשטרה.

מלבד 761 איש שהתפטרו במשך השנה מן השירות גדל גם מספר הפורשים לקיצבה, ביניהם 17 קצינים, שהיוו את גרעין המשטרה בשעת הקמתה עם קום המדינה. מספר הפורשים לקיצבה מבין ותיקי השירות גדל והולך מדי שנה. זו תופעה טבעית ורצויה כשלעצמה, אך במצב העניינים הקיים יש בה הכבדה ניכרת על המשטרה.

בשנת 1969 השתתפו בקורסים שונים ובהשתלמויות קרוב ל־5,000 אנשי משטרה — קורסים להכשרה בסיסית, קורסים להכשרת מפקדים, קורסים שונים להתמקצעות בנושאים הנוגעים בעבודת המשטרה. במדרשה להשכלה תיכונית ובבית־ספר ערב של צה"ל ממשיכים אנשי המשטרה בלימודים לקראת בחינות הבגרות (כ־70 איש). 326 אנשי משטרה אחרים—בכלל זה בני מיעוטים — השתתפו בקורסים להשלמת השכלת יסוד או לימודי השפה העברית, הנערכים מטעם צה"ל. גם בשנה זו השתתפו אנשי משטרת ישראל בקורס לקרימינולוגיה באוניברסיטת בר־אילן, ואחרים למדו בחוגים שונים בבתי־הספר הגבוהים במדינה.

לפני חודשים מספר הושג הסדר בין אוניברסיטת תל־אביב ובין המשטרה, ולפיו שולבו נושאי הלימוד האקדמי של בית־הספר לקצינים בכירים של משטרת ישראל במסגרת הלימודים של אוניברסיטת תל־אביב, הפקולטה למשפטים, והסדר זה ייכנס לתוקף בשנת הלימודים 1970/71.

חניכי בית־הספר לקצינים בכירים של משטרת ישראל יקבלו בתום הלימודים תעודה, שתקנה להם מעמד אקדמי מתאים. תעודה זו תאפשר להם המשך לימודיהם לקראת התואר הראשון בחלק מן הנושאים שהוכרו על־ידי אוניברסיטת תל־אביב.

לבסוף, מלים מספר על היחסים השוררים בין הציבור והמשטרה. אני שמח לציין שההבנה שהציבור מראה לתפקידי המשטרה גדלה לאין שיעור בשנים האחרונות. כל איש ואיש במשטרה יודע היטב, שבמשטר דמוקרטי

אין המשטרה יכולה לפעול בחלל ריק, והתנאי הראשון־במעלה הוא יצירת יחסים הדדיים טובים עם הציבור ואווירת אמון הדדי, שבלעדיהם יקשה על המשטרה לקבל עזרת הציבור למלא את ייעודה, שהרי ייעודה של המשטרה הוא ליתן שירות מירבי לציבור ולשמור על שלומו, על רכושו ועל בטחונו.

ואולם טבעי הוא שבתוך המגעים לאין ספור שנוצרים בין המשטרה לבין הציבור והיחיד מביאה אכיפת החוק על־ידי אנשי המשטרה גם לידי יצירת נקודות חיכוך. מקורם של הסייגים והחובות שהחוק מטיל על היחיד הוא בשאיפה להסדר החיים בין אדם לחברו ובין אדם לציבור כולו. אך מטבען של הגבלות, תהיינה חשובות ונחוצות ככל שתהיינה, שהן מעוררות התנגדות בחלק מחלקי הציבור. מאחר שהמשטרה היא האחראית לאכיפת החוק, ממילא רואים בה את הגורם הבא להצר צעדים. לא אתעכב כאן על כל אותן נקודות החיכוך הידועות לנו, ואציין רק, דרך משל, אכיפת תקנות התעבורה — נושא המעכיר לעתים את היחסים.

רצוני להדגיש כי אנו מקבלים ברצון כל ביקורת ומש־תדלים ללמוד ממנה. אנו מסיקים מסקנות הן מהצלחה והן מכשלון, הן מביקורת אוהדת והן מביקורת שלילית, ובאותה מידה אנו מצפים גם מן הציבור ליחס של הבנה לתפקידי המשטרה ומשימותיה.

הזרוע השנייה במסגרת משרד המשטרה היא שירות בתי־הסוהר, הממונה על בתי־הסוהר בישראל ובשטחים. בבתי־הסוהר האלה נמצאים כל האסירים השפוטים, גם העצורים עד להעמדה לדין, וכן העצורים המינהליים. מאז מלחמת ששת הימים ועד כה מתרחב והולך תחום עבודתו של השירות, וביום נמצאים בהחזקתו ובטיפולו כ־5,100 אסירים, לעומת 1,600 אסירים שהיו בטיפולו לפני מלח־מת ששת הימים. מספר בתי־הסוהר גדל אף הוא, מ־6 בתי־סוהר לסוגיהם שהיו בישראל ערב מלחמת ששת הי־מים ל־15 בתי־סוהר כיום, שמהם נמצאים 9 בישראל ו־6 בשטחים המוחזקים. בעוד שבבתי־הסוהר שבשטחים כלואים רק אסירים מן השטחים, מקצתם בטחוניים ומק־צתם אסירים רגילים, הרי בבתי־הסוהר בישראל כלואים גם רבים מן השטחים המוחזקים.

שני יעדים ניצבים לפני שירות בתי־הסוהר בטיפולו באסירים הישראליים, ולא רק הישראליים: א) לקיים את השמירה והבטחון השוטף בבתי־הסוהר כדי למנוע בריחות, התפרעויות, מעשי אלימות וכיוצא באלה; ב) לפעול בתקופת המאסר לשיקומו של האסיר, להקנות לו הרגלים חיוביים לקראת צאתו מבית־הסוהר, כדי שיוכל להשתלב בחברה ולפרנס את עצמו ומשפחתו בכבוד. שירות בתי־הסוהר עמד במילוי שתי מגמות אלה, למרות הקשיים המרובים, שמהם קיימים מאז ומתמיד ומהם נוספו בשנה הקודמת.

עלי לציין כי בשנה האחרונה חלה הרעה בהרכב האסירים הכלואים בבתי־הסוהר, ורבו האסירים הישרא־ליים הנשפטים על מעשי אלימות, שוד והפעלת נשק. כן חלה עלייה גדולה הן במספרם של העבריינים הצעירים והמתבגרים המגיעים לבתי־הסוהר והן בחומרתן של הע־בירות שביצעו.

לאחר החנינה שניתנה ערב מלחמת ששת הימים, לחמש מאות אסירים בערך, נותרו בבתי־הסוהר כ־1,100 אסירים ישראליים. מן הראוי לציין שמתוך 500 האסירים שנחנכו ושוחררו חזרו כ־200, כלוממר 40%, לבתלי בתי־הסוהר. מספרם של האסירים הישראליים כיום מגיע ל־1,700 בקירוב.

לאסירי השטחים הוקצו תחילה שישה בתי־סוהר המצויים בשטחים המוחזקים, חמישה ביהודה ובשומרון ואחד בעזה. בתי־סוהר אלה לא הספיקו כדי לאכלס את כל האסירים, ולכן הכשרנו עוד שלושה בתי־סוהר ביש־ראל לצורך זה, וכיום נמצאים כ־3,500 אסירים בטחוניים ב־9 בתי־סוהר בישראל ובשטחים.

העלייה במספר האסירים גורמת צפיפות רבה ביותר בבתי־הסוהר, ומחייבת אותנו להרחיב את בתי־הסוהר הקיימים ואף לתכנן בנייתם של בתי־סוהר חדשים. מלבד הביקורת שאנו מותחים על עצמנו על צפיפות זו, מופנית אלינו ביקורת על כך מצד גורמים אחדים, כמו הצלב האדום. לצערי ביקורת זו, כאמור, נכונה במידה רבה. ללא מקומות מגורים מספיקים וללא שירותים ובתי־מלאכה, לא יוכלו בתי־הסוהר למלא את ייעודם, וספק אם יוכלו ויהיו מסוגלים לקלוט מספר ניכר של אסירים נוספים. למרות המצוקה הכספית שהמדינה נתונה בה, אין לנו מנוס מלמצוא פתרון לבעיה זו, ואכן נמצא אני במגע ובתיאום עם ראש הממשלה ועם שר האוצר כדי לבחון אפשרויות להרחבת בתי־הסוהר.

גם בשנה החולפת נתקבלו רבים מן האסירים בבתי־הסוהר כשהם חולים במחלות שונות, ובכללן מחלות מידבקות. הענף הרפואי של שירות בתי־הסוהר מטפל בחולים כמיטב יכלתו. אולם ריבוי האסירים שציינתי לעיל יצר קשיים מרובים לענף הרפואי של בתי־הסוהר. בית־החולים הפנימי שברשות הענף הרפואי של בתי־הסוהר הספיק בקושי לאוכלוסיית בתי־הסוהר ערב מלחמת ששת הימים, ואילו כיום האוכלוסיה גדלה כמעט פי שלושה. כתוצאה מכך, וכן משום שבית־חולים זה איננו משוכלל די הצורך ואיננו ערוך לטפל במקרים רפואיים מסובכים, נאלצים אנו לא אחת לשלוח אסירים לבתי־חולים אזרחיים מחוץ לבתי־הסוהר. במשך השנה החולפת אושפזו 45 אסירים בבתי־חולים שמחוץ לבתי־הסוהר. מן הראוי לציין הן את הנטל הכספי והן את המעמסה בכוח־אדם במקרה של אישפוז מחוץ לבתי־הסוהר. איש־פוזו של אסיר בבית־חולים חיצוני עולה 64 לירות ליום, ומלבד זאת חייבים אנו להקצות שלושה סוהרים כדי לשמור עליו יומם ולילה. קיימת מגמה ותכנית לבניית בית־חולים לשירות בתי־הסוהר.

מרביתם של האסירים הכלואים בבתי־הסוהר שב־שטח ישראל, והמסוגלים לעבודה מבחינה גופנית ונפשית, עובדים, אם בלימוד מקצוע ואם בתעסוקה יצרנית ובשירותים. תעסוקה זו מקנה להם אחד היסודות לשיקומם בעתיד, דהיינו הרגלי עבודה, שהיא הבסיס לאדם בחברה החפשית.

מאידך גיסא, אין לאסירי השטחים די בתי־מלאכה, ואף תעסוקה שאפשר לבצעה בלי בתי־מלאכה נמצאת בצימצום. שירות בתי־הסוהר עושה כמיטב יכלתו למצוא תעסוקה מתאימה, מבלי לסכן כמובן את הבטחון, ומדי פעם מתווסף ענף חדש המגדיל את מספר המועסקים. טרם הצלחנו להביא לידי העסקתם של מרבית האסירים בשטחים המוחזקים, ויש להשקיע מאמצים רבים עד שנגיע למצב שיניח את הדעת. בינתיים נוסיף לחפש גם פתרונות מאולתרים כדי להקל על המצוקה.

במסגרת מדיניות שיקום האסיר אנו ממשיכים בקיום של קורסים מקצועיים, בפיקוחה ובהדרכתה של המחלקה

להכשרה מקצועית של משרד העבודה. רצוני לציין במיוחד את המרכז להכשרה מקצועית הפועל בבית־הסוהר לנע־רים בתל־מונד, ואשר אינו נופל מכל מרכז אחר בארץ ללימוד מקצוע לנערים לומדים ועובדים. בין השאר מלמ־דים במרכז זה נגרות, מסגרות, בנאות, מכוונאות רכב, סנדלרות, טבחות, ספרות, ועוד. בשנה החולפת נחנכה במרכז זה מחלקה מיוחדת למיון פסיכוטכני.

ידועה בעיית הבורות בקרב האוכלוסיה המגיעה לבית־הסוהר. קרוב ל־50% מבין אוכלוסיית האסירים אינם יודעים קרוא וכתוב, עובדה המדברת בעדה, ולכן המלחמה בבורות היא אחד האתגרים הניצבים לפני חברתנו.

כמובן מאליו, משקיעים אנו מאמצים מרובים בטיפול בצעירים שבין האסירים, ויחד עם משרד החינוך והתרבות מתנהל בית־הספר לנערים; ובבית־הסוהר בתל־מונד, בו מלמדים כיום 11 מורים, יש כ־14 כיתות לימוד. בבתי־הסוהר למבוגרים אנו מקיימים כיתות לימוד ספציפיות התואמות את הצרכים והאפשרויות. גם לימודים אלה ניתנים על־ידי מורים מטעם משרד החינוך המפקח על עבודתם.

במסגרת חינוכית זו אנו מקיימים חוגים שונים בכל בתי־הסוהר. בחוגים אלה, הפועלים בקבוצות, מושגים שני דברים חשובים: האחד — לימוד ספציפי בהתאם למגמת החוג, והשני — זה לא פחות חשוב — תידגולת קבוצתית לחיים במסגרת החברה.

הטיפול הסוציאלי נעשה חלק אינטגרלי מן הטיפול באסיר בבית־הסוהר ומסייע לשמירת הקשר עם המש־פחה המתלבטת בבעיותיה בחוץ. לצערנו, מעטים הם העובדים המקצועיים המוכנים לעבוד במסגרת זו, ויהיה עלינו לתת דעתנו להגדיל את הצוות. כיום אין לנהל פעולה לשיקום האסיר בלי עובדים סוציאליים במספרים מספיקים. עובדים אלה, המטפלים באסיר ובבעיותיו האי־שיות והמשפחתיות, הם גם בלם לעידעור נוסף של בטחון הציבור.

כבר ציינתי את העלייה הגדולה שחלה הן במספר העבריינים הצעירים והמתבגרים המגיעים לבתי־הסוהר והן בחומרתן של העבירות שביצעו. כתוצאה מכך גדל והולך חלקם של הצעירים והמתבגרים בקרב האסירים השפוטים לתקופות ארוכות. קיימת תופעה ששופטים, מסיבות שלא אעמוד עליהן כאן, שולחים לבתי־הסוהר שלנו נערים, אף־על־פי שקיימים בארץ מעונות מיוחדים לעבריינים צעירים, שנועדו לקלוט אותם.

במהלך דברי הזכרתי את הצפיפות הרבה השוררת בבתי־הסוהר. יש צורך בשיפור התנאים מבחינה זו, במ־יוחד לגבי אסירים צעירים. בית־הסוהר בתל־מונד היה בנוי לאכלס צעירים בגיל 17—21, עם כושר קליטה של 280 נערים. בשנה האחרונה עלה מספר האסירים ל־350 ואף יותר מזה, ביניהם כ־60 נערים גילאי 14—16. עקב הצפיפות בבית־הסוהר נאלצנו להוציא ממנו גילאי 21 ולהעבירם לבתי־סוהר רגילים. למרות זאת עדיין יש בבית־סוהר זה כ־70 אסירים מעל לכוח־קליטתו.

בעיה מיוחדת יוצרים גילאי 14—16, שלא יכירם מקומם בבית־סוהר זה, אלא במעונות לעבריינים צעירים. אולם כאמור אין אפשרות להחזיקם בהם, והם נשלחים אלינו על־ידי בית־המשפט.

בית־סוהר זה של צעירים הוא מוסד מיוחד במינו, ואנו חייבים להקדיש לאוכלוסייתו תשומת־לב מעל לתשומת־הלב המוקדשת בבתי־סוהר אחרים ומעבר לה. דעתי היא שאם יש תרופה לעבריינים, הרי קודם כל יש להתוה לעבריינים אלה, המסוגלים עדיין לקבל את הטי־פול המתאים, כדי להוציאם ממעגל העבריינות בטרם ישקעו בו יותר ויותר. למטרה זו דרושים מיתקנים מתאי־מים, וחושבני שעלינו להתחיל בתיכנון מבנה חדש אשר יתאים לייעודו, וכן יש להקצות לו את כוח־האדם הדרוש. צעירים אלה זקוקים לטיפול אינטנסיבי על־ידי מדריכים קבוצתיים, עובדים סוציאליים, עובדי רפואה ופסיכיאט־ריה. אך בתחום זה דווקא אנו לוקים בחסר, בשל העדר עובדים סוציאליים ומדריכים במידה מספקת. כן אין במקום רופא ואחים פסיכיאטריים שיטפלו בבעיותיהם הנפשיות של צעירים אלה. במקרים קשים אנו מעבירים את הזוקוקים לטיפול למחלקה הפסיכיאטרית הנמצאת בבית־הסוהר רמלה, אשר היא עצמה נתונה בעומס עבודה ובצפיפות גדולה.

אנו חייבים להתגבר על בעיה זו, הן מבחינה תקצי־בית והן במציאת האנשים המתאימים למטרה זו. החברה הישראלית חייבת לעשות מאמצים מיוחדים כדי לשקם את העבריינים הצעירים. אינני רוצה להיות אופטימי יתר על המידה, אך משוכנע אני כי לו השקענו יותר מאמצים, יכולים היינו להציל לפחות שליש מאוכלוסיית העבריינים הצעירים, ולמנוע הפיכתם לעבריינים מועדים. החברה איננה יכולה ואיננה רשאית לפטור את עצמה במשיכת כתפיים.

הגידול המהיר והמתמיד במספר האסירים, ופתיחת בתי־סוהר נוספים, הטילו עומס עבודה עצום על סגל נציבות בתי־הסוהר. ערב מלחמת ששת הימים מנתה מצבת העובדים 704 איש, ואילו עתה, כאשר גדל מספר האסירים פי שלושה ומעלה, הגיעה מצבת הסוהרים ל־1,383 איש, כלומר פחות מאשר פי שניים. רצוני לציין במיוחד כי בין הסוהרים העובדים כיום מצויים גם כ־260 דרוזים, 6 צ'רקסים ו־19 ערבים; בסך הכל — 285 סוה־רים מבני המיעוטים.

עוד היום חסרים לנו כ־70 איש למכסת כוח־האדם שהוקצתה לנו לשנת התקציב 1970/71, ואנו נתקלים בקשיים רבים בגיוס עובדים חדשים, בשל שיעור ההתפט־רויות הגבוה הקיים אצלנו. אנו מנפים לא פעם ומפטרים את הסוהרים שאינם מתאימים לדרישותינו. בסך הכל ירדו מהמצבה בשנת 1969 270 סוהרים: 202 התפטרו, 17 פרשו לגימלה, 2 נפטרו, 6 יצאו לחופשת לידה ממושכת, ו־43 סוהרים פוטרו. בשנת התקציב 1969 נוספו לנו 119 סוהרים בלבד, ואילו אוכלוסיית בתי־הסוהר גדלה באותה שנה ב־1,500 אסירים.

הקשיים בגיוס עובדים וההתפטרויות נובעים קודם כל מתנאי העבודה הקשים במיוחד אצלנו: עבודה במש־מרות, הרחק מן הבית, עם חומר אנושי קשה ובמתח הנובע מהימצאותם של הסוהרים יחד עם אסירים. הגורם השני הוא ההיצע בשוק העבודה. גורם נוסף — תנאי השכר הקשים. ואחרון אחרון — עבודת הסוהר אפורה וקשה, ואין עמה יוקרה והילה המתלווה לממלאי תפקידים בטחוניים אחרים. כל אלה מכבידים על יכולת הגיוס של כוח־האדם, ולפעמים אנחנו נאלצים לגייס כוח־אדם שאיננו בדיוק לפי הדרישות שהצבנו לעצמנו. העובדים הקבועים עושים את מיטב המאמצים כדי להתגבר על העבודה הקשה ועל המחסור בכוח־אדם. העובדים הוותי־

קים נחלצו לעזרת העובדים החדשים והיחידות החדשות, ותרמו מנסיונם לניהולן ולהכשרת העובדים החדשים שבהן.

במקביל לכך פעל השירות להכשרת הסגל לכל דרגותיו, החל בסוהר החדש וכלה בהשתלמות הקצונה הבכירה, כשתשומת־לב מיוחדת — מן הסיבות שהזכרתי — מוקדשת למאות הסוהרים החדשים שגויסו, וצריך היה להכשירם לעבודה מיד עם כניסתם.

רבותי חברי הכנסת, יחד עם התקציב גוללתי לפניכם גם בעיות ולבטים שמשרדי מתחבט בהם, והצבעתי על האורות והצללים במשטרה ובשירות בתי־הסוהר. שירותים אלה ניסו להתאים עצמם לתמורה שחלה כתוצאה ממל־חמת ששת הימים. המצב החדש לא זו בלבד שלא המעיט את תפקידיהם הקודמים של המשטרה ושירות בתי־הסוהר, אלא הוסיף עליהם הן בכמות והן בנושאים, וכל זאת במסגרת התנאים שאנו נתונים בהם: מחסור בכוח־אדם ומחסור בתקציבים. אף־על־פי־כן נעשה, כמובן, כמיטב יכלתנו כדי להצדיק מידת האמון בנו והאחריות המוטלת עלינו.

דיון

היו"ר ה. ברקת:

הכנסת תעבור לדיון על סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו. רשות הדיבור לחבר־הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר־הכנסת סורקיס.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. יורשה לי לברך את שר המשטרה לרגל הופעתו בפעם הראשונה כשר המשטרה בדיון כללי על תקציב משרד המשטרה. רצוני להביע הערכתי על סקירתו המקיפה והמאלפת, וכן את הערכתי לכל אנשי המשטרה, החל במפקח הכללי ועד אחרון השוטרים, ובמיוחד אנשי המשטרה הנמצאים במשמר הגבול ובשטחים המוחזקים. אנו יודעים את תפקידיהם הקשים ואת התנאים הקשים במיוחד לעבו־דתם, כפי ששמענו עכשיו גם בסקירתו של שר המשטרה.

קיימת התקדמות בכל תחומי עבודתה של המש־טרה, ורצוני לציין זאת במיוחד במה שנוגע ליחסי ציבור. אני רואה ברכה בכך, שהמשטרה באה לכלל הבנה שהיא צריכה להתחשב בדעת הציבור, ואני מציין לטובה שלאחרונה מצאה המשטרה לנכון להוציא ביולטין מיוחד שבו סיפרה את האמת וכל האמת בקשר להפגנה בחצרה של ראש הממשלה. המשטרה הצליחה להפריך את העלילה שכביכול השתמשה במקל מסומר. ברכה מיוחדת רואה אני בעובדה זו של התחשבות בדעת הציבור.

הייתי רוצה לראות התחשבות מצד המשטרה בדעת הציבור גם במה שנוגע לערכים תודניים, לערכים המקודשים שלנו. אזכיר לדוגמה, אדוני שר המשטרה, את ההפגנה האחרונה בשבת. זו בהרצליה. אנו יודעים את העובדות. אנשים הפעילו אוטובוסים להנאתם למען "היעד הגדול" לרדת לשפת הים. הם עשו זאת בלי רשיון, כלומר בניגוד לחוק; על כל פנים, עד כמה שהדברים ידועים לי. לדעתי, מחובתה של המשטרה היה לעצור את אלה שפעלו נגד החוק ולא לאפשר בשום פנים ואופן המשך התחבורה, במקום לפזר את המפגינים ולהרוס את המחסומים. אני רוצה להדגיש במיוחד שהמדובר לא היה סתם בעבירת תנועה. המדובר היה בפגיעה בציפור־נפשה של היהדות המסורתית, ולא רק החרדית. המדובר היה בהתנגדות גדולה מאוד, שהרי היה כאן רצון לשבור את הסטטוס־קוו הקיים כל השנים בהרצליה ובמדינה כולה. ואם אינני יכול לדרוש — ואינני דורש — מכל שוטר שיהא שופט ומדינאי ויכריע בכל מקרה ומקרה כיצד יש לנהוג, הרי מותר לי לדרוש מן העומדים בראש המשטרה, משר המשטרה, מן המפקח הכללי, שכאשר קיימת איזו רגישות מיוחדת, כאשר מדובר במשהו מיוחד המכאיב לחלק גדול של הציבור, ינהגו בהתחשבות מיוחדת. סלחו נא לי אם־אשאל שאלה רטורית: האם לא יהא דינה של שבת מלכתא כדינה של "מלכת האמבטיה" המלוכלכת וה־מטונפת ז לגבי "מלכת האמבטיה", לצערי הגדול, כאשר היה החוק לימין המציגים את המחזה המביש הזה — ואני מצטער על כך, אני חושב שסילפנו את המושג הגדול של הדמוקרטיה —, איפשרו את הצגתו של אותו מחזה מביש. ואילו, להבדיל אלפי הבדלות, היה החוק לימינה של מלכת השבת, של שבת מלכתא, בוודאי ובוודאי ובכל ההתלהבות צריכה היתה המשטרה לעמוד לימין שבת מלכתא, ולא לאפשר את התחבורה, ולעצור את העבריינים; ולא למצות את חומר הדין דווקא — ויכול להיות שהיה זה לפי הדין, לא אכנס לכך — לשם פיזור המפגינים והריסת המחסומים.

אדוני שר המשטרה, דאגתי נתונה לכך שבהרצאתך ובסקירתך המאלפת והארוכה לא שמענו דבר בקשר לעבריינות המאורגנת, מה שאנו קוראים — העולם התחתון. אנו רואים את התופעה הזאת בדאגה חמורה. קראתי על כך — ואני מניח שהדברים פחות או יותר מהימנים — בעיתון "הארץ" במשך כמה שבועות, שקיים דבר כזה בבת־ים ובשטח הגדול ביפו. כל עבריינות מעוררת דאגה, על אחת כמה וכמה עבריינות מאורגנת, עבריינות של הפגנת כוח. האם ייתכן — ובוודאי יעמוד על כך שר המשטרה בתשובתו — שבשטח הגדול ביפו מנצלים ילדי בית־ספר בגילים 10—11 לעבירות חמורות ביותר — משכבי זכור וסמים משכרים ז וההורים מפחדים להגיש תלונה למשטרה. ישנם במשפחות — כפי שמספר "הארץ" — אחים חיילים שאף הם אינם מעזים לפנות למשטרה, כי הם מפחדים מתקיעת סכין. דבר זה צריך להדאיג אותנו יותר מאשר סתם עבריינות של בודדים. אם לא נעקור רע זה משרשו — ואני בטוח שהמשטרה בכוחה להתמודד עם הבעיה ולעקור את הרע משרשו —, הרי עלולים אנו להגיע לשיקאגו ול"מאפיה". הייתי רוצה לשמוע את תגובתך, ויותר מתגובתך — את הבטחתך, שדבר זה לא יהיה ולא יקום בישראל והמשטרה תעקור רע זה משרשו.

מחידוש לחידוש, אצלנו במדינה, למכת הסמים המשכרים. לכאורה לא היה צריך להיות מקום לכך בישראל, בין יהודים. מכה זו, שרשה בריקנות הקיימת בארצות הדווחה. אבל אצלנו במדינת ישראל מצד אחד, לצערי, אין חסרות דאגות, ומצד אחר, לשמחתנו, אין אנו חסרים סיפוק ותוכן. לכאורה לא צריכה היתה להיות

מכת הסמים המשכרים, ובאמת היא מכה של יבוא. היא הובאה על־ידי "תיירים" ועל־ידי "סטודנטים". אילו היינו משכילים להתמודד עם נגע זה, הרי לא זו בלבד שהיינו נהפכים למופת ואור לגויים, אלא אולי היתה עובדה זו משמשת אחד הגורמים החשובים לעלייה. כיהודי המרבה להסתובב בחוץ־לארץ אני יודע את דאגתם של הורים. הם היו מוכנים לוותר על דווחים כלכליים ועל כל מיני דברים "טובים" אחרים לשם עלייתם לישראל עם ילדיהם, אילו ידעו, שכאן לא תהא נשקפת להם סכנה של סמים משכרים. שמענו מפי השר שהשנה נתגלו 774 מקרים, ולפני שנה 594 מקרים. אולם מה שמדאיג אותי יותר, הרי זו העלייה המבהילה דווקא בקרב הקטינים והצעירים עד גיל 20 שנה דווקא. בשנה האחרונה היתה עלייה של 135% — 361 מקרים מול 153. ואוי ואבוי לנו, חברי הכנסת, אם אחד מאתנו, אחד מחברי הכנסת היושבים כאן, יכול להתפאר בפומבי שכבר ניסה את כל הסמים האלה. האם אין בזה משום עידוד הנוער לעשות זאת?

לדעתי, העיקר הוא לעקור את המגיפה באמצעות מוסדות שיעזרו להיגמל מן הדחף לאלה אשר כבר נכשלו בסמים. אחרי שהעיר בית־המשפט את תשומת־לב הממשלה, קראתי לפני שנה שאמנם הוכרז על כמה מוסדות כאלה: עכו, מזרע, באר־יעקב. הייתי רוצה לשמוע משר המשטרה אם באמת מנצלים את המוסדות האלה ואם אלה שנכשלו מקבלים שם את הטיפול הראוי.

הסכנה הגדולה ביותר היא סכנת הסרסורים, הסוחרים לא מתאוות פשוטה אלא מתאוות הממון. אגב אורח, מעניין שבעבירות נגד המוסר העלייה התלולה ביותר היא דווקא בעבירות הסרסורים לדבר עבירה — מ־86 עד 125. אין עלייה כזאת בשום סעיף אחר.

שר־המשטרה ש. הלל:

זוהי עלייה בתפיסה ולאו דווקא בפשיעה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מציין לטובה כי לפי הדו"ח המונח לפני, התפיסה היא 99% מן הפשיעה. מכאן אנו למדים שני דברים: (א) הגורם לעבירה ולעלייה התלולה הם הסרסורים; (ב) תופעה מעודדת היא ש־99% מהם נתפסים. אם כך, קיים כל הסיכוי לעקור את הרע הזה — אם לא כולו, הרי מקצתו. הדרך היא לעקור קודם כל את הסרסורים. לדעתי, הענשים שהם מקבלים קלים מדי. אני מתפלא על בתי־המשפט שאינם יודעים את הכלל היסודי, היהודי־התלמודי: "המחטיא את האדם — יותר מן ההורגו". סרסור לדבר עבירה, סרסור לזנות — עבירתו גדולה יותר לפי המסורת שלנו מאשר אילו היה הורג אותה קטינה או שאינה קטינה.

הייתי רוצה לשמוע כמה מלים בעניין ההפלות המלאכותיות. זוהי עבירה על החוק. האם המשטרה פותחת תיקים? מה מספרם? אנו שומעים על מספרים מוגזמים. קיבלתי תשובה על שאילתה שלי, שמדובר על עשרות ומאות אלפים. הדבר מכאיב יותר כאשר אנו נותנים קדבנות, יום יום, ובאותו זמן אנו רוצחים (אין מלה אחרת לכך) נפשות במו ידינו, על־ידי הפלות מלאכותיות.

מדאיג העניין של שוד מזויין — דבר הרחוק מן המסורת היהודית. אני מצטער — אם מותר לי לצטט את המפקח הכללי של המשטרה — כי מקרים אלה הם תכופים ומסוכנים ביותר.

מדאיגנו עניין העבריינים הצעירים. אם אני רואה את הדו"ח בדף 114, שיחד עם העליות במקומות אחרים היו ירידות, כמו ברמת־גן 13%, בדימונה 25% ובפרדס־חנה 52%, הרי יחד עם הדאגה יש גם מקור לעידוד וצריך להמשיך, ובעיקר לא להניח לילדים להסתובב בחוצות אחרי עשרים שנות קיום המדינה. חייבים אנו להקים את המוסדות שיקלטו את כולם.

זמני אינו מרשה לי להרחיב את הדיבור בעניין תאונות הדרכים, ואדלג על נושא זה. די אם אציין שבכל חודש בממוצע נהרגים בדרכים 37 אנשים ונפצעים קשה 250 איש. סלחו לי, אין לי ביטוי אחר אלא רק שאנו מאבדים עצמנו לדעת, ודבר זה לא היה צריך להיות. ועדת הכלכלה המליצה המלצות בעניין זה, ואני מצטער שמחוסר תקציב או כוח־אדם לא בוצעו המלצותיה.

אני מסיים ומבקש את סליחת השר, אבל הוא אמר שהוא מקבל ביקורת ברצון ובלב טוב. אמנם הביקורת שלי חורגת במקצת, אבל אולי ירשני להגיד זאת. אני מתכוון לביקורך לפני זמן־מה ליד הכותל המערבי. כאיש שאני מכירו הרבה שנים, כאיש משרד החוץ, כאיש שאני מעריכו ויודע שיש לו יחסי ציבור מצויינים — אני בטוח שלו היית מבקר בוואתיקן ברומא או במקום קדוש למוסלמים, היית בוודאי מתחשב ברגשותיהם של אנשי דת אלה. הרשני נא להעיר תשומת־לבך, פשוט כבקשה, אם תרצה — כידיד: אנו חייבים להתחשב ברגשות של עצמנו, ברגשות היהודיים, לא פחות משאנו מתחשבים ברגשותיו של הזולת. אינני מעריך אותם גברים שהם מאוד אדיבים לנשים אחרות, אבל לא לנשותיהם ולא לבני משפחתם. האדיבות, ההתחשבות, צריכה להיות ראשית כל כלפי עצמנו ורק לאחר מכן כלפי אחרים.

ואני מסיים, אדוני השר, במה שאמרת: בעיית העבריינות, הסמים וכל ענייני המוסר, שוד וכדומה, לא פסחה על שום אומה מאומות העולם. הדבר נכון. אין לי תרופה בשביל אומות העולם, אבל יש לי תרופה בשביל עם ישראל, והתרופה היא בכך שנקיים את הכתוב "לא ככל הגויים בית ישראל"; נהיה עם התורה, עם הסגולה, ואז נוכל להיפטר מרוב הפשעים, ובעיקר מעבריינות נוער ועבירות מוסר, שוד ורצח שלא ידעו אבותינו ואבות אבותינו. הפתרון הוא בשיבה לדרך התורה והמצוות. הדרך הזאת בדוקה ומנוסה, הצלחנו בה במשך אלפי שנים, נחדש ימינו כקדם, ואז לא נדע עוד על פשעים ופושעים בישראל.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת סורקיס, ואחריו לחבר־הכנסת צימרמן.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושבת־ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אפתח בברכה לשר המשטרה, שזו הפעם הראשונה מופיע עם תקציב ועם סקירה על פעולות משרדו. אני מאחל לו הצלחה בתפקידו. יהי נאמן לאלה שקדמו לו, נאמן לדרכם של בוני המשטרה אשר גאוותנו עליה.

ברכה לסגל ובראשו למפקח הכללי, לסגל הפיקודי,

לשוטר העברי, למשמר הגבול, לסוהרים — כולם עוסקים במלאכה קשה, בייחוד בתנאים שלנו.

אחלק את דברי לשלושה חלקים: משטרת ישראל פעלה בימים כתקנם, בימים של עלייה המונית, בימים של תנאים קשים ביותר — וכל זה עד שזכתה שיכבדו את השוטר העברי.

משטרת ישראל פועלת עכשיו, לאחר מלחמת ששת הימים, בתנאים מיוחדים וקשים ביותר — בשטחים המוחזקים, בימי התפרעויות, הפגנות, בשיתוף עם משמר הגבול בשמירה על המקומות הקדושים. לא שמענו עירעור מפי המבקרים בכל המקומות. עוד אדבר על המבקרים העוינים, המוציאים לעז עלינו, כמו המקרה של ביקור "אינגי הטעם" מאנגליה בבתי־הסוהר, שלאחר מכן הרבו להשמיץ אותנו. אני מדבר על היודעים בדיוק — החל באפיפיור וכלה בשליחיו — כיצד מדינת ישראל שומרת על המקומות הקדושים, בלי הבדל דת. אותה תקרית במסגד "אל־אקצה" היתה נמנעת לו היתה משטרת ישראל שומרת על המקום. כל זה הוכח בעליל בעדויות שנשמעו לפני הוועדה שחקרה את עניין השריפה.

אנו רואים כיצד שומרים השוטרים על המוני היהודים הבאים לבקר במקומות הקדושים, בעיקר ליד הכותל. לפני שנתיים חזיתי בתופעה שלא אשכח אותה. בחג שמחת־תורה התכנסו כמאה אלף איש בשטח נרחב ליד החומה. בלבי קיננו חששות ופחדים למראה ההמון הרב הזה, והתפללתי בלבי שכל זה יעבור בשלום. ואמנם ההתכנסות הזאת נסתיימה בשלום, האנשים התפזרו בסדר מופתי, וכל זאת בזכות הגיוס המוגבר של אנשי משטרה ששמרו על הסדר.

אבל המשטרה שלנו נתקלת בבעיות קשות מחמת המחסור בכוח־אדם. היא גם צריכה לטפל בתופעה חדשה, שהיא בעיני חמורה ביותר. אינני אוהב את כל אותם האנשים המביאים הוכחות באמצעות נתונים סטטיסטיים, שאנו דומים או איננו דומים לשאר אומות העולם. אנו רואים בחורים צעירים, האוחזים נשק בידם למטרות שוד ואינם מהססים להפעילו — ואיננו יכולים להשלים עם תופעה זו. אנו יודעים שהנוער בישראל מסור למדינה ונכון לכל קרבן. אבל יש חלק שהם פורקי עול, ואותם צריך להוקיע ולגנות מעל במת הכנסת. שר המשטרה אמר, ובצדק, שהמשטרה לבדה לא תוכל ליצור את האווירה הדרושה בציבור בגנות תופעות כאלה. ניתן לומר שזהו כשלונה של החברה, ואין להסתיר זאת כאשר מקיימים דיון על פעולות משרד המשטרה — ועוד אעמוד בהמשך דברי בנפרד על המצב בכלא תל־מונד.

המשטרה שלנו מלווה את אזרחי המדינה. המשטרה קלטה מאות שוטרים. אני בודק את מצב העניינים, אמנם לא באופן רשמי, כי אני מנסה לראות כיצד מסתדרת האוכלוסיה עם השוטרים המקומיים שקודם־לכן היו כפופים לשלטון אחר לגמרי. אני מוצא עניין בשאלת יחסה של האוכלוסיה הערבית למבנה המשטרה, למפקד במקום ולשוטרים. בתחילה לא ידעו אנשים אלה כיצד לגשת לשוטר המקומי ולמפקד, מאחר שהורגלו בתקופת השלטון הקודם לתת שלמונים על כל מגע כזה. עניין זה נעקר מן השורש. יש לציין לזכותם של קציני המשטרה ושוטריה שמצאו שפה משותפת עם אנשי המקום.

בזמן המוגבל העומד לרשותי לא אכנס לכל הנושאים שנכללו בדין־וחשבון המאלף של שר המשטרה ובכל התחומים שהמשטרה פועלת בהם. על המשטרה הוטלה משימה נוספת של שמירה יומם ולילה ליד המחסומים בדרכים. משמרות השוטרים והבדיקות שהם עורכים ליד המחסומים — כל אלה מונעים תקלות ואסונות. עוד זכור לנו כיצד טיפלה המשטרה במצב שנוצר בשעתו בעכו. ועדת הפנים שמעה בנדון זה דין־וחשבון. תוך רגעים היתה צפויה התלקחות בין־עדתית מן החמורות בארץ, אבל המשטרה הצליחה בעוד מועד למנוע את התקרית ולהרגיע את הרוחות, וכך מנעה תקרית שהיתה יכולה להתפתח לממדים חמורים. אנשי המשטרה עמדו כאן במבחן. היה שם חומר־נפץ רציני שעלול היה להתלקח כל רגע. יש להצטער על שגורמים החיים עמנו בשכנות טובה למעלה מעשרים שנה הגיעו למצב זה.

אין די מלים בפי להביע שבח והוקרה לאנשי משמר הגבול, אשר יחד עם אנשי צה"ל נושאים בעול הבטחון. בעבודתם המסורה הם מונעים קרבנות בקרב האזרחים, וקודה שאנשי משמר הגבול נפגעים בעת מילוי תפקידם. יש אנשים שאינם רואים את המצב לאמיתו וטועים בכך טעות פאטאלית. בזכות שיתוף־הפעולה בין אנשי משמר הגבול וצה"ל יש בטחון בדרכים והרגשת בטחון בקרב התושבים. אני שולח מכאן ברכה לאנשי משמר הגבול העומדים על משמר בטחוננו, תחזקנה ידיהם. משמר הגבול קלט בתוכו אנשים מעדות שונות, אנשי המיעוטים הם חלק רציני בשורות משמר הגבול. עובדה זו היא לברכה ותורמת לשפה משותפת עם התושבים המקומיים, באשר אנשי משמר הגבול אינם מופיעים ככובשים או כמדכאים אלא כאנשים המראים רצון טוב לעזרה ולסיוע ופועלים נגד אלה שיש להענישם. במקרים כאלה איננו צריכים להתחשב במה שיאמרו עלינו, כי כל המכבד את החוק — הוא גופו מכובד; מי שמפר את החוק — נוקטים נגדו אמצעים.

ומכאן אני עובר לעניין בתי־הסוהר. יש לשמוע את סיפוריהם של אלה ששירתו בעבר בבתי־הסוהר תחת השלטון המצרי או הירדני. אנו שומעים מפיהם סיפורים כיצד התעללו בבתי־סוהר אלה באסירים, אנו שומעים על מצב בלתי־נסבל מבחינת היחס הבלתי־אנושי לאסירים, על הזוהמה והמכות שהיו מנת חלקם של האסירים. ומה המצב בבתי־הסוהר שלנו? שר המשטרה דיבר מעל במת הכנסת על הצפיפות השוררת בבתי־הסוהר, ונכון שצפיפות זו היא בעוכרינו. אבל פרט לצפיפות, אנו יודעים שבבתי־הסוהר שורר משטר של נקיון וסדר. אפשר לראות בבתי־הסוהר אסירים שהוא־שמו בעבירות בטחוניות וכן אסירים שהם רוצחים ופושעים. יש אסירים שאמנם חזותם היא אינטלקטו־אלית, אבל הם מסיתים ומדיחים לרצח.

יש רבים הבאים בטענות אל נציבות בתי־הסוהר. בתי־הסוהר אינם פתוחים לפני כל מבקר הרוצה לבקר בהם. אינם פתוחים לפני אנשי השמאל החדש — ואנו שמענו על הזמנתו של אותו איש השמאל החדש, הנקרא "דני האדום", שהזמינו אותו לכאן ברוב כבוד לאחר שהצרפתים גירשו אותו מארצם. היתה כאן גם חבורה של אנשים אינגי־טעם מאנגליה. לפני כל אלה פתחו את שערי בתי־הסוהר לביקורת. אחר־כך כתבו הם דברי ביקורת מסולפים סילוף זדוני. לאנשים דוברי

אנגלית איפשרו לשוחח באופן חפשי עם אלה שהיו צריכים להצדיק את מעשי הפשע שלהם. הללו כמובן מעמידים פני מעונים, ועד בג"ץ הגיעו. יש כאלה אשר טענו שהם דורשים נוחיות בכלא, חדר נפרד ושאר התנאים. הם טענו את כל הטענות האלה כאשר בחוץ היתה הפגנה של שלושה. ראיתי אותם ליד כלא "דמון", אותם צדיקים מטיפי המוסר הבאים כביכול להגן על ענייני העצירים בעוד שאינם רואים את מעשי הרצח והשוד שנעשים. אלה באים בטענות מדוע עוצרים אנשים אלה.

וכאן רצוני לומר לנציב בתי־הסוהר, שיש לבדוק כל מבקר הבא לכתלי בית־סוהר, בין אם הוא מבקר מהארץ או מחוץ־לארץ. יש לנו די צרות, ואין צורך להוסיף עליהן. אנו קוראים בעתונות ביקורת של המבקרים בבתי־הסוהר.

אחזור בפעם השלישית על נושא שמעסיק אותי ושמתייחס לבעיית הנוער וכלא תל־מונד. לחשתי קודם באזנו של ידידי, שר המשטרה הקודם, חבר־הכנסת ששון, שאני שומע כי משרד החינוך ומשרד העבודה פועלים פעולה ברוכה בקרב הנוער הזה. עוזרים להם לרכוש מקצוע. ללבי מתגנב החשש, אם מישהו לומד שם חרטות, לאיזה צורך ישתמש במקצוע לאחר מכן, אולי לפריצת קופות. אינני חושב שמדיגת ישראל יכולה להיות דומה בעניין זה למה שאנחנו רואים באנגליה, בארצות סקאנדינביה או בצרפת, בעניין הטיפול בנוער בבתי־הסוהר. אנחנו מדינה שנמצאת במצב חמור של מצוד, מדינה במלחמה ובמלחמה כלכלית, ואינני יודע אם אנחנו חייבים לפרנס 320 בחורים, ביניהם בחורים חסונים, בריאים, פורקי עול, שעולים למדינה 7,000 לירות כל אחד. אינני מדבר על הכסף. אני יודע את הסכנה שהם נתונים בה כאשר הם יושבים יחד עם פושעים גדולים. ביניהם יש כאלה שזו הפעם הראשונה שהגיעו לבית־הסוהר, חלק מהם יצאו משם פושעים גדולים מאוד.

אני שואל, מדוע לא נעשה דבר שאיננו מקובל בעולם? אני מוציא מכלל זה את המופרעים ואת אלה שמתחת לגיל. אבל 60% או 70% של הבחורים שהם חסונים ובריאים, מדוע לא נלך כלפיהם בדרך אחרת? לא קרה לי שאחד מהם יגיד את האמת. ללא כל צורך הם משקרים. ראיתי בחור חסון וחזק מאשקלון. שאלתי אותו, מדוע הוא יושב חצי שנה. הוא השיב לי שפגע בבחורה, העליב אותה, ירק בפניה. ובכן, שאלתי, מדוע לא ביקשת סליחה? לאחר מכן, לאחר שראיתי את התיק, חשכו עיני. במה שאמר לא היתה מלת אמת. אחד האסירים ביקש מאתנו בכלא שאטה שנספק לו דיו, משום שהוא רוצה לתקן את התורה... רציתי לראות מי הוא אותו "צדיק", שמבקש לתקן את ספר התורה. יש שם גם ילדים קטנים. הם קורעים את הבגדים, את הנעלים, משחיתים את רכוש המדינה, גוהגים בהפקרות, מתעללים באלה ששומרים עליהם בתנאים קשים. כאשר אני לוקח סוהר בטרמפ, אני שומע ממנו על שעות העבודה שלו, על מספר השעות שנשארות לו לבלות בבית. במצב כלכלי טוב, למה יישארו שם? זה חל גם על השוטרים וגם על אנשי משמר הגבול. הם רואים בזה תפקיד ורוצים לשרת את העניין. לכן אני אומר שיש להוציא חלק מהם ולהושיבם על־יד מחנות צבא, ושלא יבואו לתת להם שיעור של גדנ"ע וספורט. יעשו את הספורט שלהם בעבודה במחנה. מובן שאני מדבר על הבריאים. החולים הם בעיה אחרת לגמרי. הם עוד יעלו למדינה כסף רב. לצערנו הרב, הם אומללים. אבל אני מדבר על הבחורים החסונים שגנבו מכוניות ופרצו פריצות גדולות. אינני מדבר על רוצחים שמסתובבים עם נשק בידם. יש להקים לעניין זה ועדה מיוחדת של המשטרה ושל צה"ל ולערוך בדיקה יסודית. על־ידי כך נציל אולי חלק גדול מהם. ואף אם לא נציל חלק גדול, עשינו מלאכה גדולה. חובה עליהם לשרת את צה"ל במקום לשבת בבתי־הסוהר, והם יכולים לעשות עבודה טובה. אני מקווה ששר המשטרה יקשיב לדברי וישקיע בכך טיפול רציני. אולי אין זה מתאים כל־כך לעמים אחרים, אבל אנחנו עם אחר ובעיות אחרות.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת צימרמן, ואחריו לחבר־הכנסת שחור.

צבי צימרמן (גח"ל):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. מאוד הייתי רוצה שהדברים, שאני עומד לומר לשר המשטרה הנכבד, לא יקבלו צליל של אדיבות וגימוסין גרידא מאחר שאני מצטרף לדברים שאמר קודמי. לא יהיה משום חידוש בכך אם אומר שאני מאחל לשר המשטרה הצלחה בתפקידו החדש, כי הצלחה זו היא הצלחתנו. אנחנו מעוניינים בהצלחה זו שלך, אדוני שר המשטרה, אולי לא פחות משאתה מעוניין בה. וכאן, כשאני אומר לך דברים היוצאים מן הלב, רצוני להוסיף: אני מאחל לך לא רק שתחלית דרכך תהיה מוצלחת, אלא שלאחר תקופת עבודה, עת תגיע לסיום עבודתך, תסיים אותה באותה אהדה והערכה שזכו לה קודמיך, ובמיוחד חבר־הכנסת ששון היושב עמנו כאן.

ודאי נוכחת לדעת, אדוני שר המשטרה, בתקופה של חצי שנה שאתה עומד בראש המשרד, שקיבלת את האחריות הפרלמנטרית והמדינית לאחת המשטרות המעולות והמתוקנות ביותר שבמדינות העולם. אני אומר זאת מתוך הכרה, כאדם שעוקב אחרי עבודת המשטרה מיום שנבחר לכנסת. מסורת היא בידי לדבר על תקציב משרד המשטרה, גם כשהייתי באופוזיציה וגם כעת, שאני נמצא בקואליציה. גם אז אמרתי אותו הדבר. כמובן, יש דברים שצריך לשפרם תמיד. אבל יש רצון טוב מצד הקצונה ומצד כל חבר העובדים בכל שלוחות המשטרה, בכלל זה משמר הגבול, וגם שירות בתי־הסוהר בכלל זה. לכולם יש רצון וכוונה טובה לחתור בלי הרף לשיפורים.

ודאי ידוע לך שקיבלת את התפקיד הזה באחת התקופות הקשות ביותר העוברות על המדינה במילוי תפקידים חשובים ורגישים מאוד, תפקידים שאנחנו כוללים אותם במושג אחד "בטחון פנימי". מאחר שכולנו יודעים זאת, הרשני נא להעמיד במרכז הדיונים האלה שאלה אחת רגישה מאוד: האם המשטרה שלנו, ובעקבותיה המדינה כולה, היא מדינת משטרה ודיכוי כפי שמנסים לתארה בעולם גורמים עוינים למדינה וכפי שנתפסים לרוח הזאת גם גורמים פנימיים במדינה, חלקם עוין וזדוני, חלקם תמים ואידיאליסטי, חלקם אולי בעל רצון טוב, אבל מביא לידי תוצאות חמורות עוד יותר? אנחנו עומדים למבחן קשה מאוד. רבים

מזהירים מפני הסכנה שמא מדינתנו, קודם כל בשל התנהגות המשטרה וטיפולה בעניינים רגישים, תידרדר למדינת דיכוי, מדינת משטרה במובן הלא־יפה של המלה. איני סבור שכך המצב. אבל סכנה תמיד קיימת. יש כמה תופעות שצריך להקדיש להן תשומת־לב מיוחדת, ואני רוצה להעלות במשפטים ספורים נקודה אחת שהיא רגישה, וזו שאלת ההפגנות.

בזמן האחרון "נתברכנו" בכמה הפגנות בעלות אופי שונה לגמרי משהיינו רגילים לו במדינה, והיו לנו הרבה הפגנות. ההפגנות הן מכשיר לגיטימי במאבק, בהבעת אי־שביעות־רצון, במאבק הרעיוני. אבל לאחרונה זכינו להפגנות שהיו מכוונות במיוחד להביא לידי התפרעות ולגרום למשטרת ישראל שתצא מגדרה ותתנהג בצורה כזאת, שתהא למתפרעים אמתלה להתנפל על המשטרה שנהגה בצורה ברוטלית. אזכיר שלוש הפגנות מן העת האחרונה. לאחת זכינו בכנסת, אם אינני טועה בעת הדיון על החוק "מיהו יהודי". והגיעו הדברים עד כדי כך שחלק מן המפגינים המתפרעים, צעירים במיוחד, העזו לנסות לחדור בכוח דרך שער פאלומבו, כדי לפרוץ לרחבת הכנסת עצמה. ההפגנה השנייה, שאני דואה אותה בחומרה רבה, היתה ההפגנה של שלושה ימים, אם אין טעות בידי, נגד המעצרים האדמיניסטרטיביים. במשך שלושה ימים חזר ונשנה הנסיון של הפגנות אלה מתוך רצון מכוון לחסום את התנועה הרגילה.

שר־המשטרה ש. הלל:
היתה הפגנה בקשר לגולדמן.

צבי צימרמן (גח"ל):
גם זו עילה יפה.

כאשר המשטרה, ברוב סבלנותה, העבירה את התנועה לצידים אחרים, כדי למנוע התנגשות עם המפגינים, העבירו המפגינים את ההפגנה ממקום למקום עד שהתיישבו בכביש במקום שאי־אפשר היה לעצור את התנועה, והפריעו לציבור.

ההפגנה השלישית היתה בשבת לפני בית ראש הממשלה בקשר עם ההתנחלות בחברון. היתה התנהגות פרובוקטיבית ורצון לפרוץ לתוך חצר הבית.

כל ההפגנות הללו, כפי שקראנו בדין־וחשבון של המשטרה — ואף המפגינים הודו בכך —, היו מכוונות להוציא את המשטרה מגדרה ולהכריח אותה לנהוג בצורה אלימה, כדי שיהיו הם מעונים וקדושים.

אני משבח מאוד את המשטרה, שידעה לרסן את עצמה ולמשול ברוחה. היא הוכיחה שליטה־עצמית רבה. אולם, אדוני שר המשטרה, אמנם חשוב מאוד הדבר, אבל המטרה העליונה והחשובה היא שיישמרו החוק והסדר במדינה. ואם תמיד הייתי בעד כך שננהג בהתאפקות ובריסון כלפי הפגנות שבאות להביע מרירות של אנשים מוכי־גורל, הרי בהפגנות אלו יש לחלק מן המפגינים כוונות פוליטיות ולחלק מהם כוונות זדוניות — להפריע את הסדר. נגד הפגנות כאלה צריך לנהוג בצורה תקיפה. אגב אורח, כל ההפגנות האלה נערכו ללא רשיון, אפילו לא הודיעו עליהן מראש למשטרה כדי שתוכל להתכונן, וזאת בשעה שיש למשטרה תפקידים חשובים כל־כך בקשר לשמירה על בטחון חיי התושבים. אמנם נהגה המשטרה בהתאפקות, אך אני חרד מאוד שאנשים מסויימים לא יסיקו מכך את הלקח הנכון, הם יחשבו שמותר לארגן הפגנות שלוחות־רסן עד יותר כדי להשיג מטרות פוליטיות, כדי לעורר את דעת־הקהל, כדי להגיע לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות; הם יחליטו לעורר מהומות כדי שישמע העולם עליהם, ותהיה הצדקה כביכול לכל ההשמצות שהנה אנחנו מדינת דיכוי ומשטרה.

הייתי רוצה שלא תשאיר המשטרה ספק ספקא בלב אותם הגורמים ושידע הציבור, שאם ההפגנות מסוג זה ילכו ויתגברו — ואני חושש מכך; אמנם כעת שורר שקט, אך הם אורבים להזדמנות —, שאם ניאלץ לבחור בין מדינת משטרה ודיכוי לבין מדינת אנרכיה — בלב כבד ובאי־רצון רב נעדיף משטר של דיכוי מאשר משטר של אנרכיה.

(קריאה: משטר של חוק.)

אנחנו רוצים במשטר של חוק וסדר; אבל כדי לבצע את החוק, צריך לפעמים להשתמש באמצעים המכוונים בפי מישהו — אמצעי דיכוי. לא הייתי רוצה שתשתמש המשטרה באמצעים חמורים, אולם המשטרה צריכה לדעת והציבור צריך לדעת וצריכה להיווצר דעת־קהל, שקודם כל יש לשמור על החוק והסדר, כאשר מדובר בהפגנות המיועדות מלכתחילה להביא לידי שפיכות־דמים, אנדרלמוסיה, אנרכיה, וכאשר בתוך האנרכיה יוכלו הגורמים העוינים להשיג את המטרות הזדוניות שלהם.

הדבר הזה קשור בתופעה מסויימת בלוח העבירות החמורות שהניח לפנינו משרד המשטרה, ואני רוצה להעיר לבבם על כמה נקודות:

מה הן העבירות שעלו למקום הראשון בטבלה הזאת, במירוץ הזה של גידול הפשעים? בשנת 1968, את המקום הראשון בגידול לעומת 1967 תפס רצח — גידול של 58.6%; את המקום השני: שוד ונסיון לשוד — גידול של 47.8%; את המקום השלישי: הצתה — גידול של 37.5% לעומת 1967.

בשנת 1969 עלו למקום הראשון, בטבלת גידול הפשעים, העבירות הקשורות בסמים מסוכנים. זוהי בעיה שצריכה להעסיק את דעתנו. מלבד הסיבות שהעלה כאן שר המשטרה, אולי גם צורת החיים שלנו כיום, של מתח ועצבנות, אף היא גורמת לתופעה הזאת. בעוד שבשנת 1968 היו הסמים המסוכנים במקום השביעי בטבלה, הנה כיום תופסים הם את המקום הראשון. את המקום השני בטבלה של גידול הפשעים תופסות העבירות על חוקי חירום, בגידה וריגול, שהגיעו ל־31.5% לעומת השנה הקודמת. בשנה הקודמת תפס סוג עבירות אלה את המקום האחד־עשר, ואילו השנה הוא תופס את המקום השני. את המקום השלישי תופסות העבירות של גניבת רכב מנועי — גידול של 26.1%. מקום מעניין מאוד בטבלת גידול העבירות תפסו העבירות נגד הסדר הציבורי, אשר מספרן גדל מ־5,433 ב־1967 ל־6,887 ב־1968 ול־6,639 ב־1969. אמנם השנה חלה ירידת־מה לעומת השנה הקודמת, אבל המספר האבסולוטי גדול מאוד.

ועוד סוג אחד של עבירות שהשנה חל בו גידול — תקיפת שוטר והכשלתו. עבירה זו תופסת את המקום החמישי בלוח גידול העבירות השנה, בעוד שבשנה הקודמת היתה היא בתחתית הלוח.

אני מצביע על העלייה במספרן של העבירות הללו

משום שהעניין מתקשר בסעיף שדיברתי עליו קודם — עבירות שמבצעיהן שואפים ליצור את הרושם שהמשטרה במדינת ישראל היא אלימה וקיים פה משטר של דיכוי. צריך לתת את הדעת על עניינים אלה. אני יודע שהמשטרה אין ביכלתה למנוע זאת — אמנם גילוי מהיר ועניינה הם דבר חשוב מאוד —, אולם התופעות הללו צריכות ללמד גם אחרים ובמיוחד את הממשלה, הכנסת ודעת־הקהל.

את השתתפותי בדיון על הקטע הרגיש הזה בתחום פעולתו של משרד המשטרה רוצה אני לסיים במשפט אחד: שר המשטרה והמשטרה כולה, וכל השירותים בכלל זה, חייבים לדעת שרובו המכריע של הציבור עומד לימינם, מזדהה אתם, יהיה מוכן להגיש להם כל עזרה מוסדית וכל עזרה אחרת שתידדש כדי לשמור על כך שמדינתנו תהיה מדינת חופש, ויחד עם זאת — מדינת חוק וסדר.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שחור, ואחריו לחבר־הכנסת ביבי.

בנימין שחור (מפד"ל):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. בפתח דברי אביא ברכה לשר המשטרה היוצא ולשר המשטרה הנכנס, לכל העמלים והטורחים בעבודת המשטרה, במשמר הגבול ובבתי־הסוהר — ברכה בעבודתם הקשה והמפרכת. יהי רצון וירוו הצלחה בפרי עמלם ויזכו לפחות לקדם את פני העניינים כמידת יכלתם ויכולת בני־האדם בתנאים שלנו בארץ ישראל.

הדיון בכנסת על משרד המשטרה אינו, למעשה, אף לא מבחינה פורמלית, דיון על תקציב המשטרה על שלוחותיה הרבות והמגוונות. על התקציב סוכם והוחלט לפני ה־1 באפריל. הדיון הנוכחי צריך לשמש מעין הערכה וביקורת על המשטרה, שירות בתי־הסוהר וכל המשתמע מפעולותיה הענפות של המשטרה.

עומס העבודה הרב וכוח־העבודה המוגבל יחסית מטילים על המשטרה, על כל שלוחותיה, תפקידים מגוונים, קשים ומתוחים. אנו יושבים במדינת ישראל ואנו יודעים, כי בשנה שהדיון מתייחס אליה חלה עלייה גדולה בפעולות האיבה בשטחי המדינה הנדחבים, ורב חלקה של המשטרה במשימה הכבדה לשמור על הסדר והבטחון, בנוסף על תפקידיה השוטפים המרובים, ועל כך — עוד פעם — ראויה היא ליישר כוח ולברכת חזק ואמץ.

הדיונים־והחשבונות שהגישו המשטרה ושירות בתי־הסוהר מתייחסים לעבריינות המלווה אלימות. אף שה־אלימות הקיימת אצלנו לא הגיעה לממדים רחבים כבארצות אחרות — כפי שקרה הדבר בהרבה מקומות, לאחר כל מלחמה —, אין להתעלם מהתגברותה אצלנו אחרי מלחמת ששת הימים, מה גם שנשק מסוכן, ללא רשיון, מוחזק בידיים בלתי־אחראיות, בידי אנשים לא־מהימנים. אף־על־פי שרק חלק לא־גדול מן האפשרויות לבלימת העבריינות הוא בידי המשטרה, הרי חלק ניכר מפעולותיה מכוון לפעולת בלימה זו.

אפשרויות המניעה בתחום זה, במובנו הרחב של המושג, הן ביד המוסדות המחוקקים, הסוציאליים והרפואיים. לפניהם כר נרחב לפעולה בקרב אלה שעלו על דרך העבריינות, בעיקר בקרב שכבות המועדות ביותר לעבריינות, בשכונות מגורים מסויימות שהן חממה לעבריינים ולעבריינות וכן בקרב נוער שהוא על סף העבריינות. המשטרה עושה ובודאי תעשה גם להבא מעל לתפקידיה המוגדרים בנושא מניעת העבריינות ומעבר להם, ולעתים גם מעבר לאפשרויותיה האובייקטיביות.

מניעת העבריינות, במובן הרחב של המושג, מעסיקה למעשה מוסדות וגורמים רבים ושונים במדינה, לעתים גם בלי קשר והכוונה ביניהם. לא אחת עמדנו על כך מעל במה זו: ייתכן, שלו היה תיאום בין כל המטפלים, היו האמצעים והמאמצים המרובים, שמושקעים בכך, יעילים יותר, והתוצאות טובות יותר וברוכות יותר.

גם בתי־הסוהר צריכים להיות בנויים ומכוונים כמקום לתיקון האדם ולשיפורו. לצערנו, למרות השיפורים שחלו פה ושם בתנאי הדיור של בתי־הסוהר, אין אנו רואים שינוי יסודי ולא נראה עתה לעין סיכוי לשיפור מהותי בתנאי הדיור. כי הבעיה בעיקרה תקציבית, וספק רב אם בעתיד הקרוב נוכל לצפות לשינויים יסודיים בעניין זה. מדינת ישראל קיבצה ומקבצת עליות מארצות שונות ומגוונות ולא תמיד, אם נשתמש בביטוי זהיר, העלייה היא סלקטיבית. אין ספק שהדבר יוצר בעיות וסיבוכים בתחום הקליטה ובהשתרשות העולים בתוכנו. איני יכול לומר שלא חשבנו על כך תחילה ולא התכוננו לכך. עשינו זאת בידיעה מראש ולכתחילה. העלייה לישראל לא היתה סלקטיבית מתוך הכרה ברורה; אבל יחד עם זאת ברור, שלא עשינו די הצורך לתיקון המצב ולשיפורו. ושוב אני אומר שנעשתה פעולה רחבה בתחום החינוך והקליטה, אבל העלייה שלא היתה סלקטיבית מחייבת אותנו למאמץ מיוחד וגדול.

בבתי־הסוהר מוחזקים השפוטים והעצירים יחד. האוכלוסיה היום־יומית הממוצעת של העצירים והשפוטים מגיעה לחמשת אלפים איש — זה כולל עצירים ושפוטים תושבי ישראל — יהודים ובני מיעוטים, תושבי יהודה ושומרון ומסתננים מארצות עוינות. אחזקת האסירים והשפוטים יחד מעודדת בעיה, כי אנו מעוניינים בחינוכם של רבים מהם ומאמינים שהדבר אפשרי ובר־ביצוע, אך התנאים הקיימים אינם משמשים גורם חינוכי מסייע ומכבידים על שירות בתי־הסוהר במילוי התפקיד החינוכי. הצורה והיחס לאסירים בבתי־הסוהר משמשים, במידה לא מועטה, דוגמה לדמה האינטלקטואלית והתרבותית של העם היושב בציון. זאת הבעיה שצריכה לעמוד לפנינו. העבודה במשטרה ובבתי־הסוהר מחייבת תנאי עבודה יעילים יותר ומשופרים יותר. למרות השיפור שחל במשכורות הסוהרים, הרי תנאי העבודה, לצערנו, עודם קשים ביותר. שעות העבודה בבית־הסוהר הן — שישים וארבע שעות בבתי־סוהר רגילים ושמונים וארבע שעות בבתי־הסוהר בשטחים, במשך שבוע. אם נביא בחשבון שעבודה במוסדות סגורים כבתי־סוהר, המאכלסים חומר אנושי בעייתי ומסובך, גורמת לעובד מתח ומאמץ מתמיד ומכניסה אותו, במידה ניכרת, לסיכון הכרוך בעבודה זו, ובמקרים רבים מחייבת גם נסיעה למקום העבודה, — הרי הדבר מעמיד בסימן שאלה חמור את הייעוד והתפקיד החינוכי החשוב שבבתי־הסוהר.

אחת הבעיות החמורות ביותר של המשטרה על כל שלוחותיה היא בעיית כוח־האדם. בסוף שנת 1968 נמנו עם מצבת כוח המשטרה — אנשי משטרת ישראל ושוטרים המוחזקים — 11,653 איש, ואילו בסוף שנת

1969 נוספו למשטרה 177 איש בלבד. בשנת 1969 גוייסו למשטרת ישראל 1,521 איש, אך באותה שנה נשרו מכוח־האדם של המשטרה 1,323 איש — פוטרו או פרשו לקיצבה, או משהו אחר. בסיכום, במשך שנת הדין־וחשבון נוספו למשטרת ישראל רק 198 אנשי משטרה מן המניין. איני יודע מה להציע לתיקון המצב, כיצד לוקחים ומגייסים בחורים למשטרה, כיצד הופכים תפקיד זה לעניין של שליחות וייעוד, וכיצד מעלים את רמתו של השוטר מבחינה אינטלקטואלית וחינוכית. אולם ברור לי שלמדינת ישראל דרושים שוטרים שיראו בתפקידם משום שליחות לאומית ותפקיד חיוני למפעלנו בארץ. הצו "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" צריך במידה מסויימת ליהפך לייעוד לנוער בישראל.

בתוך עבודת שירות בתי־הסוהר תופס מחנה "מע־שיהו" מקום נכבד וחשוב. המשטר הנהוג במוסד זה ליברלי, לעומת המשטר הנהוג במוסדות אחרים. האסירים נדרשים להתנהג באופן תקין, תוך משמעת עצמית. המוסד מנוהל בשיטה הדומה לזו הנהוגה במוסדות דומים בארצות מתקדמות, תוך התאמה לתנאי הארץ והאוכ־לוסיה בה. במחנה מעשיהו 155 מקומות קליטה. למע־שיהו מסונף מחנה ב' ובו 160 מקומות המיועדים לקליטת האסירים הנשפטים לתקופות לא ארוכות. אופי המוסד קבע את צורתו החיצונית. האסירים מתגוררים בביתנים בני קומה אחת ובהם פינת ביקורים. המשמעת במוסד מושתתת על אווירה חינוכית ועל קיום ראיונות קבועים עם העצורים. אף־על־פי־כן קובע הדין־וחשבון, שלמרות המיון הקפדני של האסירים במוסד, מנצלים מדי פעם בפעם אסירים מסויימים את התנאים האלה ומסתבכים בעבירות משמעת שונות.

אין ספק שהתנאים במעשיהו הם כמעט היחידים בבתי־הסוהר בישראל שאפשר לומר שהם משמשים גורם חינוכי, מה שאין כן בבתי־סוהר אחרים, שמבחינת חינוך האדם אין התנאים שבהם תורמים לחינוכו של האסיר בישראל. גם כשהאסיר מוחזק בתנאים קשים ביותר, צריך לעשות הכל כדי שהישיבה בבית־הסוהר תשמש גם מכשיר חינוכי ותסייע בידו לעריכת חשבון־נפש.

בסיכום אני רוצה לומר: יש צורך לעשות משהו רציני כדי להעלות ולשפר את רמת בתי־הסוהר בישראל, וכדי שהאסירים לא רק ירצו בהם עוונותיהם אלא גם יוכלו לתקן את עוונותיהם ופשעיהם.

היו"ר ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת ביבי.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. באהבה מצטרף אני לדברי המברכים את שר המשטרה על נאום התקציב הראשון של משרדו. משוכנע אני, כי גם במשרד המשטרה, כבתחומי פעולתו הקודמים, תהיה עבודתו מבורכת בתבונה הרבה המאפיינת אותו, ואני מאחל לו שיעלה ויוסיף לעלות למעלות גבוהות בשירות העם והמדינה.

גם את שר המשטרה היוצא אני מברך על תרומתו הרבה בשירות העם והמדינה. מובטחני שיוסיף לתרום חלקו במערכות ישראל.

אדוני השר, אפשר ואפשר שרמתו הגבוהה של משרד המשטרה וניהולו התקין הם המעודדים כמעט אחדות דעים בבית הזה, והם הגורמים לשלווה המאפיינת את הדיון. בוודאי סימן טוב הוא למשטרה ולעומדים בראשה. בעוד שבשנים קודמות לא מעט נואמים בבית הזה היו עולים לדוכן נכבד זה ומנגחים את הממשלה על חוסר ההגיון שבקיום משרד מיוחד למשטרה, הרי לאחרונה, ובייחוד מאז מלחמת ששת הימים, עדים אנחנו לתמימות־דעים גוברת והולכת בקרב העם על הצורך החיוני שבקיומו של משרד זה, אשר אילולא היה קיים, ייתכן שעקב התפקידים הרבים והחשובים שעליו למלא, צריכים היינו להקים אותו. ובייחוד כל עוד שרויה מדינת ישראל במצב של מלחמה עם שכנותיה, וחוף השלום, לצערי הרב, אינו נראה באופק.

העם בישראל ומדינת ישראל זכאים להתגאות בכוח זה של המשטרה וביעילותו; ברמת יכלתם הגבוהה של אנשי המשטרה על כל דרגותיהם, ובייחוד של הפיקוד הבכיר; ברמתם המוסרית של האנשים, שלא כבמשטרות רבות בעולם, אשר שם מתלוות לשם של איש משטרה כל מיני תופעות־לוואי לא־רצויות, ואילו בישראל עומדת המשטרה ברמה מוסרית גבוהה, שאנחנו יכולים להתכבד בה. גם דוח השליחות הפועמת בהם ראויה לציון, שהדי בוודאי רבים מאנשי המשטרה, ובייחוד מן המפקדים, יכולים היו למעשה להתפרנס מעבודות מכניסות יותר, בתחומים אחרים, והם עושים את מלאכתם לא במעט בסימן השליחות שהם רואים בעבודתם, שליחות לאומית.

אולם מעל לכל אפשר לברך את המשטרה על הישגיה הגדולים שהתברכה בהם, מהם הישגים מקצועיים מיוחדים, על רמת הביצוע הגבוהה הנדרשת לשם מילוי כל אותם תפקידים המוטלים עליה, ועל ההצלחות הגדולות אשר קצרה המשטרה במרוצת השנים מאז קום המדינה, ובמיוחד ההצלחות שהיא קוצרת בשנים האחרונות בפעולותיה נגד עוינים ומחבלים. פעולתה הברוכה של משטרת ישראל יכולה להיות דוגמה נאה גם למשטרות נאורות בעולם.

אבל עומס התפקידים המוטל על המשטרה גורם בהכרח גם לכך, שאנשי המשטרה אינם מחזיקים מעמד זמן רב, ולכן הנשירה, המחזוריות והתחלופה גדולות למדי. יש להצטער על כך שאין המדינה יכולה להת־מודד עם תנאי השכר אשר יפצו את השוטר על המאמצים הגדולים שהוא נושא בהם. עם זאת נראה לי, שמן הדאוי היה כי השוטרים יקבלו גמול תמורת המאמץ המיוחד שהם עושים, וזאת ביחס מסויים ונאות אל אותו מאמץ שכל שוטר נושא בו כפי המשימות המוטלות עליו. שכן יודעים אנו שיש שוטרים שעובדים שעות רבות ומאומצות ביממה כל ימות השבוע, ובייחוד כשיש מצב מתוח. קצת מוגזם הוא לדרוש מאדם שישקיע את כל המאמצים הללו בשעה ששאר האזרחים פטורים מהם, ורק הוא יצטרך לשאת באותם תנאים של שכר שאזרח רגיל אינו נושא בהם. עם כל המצב המיוחד של תנאי שכר שיש לנו, ראויה, לדעתי, בעיה זו לתשומת־לב, בעיית המאמץ הנוסף של השוטר ומתן גמול מתאים, בהתאם לתפקיד שהשוטר ממלא אותו. כי הרי יש שוטרים העושים עבודה שהיא פחות או יותר לא בלתי־רגילה, הייתי אומר, אבל יש שוטרים הנוטלים עליהם מאמץ הרבה יותר גדול, משום שתפקידם מחייב זאת.

בעיית כוח־האדם, המוסיפה להיות זה שנים רבות

בעיית המוקד של המשטרה, לא מצאה את פתרונה, ובייחוד לאור המשימות הגדולות והגדלות אשר רובצות על המשטרה מאז מלחמת ששת הימים. היא מחמירה בשל התפקידים שנטלה המשטרה על עצמה בשטחים המוחזקים, ובשל המשימות שנוספו למשטרה כתוצאה ממלחמת ששת הימים — ובייחוד אני מתכוון לאותם תפקידים שנבעו מנסיונם של הגורמים העוינים והחבל־ניים לזרוע הרס וקטל בתוכנו.

יש לציין בעניין זה בחיבה את הצלחתה של המשטרה בגיוס בנות החיב"ה, שכן תוספת חשובה היא, לדעתי, גם מבחינה חינוכית, וראויה המשטרה להתברך במפעל היפה הזה. כל העם רואה בבנות הנחמדות הללו גורם לא רק של כוח להטלת משטר ומשמעת על הציבור, אלא גם כוח מדריך ומחנך.

אני רוצה לציין לשבח במיוחד את המאמץ של אנשי משמר הגבול, מאמץ הראוי להערצה ולתהילה — אותם שוטרים הנעים לאורך הגבול בסכנה מתמדת, יום יום, שעה שעה ודקה דקה, והם ממלאים את שליחותם במסירות־נפש גבוהה. לא מעט מן השלווה והשקט שאנו נהנים מהם בעורף באים לנו מאותם המאמצים של אנשי משמר הגבול, הערים על משמרתם וממלאים את תפקידם ברמה גבוהה.

את המשטרה בישראל אין מציינת אותה נוקשות שמאפיינת משטרות אחרות. אני סבור שגם כאשר המשטרה נאלצת להשתמש במידה מסויימת של כוח, אין העם בישראל רואה זאת כדבר שלילי. שימוש בכוח מצד המשטרה בתנאים אלה תואם את המשל האומר "חוסך שבטו שונא בנו". זהו בבחינת המינימום של כוח הדרוש כדי לרסן גורמים או קבוצות של בודדים, שבדרך כלל חושבים שעל־ידי ההפגנות האלימות יזכו ליתר תשומת־לב. אינני חושב שהעם אינו רואה את הכוו־נות הללו. ועובדה היא שגם כאשר המשטרה משתמשת בכוח הסביר הזה — השימוש הזה בכוח במקרים כאלה מתקבל בהבנה רבה. כי אין העם רוצה ליצור קבוצות של מופרעים בתוכו. הוא רוצה שכלל העם ינהג בהתאם לצר־כים הלאומיים המתחייבים ממצבו הבטחוני הכולל, ושלא יקום מיעוט צעקני וראוותני הרוצה לעורר תשומת־לב אליו ובכך לכבוש את זירת הפירסומת.

עכשיו, ברשות היושבת־ראש, אני רוצה להותיר מעט מזמני לתחום אחר של משרד המשטרה, שהוא חשוב לא פחות מכן — כוונתי לשירות בתי־הסוהר. היסודות ההומניטריים של מדינת ישראל מחייבים אותה לדאוג גם לסקטור הזה של העבריין במדינה. ידועה אמרת חז"ל "ישראל אף־על־פי שחטא, ישראל הוא". אנו חייבים לטפל כראוי באותה שכבה שהתאכזר לה הגורל והיא סרה מן הדרך הנכונה ועברה לדרך העבריינות. המדינה חבה להם חוב זה, והעם חב להם חוב זה. כי זהו המחיר שהחברה משלמת בעד שגיאותיה היא, כולה. אין אני רואה את העבריין כשהוא לעצמו, לבדו, עבריין. בעניין העבריינות אני מאשים את כל החברה כולה, שאינה דואגת למשפחה השבורה, לילד ההרוס בנפשו, אינה דואגת להם בעוד מועד, אינה מתקנת את חייהם ואינה מאפשרת להם חיים טובים יותר כדי שלא יגלו בדרך העבריינות. משום כך, ולו באיחור, חייבים אנו לדאוג לאותו גורם.

אדוני השר, הרשני נא להצביע על נקודות אחדות שאינן מניחות את דעתי בעניין זה. קודם כל, לגבי הסוהרים עצמם המטפלים בחומר האנושי הזה. יש כאן כמה נקודות הראויות לציון, אף־על־פי שהן קטנות. לדעתי, אחת מהן היא בעיית השוויון שצריך להיות לסוהר לעומת השוטר. לא אחת ראיתי את עבודתם של הסוהרים בעת ביקורי בבתי־הסוהר במס־גרת של ועדות הכנסת. ואני יודע מה קשה המלאכה הזאת. לדעתי, היה בזה טעם לפגם כשמשרדי הממשלה (אינני יודע אילו הם; אני מניח שבוודאי לא משרד המשטרה עשה זאת) קבעו למשל שתוספת חתימה לשוטר היא 50 לירות, לעומת 45 לירות לסוהר. אינני סבור שיש סיבה כלשהי לפגם הזה של אי־השוואה, על אף החלטת הממשלה משנת 1958 שקבעה שתנאיהם של הסוהר והשוטר יהיו שווים. צריך לתת הרגשה זו לסוהר העובד קשה. כי למעשה בכל אותם ימי עבודה שלו הוא נמצא בתנאי חיים כשל אסיר, ואלה הם תנאי חיים קשים מאוד, נוקשים וקשים. לכן צריך לתת לו את הפיצוי הזה, לפחות של הרצון הטוב. בחמש הלירות הללו אני רואה יותר טעם לפגם מאשר הפרש של אמת שצריך לבטא משהו. ואני מקווה שהשר יהיה נכון לפעול לסתימת הפער הזה.

גם הצפיפות בבתי־הסוהר מחייבת טיפול מיוחד, במיוחד הצפיפות הנובעת מן המצב הרפואי, שאמנם הוא משביע רצון בדרך כלל, אבל איננו הולם את הצרכים. למשל — מספר המיטות לרשות בתי־הסוהר לא גדל במדינת ישראל מאז מלחמת ששת הימים, למרות העובדה שמספר האסירים בבתי־הסוהר גדל מ־1,600 ל־5,000 ומעלה. מספר המיטות העומדות לרשות בתי־הסוהר נשאר 27, דבר שבוודאי איננו הולם את הצרכים. את הבעיה הזאת אי־אפשר להשאיר כך, משום שאנו חייבים בבריאותו של האסיר, לא פחות — ואני אומר "לא פחות" בכל התודעה וההכרה שלי — מאשר בבריאותו של האזרח הרגיל. גם הצוות הרפואי לא גדל. ואם אקח למשל את בעיית הנוער במכלול זה, הזקוק אולי יותר מאחרים ויותר מאשר אסירים אחרים לטיפול פסיכיאטרי, — הרי לנוער אין טיפול פסיכיאטרי מתאים אפילו באותה מסגרת של בית־הסוהר תל־מונד ששם הוא נמצא. ואין ספק שכאשר הנוער הזה מצוי במסגרת זו, זוהי אולי ההזדמנות האחרונה שניתנת לו שלא לחזור לדרכו הקודמת, העבר־ יינית. ואם לא ניתן לנוער הזה יתר רוחב־לב בטיפול, חוששני שלא במעט נקבע את דרך חייו. אם הגורל אינו נותן לו זאת בחייו בחיק משפחתו, לפחות ניתן לו זאת בבית־הסוהר. שהרי אנחנו יודעים שלפחות 50% מן הנוער הזה, על־ידי הטיפול המסור והאחראי והרמה הטובה שמשקיעים בהם אנשי בתי־הסוהר, חוזרים לחיים תקינים. וייטיב שר המשטרה לעשות אם יקדיש תשומת־לב מיוחדת לסקטור הזה של עבר־ יינים. כשיחזרו למוטב יוכלו הללו לשמש גורם חשוב בבניין חיי משפחה תקינים לעתיד לבוא והקמת בית בישראל.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אני מכריזה על הפסקה של חצי שעה.

(הישיבה הופסקה בשעה 14.31 וחודשה בשעה 15.00)

ג. שאילתות ותשובות

היו"ר י. נבון:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. נשמע עתה שאילתות ותשובות.

1. פיתוח התיירות

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר התיירות ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם התיירות לישראל נפגעה מהתעמולה הערבית?
2. אילו אמצעים נקטו הערבים נגד התיירות לישראל?
3. מה היו אמצעי־הנגד הישראליים?
4. מה העלה סיורו האחרון של השר בחוץ־לארץ בקשר להגברת התיירות בעתיד?

שר־התיירות מ. קול:

1. התיירות לישראל לא נפגעה עקב פעולות התעמולה הערבית, והראיה: במשך חמשת החודשים הראשונים של שנת 1970 יש עלייה בשיעור של 10.4% במספר התיירים הבאים ארצה בהשוואה לשנת 1969. אין ספק שבתנאים בטחוניים נוחים יותר היה הגידול רב יותר.

2. נסיונות המחבלים לפגוע בתיירות התבטאו בהתקפות על מטוסים שהטיסו תיירים לישראל, התנכלויות ללשכות התיירות של משרדי בחוץ־לארץ, נסיונות לחבל במשרדי חברת אל־על בחוץ־לארץ ונסיונות לפגוע בתיירים בזמן סיורים בארץ.

3. לנוכח התגלויות המחבלים פעלנו לאיזון דמותה של ישראל כארץ שהחיים נמשכים בה כרגיל. אנו מזמינים מדי פעם עתונאים או אנשי טלוויזיה כדי שידווחו באופן בלתי־משוחד על מה שראו עיניהם בארץ. ערכנו לא מכבר כנס בין־לאומי למשקיעים במפעלי תיירות, שהוכיח כי יש רצון להשקיע בפיתוח התיירות בארץ. נוסף לכך אנו מפיצים חומר הסברה תיירותי מגוון. הוספנו לשכות תיירות בחוץ־לארץ והשקענו עבודה וכסף רב בפעולות לעידוד התיירות. פעולה אחרת היא תיאום עם גורמי הבטחון בעניין הבטחת סיורי התיירים.

4. לאור פגישות שקיימתי עם גורמי תיירות רבים בארצות־הברית מצאתי שאם המצב הקיים לא ישתנה, יש סיכוי שהתיירות תגדל ב־10%—15% לשנה, וזהו גידול טוב. הדות לפעולתנו יש נכונות להשקיע בענף התיירות. השקעות כאלה תגדלנה את אפשרויותינו לקלוט תיירים נוספים.

2. מניעת זיהום חוף אשקלון

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר התיירות ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

ב־12 למארס 1970 השיב השר על שאילתה שלי בדבר סכנות זיהום חוף ים אשקלון על־ידי שפכי נפט והסכנה החמורה הנשקפת לעיר ולתעשיית התיירות בה כתוצאה מאפשרות כזו. בתשובת השר נאמר, שוועדת השרים לענייני כלכליים דנה בסכנת השחתתו של חוף אשקלון על־ידי זיהום מנפט והחליטה להורות לכל הגורמים הרשמיים הקשורים באזור להקפיד בשמירה על טהרת חוף הים.

אתמול זוהם חוף אשקלון בעשרות טונות של נפט לאורך הפארק הלאומי והחוף המרכזי, נגרם נזק כבד לתיירות, לנכסים ולמוניטין של אשקלון. מתברר שלא היה ציוד במקום לניקוי מיידי, וכי לא היתה כוננות למנוע האסון, וכי כנראה לא קיימת הקפדה לשמירת החוף — כפי שהורתה ועדת השרים הכלכליים.

בקשר לכך אבקש את כבודו להשיבני:

1. כיצד אירע שהוראות ועדת השרים לא נתמלאו?
2. מה היו הנזקים לתיירות אשקלון כתוצאה מזיהום חופי אשקלון?
3. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע הישנות הדברים?

שר־התיירות מ. קול:

1. הניסוח אינו מדוייק. בנושא זיהום החופים לא דנה ועדת שרים, אלא הממשלה בישיבתה מיום 9 ביוני 1968 עסקה בנושא. החלטת הממשלה קבעה בין השאר כי יש לייפות את כוחם של שרי התחבורה והתיירות להחליט על דרכים למניעת זיהום החוף. בהתאם לכך הוזמן ארצה מומחה בעל שם עולמי, סמית שמו, אשר הגיש תזכיר מפורט בנדון, אך לצערי לא פעלו לפי עצותיו. אמנם קיימים חוקים אחדים הדנים בסוגיה זו ומייפים את כוחם של שרי הפנים והתחבורה לפעול בנדון, אולם עיקרם של דברי חקיקה אלה הוא הטלת איסורים וקנסות, מבלי שיהיה בהם פתרון טכני ממשי לסוגיית הזיהום.

2. אשקלון, בהיותה עיר נופש וקיט בקנה מידה ארצי ובין־לאומי, וכן בהתחשב בעובדה שחלק נכבד מכלכלתה מבוסס על תיירות, נפגע קשות המוניטין שלה כעיר קיט על־ידי זיהום חופיה בנפט. מאז הפעלת גמל הנפט לא עבר כמעט שבוע בלא שהופיעו כתמי שמן בים ובלא שיזדהם חופה.

3. כדי למנוע הישנות הדבר הגשתי הצעה העומדת על סדר־יומה של הממשלה בדבר נקיטת אמצעים למניעת זיהום חופי הארץ על־ידי נפט. בהצעתי ביקשתי: א. להטיל על ועדת שרים לכלכלה להחליט על האמצעים שיש לנקוט כדי למנוע זיהום החופים על־ידי נפט; ב. להזמין מומחה אשר ימליץ על הדרכים היעילות למניעת זיהום חופי הארץ על־ידי נפט, ולבצע המלצות דו"ח סמית.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

אדוני שר התיירות, אמרת שהיה כאן מומחה ושמו סמית, והוא יעץ מה שיעץ, אך לא ביצעו עצותיו. אם לא ביצעו עצותיו של סמית, מה הערובה שיבצעו המלצות של ועדה שתזמין מחוץ־לארץ?

שר־התיירות מ. קול:

אני מקווה לדון מחדש על הנושא עם שר התחבורה בימים אלה, כי, כפי שאמרתי, החליטה הממשלה להטיל על שרי התחבורה והתיירות לדון בנושא. אני מקווה

שנאחז יחד בכל האמצעים כדי שיוגשמו המלצות הדו"ח הקודם. ואם יהיה צורך בעצות נוספות של מומחים, כי המצב חמור למדי, יזמינו גם מומחים נוספים.

3—4. תלונות עתונאי משווייץ על סדרי תיירות בישראל

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוליגו שאלה את שר התיירות ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

בעתון "הארץ" מיום 7 במאי 1970, במאמר "קשה להיות תייר בישראל", מאת העתונאי בשווייץ מר ארתור כהן, פורסם על הטיפול המרושל מצד פקידי משרד התיירות, שניתן לפטר אינדרמאור, כתב העתון "באזלר נאציונל צייטונג", שביקר בישראל על־פי הזמנת משרד התיירות, כדי להכיר את תיירות החוץ בישראל. לפי הפירסום עיבדו נציגי משרד התיירות בציריך בשביל הכתב תכנית של שישה ימים, שכללה שהות בטבריה, בירושלים, בים־המלח ובאילת. במאמר פורסמו האשמות כבדות על רשלנות בטיפול, זילזול במבקר, חוסר דאגה לאיכסונו הנאות, וכתוצאה מכך המסקנה שאליה הגיע העתונאי השווייצרי היא שבישראל מיותרים או התיירות או המשרד המטפל בה.

נוכח העובדה שמאמר כזה, המתפרסם בעתון חשוב בשווייץ, יכול להרתיע תיירים פוטנציאליים רבים מלבקר בישראל, וזה בניגוד למאמצים הנעשים לעידוד התיירות בישראל — אבקש לדעת:

1. האם המאמר שפורסם ב"באזלר נאציונל צייטונג" הובא לידיעתו?
2. אם כן — הנערכה בדיקה לאימות התלונות?
3. מה היו מסקנות החקירה?
4. אם לא נערכה חקירה — מה היו הסיבות לכך?

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר התיירות ביום כ"ב באייר תש"ל (28 במאי 1970):

בכתבה מאת א. כהן, סופר "הארץ" בשווייץ, שהתפרסמה באותו עתון ביום 7 למאי 1970, מובאים רשמיו של סופר ה"באזלר נאציונל צייטונג" (אחד העתונים היומיים הגדולים ביותר בשווייץ), אשר הוזמן ארצה על־ידי הממשלה כדי להכיר את תיירות החוץ הארץ־ישראלית.

העתונאי השווייצרי מספר, כי כאשר הציג את עצמו בפני איש יחסי הציבור במשרד התיירות בירושלים, קיבלו הלה במלים: "כבר קיבלתי השנה 236 עתונאים. ובכן, אתה מספר 237. מה אוכל לעשות למענך?" כאשר הזכיר לו העתונאי הנ"ל את התכנית אשר עיבדו בשבילו נציגי משרד התיירות בציריך, לא ידע מלכתחילה לאיזו תכנית התכוון האורח, ולאחר מכן נזכר כי אותה התכנית בוטלה על־ידי אנשי המשרד בארץ.

העתונאי מציין, כי המלון שאליו הופנה בטבריה היה מסומן ברשימת בתי־המלון בשלושה כוכבים, אף כי לפי הכתמים על הקירות, האמבט, שמיכות המיטה, מנעולי הדלת שלא פעלו, חוסר תקע חשמלי למכונת גילוח וכו', האוכל הגרוע, הרעש של בידור הערב אשר חדר לחדרו עד שעה 4 בבוקר וארוחת הבוקר שהוגשה בחדר ש"רצפתו היתה זרועה שיירי אוכל, פרחים רמו־סים, קרעי עתונים ובדלי סיגריות" — הרי לפחות שניים מהכוכבים ניתנו למלון בטעות. העתונאי הוסיף כי תמורת לינת לילה אחד במלון זה שילם 50 לירות.

כאשר הובא האורח הנ"ל לבית־מלון בירושלים (הוא מספר בעתונו), לא היה איש ליד שולחן הקבלה. חוץ ממנו חיכו שם אורחים אחרים. כאשר הגיע הפקיד, הסתבר שחזה בתכנית טלוויזיה בקומה אחרת של המלון. התקיים ויכוח בין מלווהו לבין הפקיד על מחיר החדר שהוזמן.

איש יחסי הציבור של משרד התיירות הבטיח לאורח השווייצרי כי באילת הכל כבר יהיה בסדר. הוא הבטיח ביקור באי האלמוגים, אולי אף טיסה לשארם־א־שייך, וכי נציג המשרד באילת כבר יטפל בו.

כאשר הגיע לאילת, עם עוד עתונאי, אודח המשרד, אמר להם נציג המשרד שם (לאחר שנאלצו לחכות זמן ממושך עד שנתפנה אליהם), כי חיכה לבואם רק למחרת היום ובאילת לא פנויה כרגע שום מיטה (והאשים בכך את אנשי המשרד בירושלים). האיש נעל אחריו את דלת לשכת התיירות הממשלתית, שעליה היה כתוב "פתוח מ־8.00 עד 18.00", למרות שחיכו במקום לקוחות נוספים, ולקח את אורחיו לבית פרטי. שם מסר אותם לידיו של ספסר חדרים, שקיבלם על המדרגות, ופסק כי על האורחים לשלם לו 14 לירות, ואחר כך יראו את החדר. בשום אופן לא הסכים להסדר הפוך. האורחים שילמו. לאחר שצעדו במשך רבע שעה, פתח האיש, בלי לדפוק, דלת של בית. מבלי לאמור שלום עבר על פני בני הבית ופתח דלת נוספת באמרו: "זה החדר. מחר ב־7.30 הוא צריך להיות פנוי", ונעלם. העתונאי מספר כי בחדר היה אוויר דחוס, הוא היה אפל וחם, האור לא פעל, כבסים מלוכלכים היו תלויים בו, ריחות שמן טיגון מילאו את האוויר.

לאחר שהאורחים הלכו להתרחץ בחוף אילת, שהיה מלא פסולת לדברי העתונאי, חזרו ללשכת התיירות כדי לשוחח, כמוסכם, עם נציג המשרד, על המשך תכנית הביקור באילת. אף־על־פי שעברו רק שעות מספר מאז היו במשרד עם הגיעם לעיר, מצאו להפתעתם כי על דלת לשכת התיירות היה תלוי פתק: "המשרד סגור מסיבת מחלה". האורחים חזרו לתל־אביב כעבור שעתיים.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם תוכן הכתבה הנ"ל ידוע לכבודו?
2. האם נבדקו הפרטים המובאים בכתבה?
3. האם הפרטים נכונים?
4. ואם כן הדבר — האם התקיימה חקירה לסיבות האירוח הכושל של העתונאי השווייצרי ומה תוצאותיה?
5. האם התופעות המובאות בכתבה הן שרשרת של מקרים, או האם קורות תקלות כאלה ודומות לאורחי המשרד בעת ביקורם בארץ בדרך כלל?
6. האם נקט השר באמצעים כדי למנוע תקלות מעין אלה, הן לגבי אורחים רשמיים של משרדו והן לגבי אורחים רגילים?
7. מה תשובת השר לטענות האורח לגבי מספר הכוכבים שהוענקו למלון שבו ביקר בטבריה: א. האם נכונה טענת האורח כי המלון איננו ראוי למספר הכוכבים שהוענקו לו? ב. אם כן הדבר — האם התקיימה הבדיקה לגבי הציונים שהוענקו לבתי־מלון אחרים, ומה מסקנות הבדיקה ותוצאותיה?

שר־התיירות מ. קול:

1. תוכן הכתבה של סופר "הארץ" בשוויץ מיום 7 במאי 1970 ידוע לי.

2. משרדי ערך בדיקה מדוקדקת בפרטי התלונה ודובר משרדי הגיב בזמנו על הכתבה הנ"ל.

3. מסקנות הבדיקה הן:

העתונאי פטר אינדרמאור, כותב המאמר ב"באזלר נאציונל צייטונג", אמנם ביקר בארץ, אלא שביקור זה לא היה בהזמנת משרד התיירות וממילא גם לא יכול היה נציג משרדנו בשווייץ לעבד בשבילו איזו תכנית שהיא. הנכון הוא שמשרדי אירח את הגברת טויה מייסון מן ה"באזלר נאציונל צייטונג", וזאת בתיאום עם נציגותנו בשווייץ. אף כי העתונאית שינתה כמה וכמה פעמים את תכניותיה ועל כן לא הקלה על מחלקת האירוח של משרדי, נמצא שמחלקת האירוח עשתה הכל כדי להבטיח את כל התנאים והאמצעים כפי שנתבקשה. בתקופות שלפני מלחמת ששת הימים ואחרי־כן, שבהן שהתה הגברת מייסון בארץ כאורחת משרד התיירות, היא ביקרה כאן לבילוי חופשה פרטית, על חשבונה. את מקומות האיכסון שלה לאותם מקומות הזמינה הגברת מייסון בעצמה, ללא התייעצות או קשר עם משרדנו. גם בביקורה האחרון שילבה אירוח רשמי עם ביקור פרטי, ובמקצת המקומות שבהם שהתה לא נעזרה בהמלצתנו או בהכוונתנו. לדוגמה: לאילת נסעה העתונאית על חשבונה בלא שאנו נתבקשנו לדאוג לאיכסונה. ואולם משהגיעה לאילת וביקשה חדר, פעלנו להשיג בשבילה את מבוקשה. מאחר שלא נמצאו חדרים פנויים בבתי־מלון, ניסה מנהל לשכתנו במקום להשיג חדר פרטי, אך הזהירה שאין הוא אחראי לטיב השירותים בחדר פרטי שאין לנו ביקורת עליו. יצויין כי לאחר שובה של הגברת מייסון לשווייץ פירסמה כתבה אוהדת על הפוטנציאל התיירותי של ישראל, בניגוד לכתבה של העתונאי שגלווה אליה ואשר מעולם לא היה אורח משרדנו.

5. הסדר בעניין אחוזי־שירות למורי־דרך

חבר־הכנסת מ. אביזוהר שאל את שר התיירות ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

ממקורות מהימנים נודע לי, כי בין מדריכי התיירים המוסמכים על־ידי משרד התיירות וכן בין נהגי אוטובוסי תיור השתרשה תופעה של נטילת אחוזי־שירות מבתי־עסק ובתי־הארחה שונים.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידוע לכבודו על קיום תופעה זו בין מדריכי התיירים המוסמכים?

2. אם ידוע לו — אילו פעולות מתכוון השר לנקוט כדי לשים קץ לתופעה זו?

שר־התיירות מ. קול:

1. משרדי ער לתופעות של נטילת אחוזי־שירות (קומיסיונים) על־ידי מורי־דרך מוסמכים ופועל לבלימת תופעה זו.

2. לפני זמן לא רב פעלה מטעם משרדי ועדה שבראשה עמד נציג ציבור ואשר כללה נציגי המובילים, נציגי מורי־הדרך ונציג של אירגון הסוחרים. לאור פעולת הוועדה הנ"ל ומתוך בדיקת הנושא על־ידי היועץ המשפטי למשרדי, אנו דנים עתה בהוצאת צו חדש לעניין מורי־הדרך, אשר בו תהיה התייחסות, מצד החוק, לנושא של נטילת אחוזי־שירות.

6. טיפול בבקשות לגיור

חבר־הכנסת ג. האוזנר שאל את שר הדתות ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

בעתונות נתפרסמה ידיעה על מספרם של מבקשי גיור מאז קום המדינה וכי מספרם של אלה שהתגיירו בפועל הוא רק כמחצית ממספר המבקשים.

אבקש לדעת:

1. מה היה מספר מבקשי הגיור מאז קום המדינה וכמה מהם גויירו — ומדוע לא גוירו האחרים?

2. לגבי אלה שגויירו — מה היה הזמן הקצר ביותר והארוך ביותר שעבר בין הגשת הבקשה לבין הגיור בפועל?

3. מה היה גורל בקשותיהם של מבקשי הגיור שהודיעו בתום־לב כי חפצם בגיור קשור ברצונם להתחתן עם יהודי או יהודיה?

4. אילו פעולות נעשו להקמת בית־דין מיוחד לגיור?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלה 1: ראה תשובתי מיום 9 במארס 1970 לשאילתה של חבר־הכנסת ארזי, תשובות 1 ו־2. לגבי אלה שלא התגיירו ראה תשובתי מיום 9 במארס 1970 לשאילתה של חברת־הכנסת אלמוזלינו, תשובה 6.

לשאלה 2: ראה תשובתי מיום 9 במארס 1970 לשאילתה של חברת־הכנסת אלמוזלינו, תשובה 7.

לשאלה 3: לא ידוע לי על בקשות של מבקשי גיור שהודיעו כי אינם חפצים בגיור אלא מפני רצונם להתחתן עם יהודי.

לשאלה 4: ראה תשובתי מיום 9 במארס 1970 לשאילתה של חבר־הכנסת ורדיגר.

7. הסדר בעניין עריכת נישואין לבני עדת בני ישראל

חבר־הכנסת ר. ארזי שאל את שר הדתות ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

מחוגי הפדרציה של יוצאי הודו נמסר, כי לאחרונה היו מקרים של סירוב מצד רבנים לערוך נישואין לבני עדת בני ישראל. בין השאר אירע מקרה זה לפני זמן קצר בקריית־גת.

אבקש את כבודו להשיבני:

א. האם נכונות ידיעות אלו?

ב. אם כן, מה בדעת משרדו לעשות כדי למנוע להבא הישנות של מקרים כגון אלה?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

א—ב. הרבנות הראשית לישראל, ביום ח' בחשון תשכ"ב, קיבלה שורה של החלטות הנוגעות להסדיר את בעיית עדת בני ישראל. החלטות אלה נמסרו לידי הרבנים והם פועלים בהתאם. משרד הדתות עושה הכל שלא יהיו קשיים בסידור נישואין לבני עדת בני ישראל.

8. טיפול בבקשת גיורה של מרת אליזבט פטריק

חברת־הכנסת ע. פינברג־סרני שאלה את שר הדתות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

קיבלתי את הפרטים הבאים על תהליך גיורה של מרת אליזבט פטריק:

הנ"ל נולדה בגרמניה לאם נוצריה ואב יהודי, עלתה ארצה בשנת 1964 ומאז התחנכה בקיבוץ יראון. מיום בואה ארצה ראתה עצמה יהודיה לכל דבר ובהגיעה לבגרות החליטה להתגייר על־מנת לתת תוקף חוקי להרגשתה.

בשנת 1969 פנתה לרב בקריית־ביאליק, אשר בשמו עה שהיא בקיבוץ התייחס בשלילה לעניין ועורר בעיות. היא פנתה לרבנות בחיפה ושם אמרו לה להתחיל ללמוד וכן נאמר לה שהדבר יימשך כשלושה חודשים. בתום לימודיה ניגשה לרבנות לקביעת מועד הגיור. בשלב זה התברר כי היא רשומה כתושבת קבע ולא כעולה. ברבנות נאמר לה שיש לברר את העניין ושהיא תוזמן שוב בחודש מאי 1970 ורק אז תידון בעייתה.

אבקש מכבודו להשיבני:

1. האם נכונות עובדות אלה ביסודן או בחלקן?
2. אם כן — מה בדעת כבודו לעשות כדי לזרז את תהליכי הגיור של הגערה אליזבט פטריק?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

1—2. בתקנות הדיון, תש"ך, מטעם הרבנות הראשית לישראל ודייני בית־הדין הרבני הגדול, נקבעה תקופת המתנה של שנה. אולם רשאי בית־הדין במקרים מיוחדים להפחית מתקופה זו. בית־הדין נוהג במקרה של צאצאים מנישואי תערובת לזרז תהליך הגיור. במקרה של מרת אליזבט פטריק התברר שאין מקום להקלה זו.

9. נתונים על גיור ערבים

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר הדתות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

ביום 9 במארס 1970 השיב כבוד שר הדתות לשאילתה שהופנתה אליו על־ידי חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו. בתשובתו ציין שר הדתות כי 2.9% מן המבקשים להתגייר קיבלו תשובות שליליות מסיבות בטחוניות.

הנני מבקש לדעת:

1. האם מקבלים בתי־הדין הרבניים תוך כדי הטיפול בבקשת הגיור חוות דעת משירותי הבטחון?
2. אם נוהגים בתי־הדין לקבל חוות דעת כנ"ל — האם אידע שבתי־הדין גיירו מבקשים שלגביהם נתקבלה חוות דעת שלילית משידותי הבטחון?
3. האם נוהגים בתי־הדין הרבניים לגייר גם ערבים המבקשים להתגייר? אם אין נוהגים לגייר ערבים — מה הן הסיבות לכך?
4. מאז קום המדינה כמה ערבים ביקשו להתגייר וכמה נענו?
5. האם קיימת הנחיה בבתי־הדין הרבניים שלא לגייר ערבים? אם קיימת הנחיה כזו — מתי ניתנה ועל דעת מי?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

1. כן.
2. לא.
3. לפיסקה הראשונה שבשאלה — כן; ממילא הפיסקה השנייה לא רלבנטית.
4. במשך עשרים השנים מ־1948 עד תחילת 1968 הוגשו מקרב בני העדה המוסלמית 373 בקשות לגיור, מהם נתגיירו 96 איש.
5. לפיסקה הראשונה שבשאלה — לא; ממילא הפיסקה השנייה לא רלבנטית.

10. הסדר בענייני נישואין וגירושין בין קראים

חבר־הכנסת ד. ארזי שאל את שר הדתות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

ביום 1 ליולי 1966 מינה כבודו ועדה ציבורית בראשותו של ממלא־מקום נשיא בית־המשפט העליון מ. זילברג לבדיקת המצב המשפטי בתחום הדיון בענייני נישואין וגירושין בין קראים.

מאחר שוועדה זו סיכמה מזמן את דיוניה והגישה לכבודו את המלצותיה, אבקש לדעת:

1. אילו המלצות נתקבלו על־ידי כבוד השר ואילו המלצות נדחו?
2. אילו צעדים נקט משרדו כדי לבצע את ההמלצות שנתקבלו?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

1—2. על סמך המלצות הרוב בוועדה הציבורית, בראשותו של ממלא־מקום נשיא בית־המשפט העליון מ. זילברג, הבאתי לפני הממשלה הצעת חוק שיפוט בתי־דין קראיים (נישואין וגירושין), תשכ"ט—1969. הצעת החוק נמצאת עתה על סדר־יומה של ועדת השרים לענייני חקיקה.

11. ידיעה על מכירת אדמות של בתי־עלמין מוסלמיים

חבר־הכנסת ד. עוביד שאל את שר הדתות ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

נודע לי, כי נמכרו מספר בתי־עלמין השייכים לווקף המוסלמי וכי קיים משא־ומתן בדבר מכירת בית־העלמין טאסו ביפו.

אבקש מכבודו להשיבני:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. אם כן — אילו בתי־קברות נמכרו, למי נמכרו ולאיזו מטרה?
3. מהו הסכום שנתקבל כתוצאה מהמכירה, ולאיזו מטרה נוצל?
4. אם הידיעה לא נכונה — מהי עמדת משרדו לגבי מכירת אדמות בתי־העלמין המוסלמיים?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלה 1: בתי־קברות מוסלמיים נמצאים בדרך כלל בניהולם של ועדי הנאמנים המוסלמיים הממונים על הווקף המוסלמי. במקרה שהנכסים טרם הועברו לניהולם של ועדי הנאמנים, הם נמצאים ברשות האפוטרופוס על

נכסי הנפקדים. יש איפוא להפנות אליהם השאלות 1, 2 ו־3.

לשאלה 4: עמדת משרדי היא כי אין לעשות כל פעולה לגבי נכסים מסוג זה ללא הסכמת ועד הנאמנים.

12. מקרים של ניתוץ מצבות בירושלים

חבר־הכנסת י. ה. קלינגהופר שאל את שר הדתות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

נודע לי ממקור מהימן, כי בבית־הקברות שעל הר־המנוחות בגבעת־שאול בירושלים נופצו במשך השנתיים האחרונות כעשר מצבות שהוקמו על־ידי קרובי המתים. הניפוץ בוצע באיפול לילה; לגבי רוב המצבות על־ידי קבלנים, ולגבי מקצתן על־ידי חברה קדישא.

בלי להיכנס במיוחד לשאלות משפטיות שבהן כרוכה הסוגיה, אלא בשימת דגש מיוחד על משמעותה הדתית, הציבורית והמוסרית — אבקש מכבודו להשיבני:

מה בדעתו של כבוד השר לעשות כדי למנוע הישנות של מקרים כאלה בעתיד?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

מועצת בתי־העלמין בירושלים פנתה, כשנודע לה על מקרה של ניתוץ מצבה, לפרקליטות המדינה וביקשה להגיש תביעה משפטית נגד הנאשמים. נוסף לכך, התורי־תי בחברות הקדישא לבל יתנו יד להישגות מקרה מעין זה בעתיד, ואמנם זה זמן רב לא ידוע לנו על מקרה חדש.

שופט השלום בירושלים זיכה את הנאשמים בניתוץ מצבות ויש עידעור על פסק־הדין.

13. ניהול ענייני הדת המוסלמית ומערכת השיפוט השרעי

חבר־הכנסת ד. עוביד שאל את שר הדתות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

עם הגשת הצעת התקציב לשנת הכספים 1970/71 הנני מבקש לשאול את כבודו:

1. האם מוכן כבוד השר למנות במשרדו מוסלמי דתי לניהול ענייני הדת המוסלמית?
2. אם כן — מתי?
3. מהי משכורתו החודשית של האימאם, האם תועלה ובכמה?
4. האם נכון הוא שבדיון בעידעורים על פסקי־הדין הניתנים על־ידי בתי־הדין השרעיים יושב אותו הרכב של קאזים שישב בדין בערכאה הראשונה?
5. אם כן — מדוע אין משתנה הרכב הקאדים הדנים בעידעורים?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלות 1—2: ניהול ענייני הדת המוסלמית במ־קומות נתון בידי ועדות הנאמנים על ההקדש המוסלמי, והן מורכבות כולן מחברים מוסלמיים. במשרדי מכהן ד"ר סובחי אבו־גוש כמנהל בתי־הדין השרעיים. כיום פועלים ארבעה בתי־דין שרעיים ושתי שלוחות, ואני מתכנן הרחבת מערכת השיפוט השרעי והמחלקה לעניינים מוסלמיים.

לשאלה 3: המענק הניתן לאימאם היא בין 200 לבין 300 ל"י לחודש. נוסף לכך משמשים כמעט כל האימאמים כמסדרי נישואין — דבר המאפשר לאימאם להגדיל את הכנסתו. המענקים האלה הועלו מחודש אפריל 1970.

לשאלות 4—5: בסעיף 3 לחוק בתי־הדין השר־עיים (אישור מינויים), תשכ"ד—1953, נאמר בפירוש כי בבית־הדין השרעי לעידעורים יושבים קאדים שלא ישבו באינסטנציה הראשונה. עם הרחבת מערכת השיפוט השרעית יוקם בית־דין שרעי מיוחד לעידעורים.

14. החלטת בית־הדין הרבני בחיפה בעניין יהדותם של ילדים מנישואי תערובת

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר הדתות ביום ג' בניסן תש"ל (9 באפריל 1970):

"ידיעות אחרונות" של יום 2 באפריל 1970 מוסר, שבית־הדין הרבני בחיפה הוציא לאחרונה פסק־דין הקובע כי גם מי שנולד לאם יהודיה אינו נחשב אוטו־מטית כיהודי. לפי פסק־הדין, אם היתה האם היהודיה נשואה לנכרי, אולם הילדים התחנכו אצל האב בלבד, אין לראותם כיהודים, אלא אם כן יתגיירו כדין.

בהמשך הידיעה נמסר, כי אחד הדיינים, הרב ילוז, העביר העתק פסק־הדין לשר הדתות, תוך ציון שהחלטת הכנסת שלפיה יהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה לא תמיד עולה בקנה אחד עם ההלכה.

הנני מבקש לדעת:

האם הידיעה דלעיל נכונה, ואם אינה נכונה — מה אינו נכון בה?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

בית־הדין הרבני בחיפה לא הוציא מעולם פסק־דין שלפיו מי שנולד לאם יהודיה איננו נחשב כיהודי. אני מדגיש: פסק־דין.

15. נתונים על לקט עתונות המופץ על־ידי משרד הדתות

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר הדתות ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

קיבלתי לקט עתונות המופץ על־ידי משרד הדתות והמכיל קטעים בנושאים שונים, בכללם נושאים פוליטיים.

הנני מבקש לדעת:

1. ממתי יוצא לאור הלקט הנ"ל?
2. בכמה אקסמפלרים הוא מופץ?
3. בכמה מסתכמות הוצאות הפצת הלקט?
4. מי אישר את הוצאת הלקט, בכלל זה כמובן ההוצאה הכספית?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלה 1: הלקט יצא לאור לראשונה בטבת תשכ"ט (בינואר 1969).

לשאלה 2: הוא מופץ כיום ב־600 עותקים לשבוע.

לשאלה 3: כ־150 ל"י לשבוע בממוצע.

לשאלה 4: שר הדתות, מתקציב הפירסומים.

16. תיקון כביש בדרך לבית־החולים "תל־השומר"

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר העבודה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

תושבי ישראל הנוסעים לבית־החולים "תל־השומר" מתלוננים על הדרך המשובשת.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידוע לו על כך?

2. האם מוכן כבודו לשקול את האפשרות לתת עדיפות לתיקון כביש זה?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1. כן.

2. לבית־החולים "תל־השומר" מובילות שתי דרכים: א. כביש מס' 141, באחזקת מע"ץ; ב. דרך שתחילתה בצומת רחוב יצחק שדה, שבאחזקת עיריית רמת־גן.

בשנת הכספים השוטפת ישוקם ויורחב קטע באורך של 1,650 מטר בכביש 141. לזה תינתן העדיפות הנאותה במסגרת תכנית העבודה השנתית.

17. פיקוח על תנאי העבודה של פועלים מהשטחים

חבר־הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

נודע לי כי פועלים מרצועת עזה העובדים בקטיף ודרים בישראל אינם מקבלים יותר מלירה־וחצי שכר עבודה ביום, כתוצאה מהעבודה לפי נורמות מוגזמות.

הנני לשאול את כבודו:

1. האם נכון הדבר, והאם דבר זה ידוע לכבוד השר?

2. מה הם תנאי העבודה והשכר של פועלים מרצועת עזה ומהגדה המערבית העובדים בקטיף הדרים בישראל?

3. האם מקיים משרד העבודה פיקוח על תנאי עבודתם של תושבים מהשטחים הכבושים העובדים בישראל?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1. הידיעה אינה ידועה לי.

2. תנאי העבודה והשכר של פועלים מרצועת עזה ומהגדה המערבית העובדים בקטיף הדרים בישראל דומים לשכר ולתנאים של הישראלים באותו ענף.

3. משרד העבודה מקיים פיקוח זהה על תנאי עבודתם של תושבים מהשטחים ושל הפועלים הישראליים.

18. הטיפול בפונים ללשכות העבודה

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר העבודה ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 24 בפברואר 1970 מתפרסמת כתבה מאת הגברת רות מוריה, המספרת על הקשיים והתלאות העוברים על אזרח המנסה לקבל מכתב הפניה מלשכת העבודה בתל־אביב למעסיק. הכתבה מפרטת את הפניית האיש מאשנב לאשנב ומחדר לחדר, בלי שאיש המודיעין ידע את תפקידו.

כמו־כן מוסיפה ומספרת הכתבה על התבטאות מעליבה של הפקידים מקבלי הקהל במקום, כגון: "אפשר לקום שעה אחת יותר מוקדם, מה יש?"; או בתשובה לשאלה אל הפקיד המטפל אם הוא מתכוון לשלוח את הפונה לחדר נוסף — נשמעת ההערה: "כן, מה יש? ביקרת כאן בכל כך הרבה חדרים?"; או: "את יודעת עברית? כתוב שם" — כך עונה פקיד המודיעין, וכל זה מדובר באזרח הבא לבקש הפניה למקום עבודה שכבר הסכים לקבלו.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם קיים פיקוח על אופן התנהגותם של עובדי לשכות העבודה כלפי הציבור הפונה אליהם?

2. האם שעות הקבלה בלשכות העבודה מתקיימות בהתאם להוראות המשרד?

3. מה יש בדעת משרד העבודה לעשות על מנת לצמצם את סבלו של האזרח הפונה ללשכות העבודה?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1. כן.

2. כן.

3. אנו שוקדים על פישוט וייעול מקסימלי של עבודת הלשכות והתאמתן לנוחיות הציבור.

19. סלילת קטע הכביש הבין־עירוני העוקף את העיר רמלה

חבר־הכנסת א. כץ שאל את שר העבודה ביום ג' בניסן תש"ל (9 באפריל 1970):

אבקש מכבודו להשיבני:

אימתי תסתיים סלילת קטע הכביש מירושלים לתל־אביב העוקף את העיר רמלה?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

מע"ץ עומד להתחיל בעוד כחודשיים בסלילת הקטע העוקף את רמלה, במסגרת כביש ירושלים—תל אביב. אם יימצאו התקציבים הנוספים, הוא יושלם תוך שנה.

20. סלילת כביש גישה לכפר א־שיבלי

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את שר העבודה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

ביקרתי בכפר א־שיבלי שבאזור עפולה. סלילת כביש היא חיונית להפיכת הכפר למקום מגורים אנושי.

הנני מבקש לדעת:

1. האם קיימת תכנית לסלול בכפר כביש?

2. אם קיימת תכנית כנ"ל — מתי ייסלל הכביש?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1—2: זה שבועיים סוללת מע"ץ את כביש הגישה לכפר א־שיבלי, שיחבר את הכפר עם כביש עפולה—טבריה, דרך דבוריה.

21. סלילת כביש גישה לכפר א־שיבלי

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

בעתון "מעריב" מ־1 במאי 1970 פורסם שבכפר א־שיבלי, השוכן על־יד התבור, שכמעט כל צעיריו משרתים בצה"ל מתוך התנדבות וכבר שיכל שלושה

מבניו, שנפלו כחיילים על משמרתם, סובל עד היום מחוסר כביש מתאים. מכביש טבריה—עפולה יוצאת שלוחה עד לכפר דבוריה ומשם נאלצים תושבי א־שיבלי לגשת לכפר בדרך משובשת ובלתי־סלולה — דבר הגורם להם קשיים רבים יום־יום בצאתם לעבודה, ובמיוחד בימי חורף, כאשר הגשמים משבשים את הדרך לחלוטין. העדר כביש מתאים מקשה על הגשת עזרה מתאימה לעת הצורך.

נוכח תלונות רבות שהושמעו מצד תושבי הכפר על חוסר התחשבות בצרכיהם — רצוני לשאול את כבודו:

1. האם קיימת תכנית לסלילת כביש שיחבר את כפר א־שיבלי עם כביש עפולה—טבריה?
2. אם כן — מתי ייסלל הכביש?
3. אם לאו — האם מוכן כבוד השר לבדוק מחדש את תביעותיהם של תושבי א־שיבלי לסלילת כביש לכפרם?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

ראי תשובתי שניתנה זה עתה לשאילתה של חבר־הכנסת שלום כהן.

22. נתונים על הכשרה מקצועית למבוגרים ביהודה ובשומרון

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

אבקש מכבודו להשיבני:

1. כמה קורסים להכשרה מקצועית למבוגרים התקיימו בשנת 1969 ביהודה ובשומרון?
2. כמה תלמידים למדו בקורסים אלה?
3. אילו מקצועות נלמדים בקורסים?
4. האם מסיימי הקורסים נקלטו בעבודה במקצועות שלמדו?
5. כמה קורסים להכשרה מקצועית קיימים כיום ביהודה ובשומרון?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1. 42.
2. 1260, בכלל זה 180 נשים.
3. מסגרות, נגרות, חשמל, ריתוך, שירטוט, מקצועות בניין, תפירה ואריגה לנשים.
4. כ־80% מהמסיימים נקלטו בתעסוקה, בעיקר בישראל. נערך כעת מעקב של הבוגרים. תוצאות ייוודעו בסוף יוני.
5. 64.

23. שמירת שבת במוסך "אגד" בירושלים

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר העבודה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

נמסר לי שמטעם משרד מבקר המדינה נקבע כי "אגד" מפר את חוק שעות עבודה ומנוחה על־ידי העסקת עובדים בשבת במוסכו בירושלים. נמסר לי גם שמפקח העבודה האזורי לאזור ירושלים התרה ב"אגד" על כך, ואילו "אגד" לא נענה להתראה וממשיך בהפרת החוק.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכונות העובדות (היינו: ביקורת מבקר המדינה, התראת המפקח האזורי והמשך הפרת החוק במוסך "אגד" ברוממה בירושלים)?
2. מה הם האמצעים החוקיים שיכול משרד העבודה לנקוט על מנת למנוע מ"אגד" הפרת החוק?
3. מה הם האמצעים שינקוט משרדו על מנת שלא יופר החוק?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1. העובדות נכונות רק בחלקן: א. מבקר המדינה לא קבע דבר בנידון, אלא פנה למשרדי לפני כשנה עקב תלונת אזרח אליו; ב. המפקח האזורי אמנם התרה ב"אגד"; ג. מאז הטיפול אין הפרות חוק.
2. לתבוע לדין.
3. עריכת ביקורת של ספרי רישום האגודה וכן ביקורי פתע של פיקוח בשבתות ובמועדים.

24. מניעת השהייתם של בידורים בבתי־דין לעבודה

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

בעתונות פורסם שבבתי־דין לעבודה הצטברו מאות תיקים של תביעות — דבר הגורם להשהיית הבירורים המשפטיים.

נוכח העובדה שכל דחייה עלולה לגרום לשיבושים ביחסי עבודה ונזק כספי לתובעים, רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה תביעות הוגשו מאז הפעלת בתי־הדין לעבודה עד ל־1 במאי 1970?
2. מה היתה התפלגות הפניות בהתאם לאזורים?
3. כמה תביעות כבר התבררו והוצאו פסקי־דין?
4. כמה תביעות עומדות לבירור?
5. אילו אמצעים נקט או עומד לנקוט כבודו כדי להבטיח את זירוז ההליכים המשפטיים בבתי־הדין לעבודה?

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

1—2. סך כל התביעות — 5000, מהן: בבית־הדין האזורי ירושלים — 503; בבית־הדין האזורי תל־אביב — 2620; בבית־הדין האזורי חיפה — 1123; בבית־הדין האזורי באר־שבע — 421; בבית־הדין האזורי נצרת — 333.

3. 3,002.
4. 1,998.
5. א. על מנת למנוע שיתוק מוחלט של בית־הדין לעבודה בתל־אביב, כתוצאה מעומס תביעות, השיג נשיא בית־הדין הארצי הסכמתם של שופט בית־הדין האזורי בבאר־שבע ושל שופט בית־הדין האזורי בחיפה לשבת בדין גם בתל־אביב.

ב. נשיא בית־הדין הארצי דאג לכך שלפחות בירור התביעות של סכומים קטנים לא יושהה, ועל כן אין כמעט תביעות תלויות ועומדות כשמדובר בשכר מולן עד 1,000 ל"י.

ג. שיפור ניכר במצב יתבצע עם השלמת תוספת תקן השופטים בבית־הדין האזורי בתל־אביב ובחיפה.

ד. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו

1. דיון (המשך)

היו"ר י. נבון:

אנו חוזרים לסעיף ב' בסדר־היום: סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו ודיון. רשות הדיבור לחבר־הכנסת הראל, ואחריו לחבר־הכנסת אליעד.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. ממקום זה שמענו לא אחת דברי ביקורת והתקפה חריפים ביותר נגד משטרת ישראל. והדברים לא היו מוסבים על עבודתה הסדירה והאזרחית של המשטרה, אלא על תחומי הפעולה הבטחונית שלה. זכורים הדברים שנאמרו בקשר לעינויים ומעשי אכזריות כביכול כלפי עצורים ואסירים בטחוניים ופוליטיים. מעל דוכן הכנסת הוקרא הדין־וחשבון המרושע והכלוזב של "אמנסטי־אינטרניישונל", וכן הוקעה מכאן התנהגות המשטרה בעת טיפולה בהפגנות פוליטיות.

אין לי ספק שדברי האשמה וביקורת אלה לא היו מכוונים בעיקרם נגד המשטרה. הכוונה היא להציג ולהוקיע את מדינת ישראל כ"מדינת משטרה". במדינת משטרה, שלא כבמדינת חוק, אוסרים ועוצרים אנשים בלא סיבה מספקת ובניגוד לחוק, מטעמים פוליטיים. במדינה כזו מחזיקים אנשים במעצר באופן אדמיניסטרטיבי ומגבילים חירויות וזכות התנועה לאנשים חפים מפשע אך בלתי־רצויים לשלטון. בשעת המעצר ובעת החקירות משתמשים באמצעים פסולים ואלימים. במדינה כזאת מפזרת המשטרה הפגנות חוקיות ושלוות על־ידי שימוש בכוח גס ובאמצעים פסולים וברוטאליים, כגון השימוש באלות ממוסמרות.

כל זה דרוש לא רק כדי להבאיש את ריחה של משטרת ישראל, אלא כדי שדמותה של מדינת ישראל תהא הולמת את תעמולת השיטנה והכזב נגדה כמדינת כיבוש, כמיליטריסטית, כתוקפנית וכבלתי־דמוקרטית.

בהזדמנות הדיון על משרד המשטרה ראיתי חובה לעצמי להגיב על דברים אלה.

בניגוד לדברי הקיטרוג וההשמצות משטרת ישראל היא אחת המשטרות הדמוקרטיות והבלתי־פוליטיות ביותר בעולם. ומדינת ישראל אינה גופלת מבחינה זו משום מדינה דמוקרטית מתוקנת. אמנם יש הבדל בין המשטרה שלנו ובין המשטרות במדינות הדמוקרטיות האחרות, כשם שיש הבדל בין מדינת ישראל ובין המדינות הדמוקרטיות האחרות בעולם. כלפי האחרות אין כוונה של השמדה, אין מתנכלים לקיומן ואין בהן מלחמה. ואילו אצלנו המלחמה החמה לא פסקה למרות הפסקת האש ומאז הפסקת האש ביוני 1967. ההבדל בין המשטרה שלנו ובין משטרות דמוקרטיות מתוקנות אחרות הוא בכך, שעליה — כמו על צה"ל ועל מדינת ישראל בכלל — מוטלים תפקידים בטחוניים רבים וקשים. ותוך מילוי משימות קשות אלה, משטרת ישראל לא זו בלבד שהוכיחה יעילות רבה, אלא הראתה הקפדה רבה ומוצלחת שלא לאבד את צביונה האזרחי והדמוקרטי.

מאז מלחמת ששת הימים מוטלים על משטרת ישראל תפקידים מיוחדים בתחום הבטחון. תפקידים אלה חורגים מתחום העיסוקים המקובלים של המשטרות בעולם.

מיד עם הפסקת הקרבות עסקה המשטרה בסיוע לצה"ל, באירגון שירותי המשטרה בשטחים החדשים, ומאז אמצע אוגוסט 1967 הועברה אליה האחריות המלאה להפעלת המשטרה ביהודה, בשומרון וברצועת עזה, ומאוחר יותר גם ברמת הגולן. מאז מוטל על המשטרה, מלבד המשימה הייעודית שלה — השמירה על הסדר הציבורי — גם תפקיד המלחמה בטרור ובפעילותם העוינת של אירגוני החבלה והיסודות החתרניים שבקרב האוכלוסיה בשטחים החדשים. כל זה בשיתוף־פעולה הדוק עם שירות הבטחון ועם צה"ל.

הצורך להפריש אמצעים ומאמצים לביצוע משימות בטחוניות אלה לא עיכב את התארגנות המשטרה בשטחים החדשים, שתרמה להחזרת החיים התקינים בקצב מהיר ותוך תקופה קצרה ביותר. תפקיד זה בוצע על־ידי שתי זרועותיה של משטרת ישראל — המשטרה הרגילה ומשמר הגבול.

אך הספיקה המשטרה להתארגן בשטחים החדשים וכבר גברה פעילותם של אירגוני החבלה. מצב זה חייב את המשטרה — יחד עם שאר גורמי הבטחון — להיחלץ למלחמה בטרור ולהפריש לכך את עיקר המאמצים והמשאבים. משימה זו חייבה את המשטרה להרחיב ולהעמיק את פעולותיה בתחום איסוף אינפורמציה בטחונית וכן לפרוס את כוחותיה מבחינה מיבצעית. מאמצים אלה של משטרת ישראל, של גורמי צה"ל ושל שירות הבטחון נשאו פרי, מרביתם של מעשי החבלה פוענחו ומבצעיהם נעצרו.

פעולות הטרור לא הגבילו עצמן רק לשטחים החדשים וחדרו גם לתוך הקו הירוק פנימה. אמנם היו אלה פעולות של קבוצות קטנות, אולם הבעיות שנתעוררו בעטיין היו חמורות במיוחד. פעולות הטרור בחיפה ובצפון הארץ, שמבצעיהן היו תושבי ישראל מלפני מלחמת ששת הימים, העמידו את המשטרה לפני אתגרים חדשים וחמורים. לאחר פיענוח מעשי החבלה בחיפה ובעכו, כאשר נתגלה כי ערבים ישראליים היו מבצעי הפשעים והטרור, נוצר הצורך לטפל בעקירת הטרור מחד גיסא ובהגנת המיעוט הערבי מפני זעם ההמון הנסער מאידך גיסא. בהקשר זה כדאי להזכיר את פעולותיה של המשטרה אחרי הפיצוץ בתחנה המרכזית בתל־אביב, אחרי "ליל הדימונים" בירושלים ובמיוחד את התערבותה התקיפה בעכו, אשר בלא ספק מנעה שפיכות דמים וטרגדיה חמורה ממדינת ישראל.

אם כן, זוהי דמותה האמיתית של משטרת ישראל, המודרכת על־ידי החוק ואשר התנהגותה האחראית והאנושית מול פרובוקציות חמורות מעידה עדות נאמנה על מהותה של ישראל גם בעתות חירום ובשעות הקשות ביותר.

בתקופה האחרונה עמדה המשטרה באתגר קשה נוסף — הלא הן הפגנות של אזרחים יהודיים נגד מדיניות הממשלה ובעד השלום בכיכול. יוזמי ההפגנות לא הסתירו את כוונתם לנהוג באלימות ולהביא לידי התנגשות עם המשטרה כדי להבטיח פירסומת והדים מתאימים, בארץ ובחוץ־לארץ. וזה לאחר שהגיעו לידי הכרה כי הדרכים החוקיות להבעת מחאותיהם אינן יעילות דיין. גם נוכח ההתפרעויות והפרובוקציות הראתה המשטרה מידה רבה

מאוד של סובלנות והתאפקות. על אף העובדה שההפגנות האלה נתקיימו שלא כחוק, לא נתפסה המשטרה לנימוקים פורמליים של העדר רשיון ואיפשרה להפגנות אלה להתקיים. ואם היה שימוש בכוח, הרי נעוץ הדבר בכוונת מנהיגי ההפגנות להתנגש בכל מחיר במשטרה.

ואם יש משהו המאפיין במיוחד את המשטרה שלנו, הרי זה דווקא בתחום שאינו מוגדר לאחריותה. הכל יודעים את המתרחש ואת המצב המיוחד בעיירות הפיתוח ובישובי העולים, במיוחד אלה שעל הספר, בתחום פעילותם ובטווח פעילותם העוינת והרצחנית של אירגוני הטרור וצבאות האויב. במקומות אלה נחלצת המשטרה לעבודות ולתפקידים, שלא רק שאינם באחריותה, אלא שהופקדו במפורש בידי מוסדות אחרים. איש לא הטיל על המשטרה לחלק חלב ולחם כאשר כל השירותים המופקדים על כך נפסקים או מתמוטטים. ואין זה תפקידה המוגדר של המשטרה לעודד תושבים במקומות אלה להישאר במקומותיהם ולהמשיך בחייהם הסדירים, להעלות את המוראל שלהם ולהגביר את אמונם במדינה ובמוסדותיה. ואת כל אלה עושה המשטרה כל הזמן ובמיוחד בתקופה האחרונה.

לפני ימים מספר פורסם בעתונות על דין־וחשבון "ועדת איש־שלום" לבירור בעיותיה של בית־שאן. לפי הפירסום מתחה הוועדה ביקורת חמורה על כל המוסדות הפועלים בעיירה וכן גם על המוסדות הממלכתיים ומוסדות ציבוריים מרכזיים. מכלל זה הוצא מוסד אחד בלבד — הרי היא משטרת ישראל.

מכאן אני שולח ברכה למשטרת ישראל ולכל השוטרים והמפקדים העומדים — בחזית שעליה הם מופקדים — על משמר בטחוננו.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת אליעד, ואחריו — לחבר־הכנסת זועבי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. לאחר ששמענו דינים־וחשבונות וקראנו בעתונות ביקורת שנתפרסמה באנגליה על משטרת ישראל, נדמן לי לפגוש תיירים אנגליים במדינת ישראל; ואני רוצה לשתף את שר המשטרה ואת קציניה, את שוטריה ומפקדיה, באותה חוויה נעימה שהיתה לי בשמעי מאורחים אנגליים אלה, תוך כדי שיחה על התרשמותם מן הארץ, דווקא על התרשמותם מיחסי המשטרה והאזרח במדינת ישראל.

חברי הכנסת, כל מי שהוא חניך האסכולה המשפטית האנגלית יודע כיצד למדנו להעריך את המשטרה הבריטית ואת אפיה האנושי המתקדם שיצא לתהילה. ואם אנו זוכים, ואם זכיתי — —

יורם ארידור (גח"ל):

באנגליה; לא מחוץ לאנגליה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני מדבר עכשיו על אנגליה.

יורם ארידור (גח"ל):

טוב שהוספת.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

— — כאשר אנחנו יכולים לשמוע מפי אזרחים בריטיים דברי הערכה כאלה למשטרת ישראל, סבור אני כי תעודת כבוד היא למשטרתנו, ואנו יכולים להתברך בה.

רצוני לומר כאן, שאלמלא המצב המיוחד שמדינת ישראל נתונה בו כיום מבחינה משקית ובטחונית, לא הייתי מהסס להרים את קולי בעניין רמת החיים ורמת השכר של אנשי משטרת ישראל על כל זרועותיה. אני אומר זאת גלויות. אני יודע שיש בכך איזו מידה של כפיות־טובה כלפי אנשים אלה הנותנים שירות כה נאמן, כה קשה, וכה כבד; במיוחד כאשר אני נזכר, שאנו עדים היום לדרישות כה רבות מגופים כה רבים. והנה, אני מעז לומר לבעלי תביעות אלה, שינסו לבדוק את רמת התפוקה והתמורה של משטרת ישראל, אולי ירגיע אותם הדבר וישכך קצת את דרישותיהם בימים קשים אלה. למרות כל זאת, אני מציע לכנסת ולאנשים האחראים לחשוב ולשקול שוב שמא יש צורך לשפר את מצבם החמרי של השוטרים והמפקדים, ושל כל אנשי משרד המשטרה.

רבותי, חברי הכנסת. אם נביא בחשבון את הטיפול היום־יומי, את העול הכבד, את האחריות ואת ההצלחה, — לא רק במניעת פעולות טרור, שהרי במשך חודשים רבים הצליחו אנשי המשטרה לשתק כל פעילות חתרנית בקרב הארץ אלא גם במאבק המהיה, הזריז, האחראי והאנושי שנתגלה מצד משטרת ישראל בכל אותם מקרים שהיו עלולים להביאנו למצב של ריב והתנגשות בין־עדתית במדינת ישראל; אם נשים אל לב שעם כל הפרובוקציות האלה הצליחה המשטרה לשמור על אפיה של משטרה מתקדמת, אחראית ואנושית, — הרי יש לברך אותה על כך. לאור כל זה נדמה לי שיש מקום לתת את הדעת גם על הבעיה הפרוזאית האפורה והיא רמת חייו של השוטר. כאשר אנו לומדים להכיר את רמת החיים הזאת אי־אפשר שלא להתמלא הערכה והערצה שוב ושוב. שכן אלה אינם מגוייסים, אלה אינם באים לשירות חובה; אלה אנשים שזה מטה־לחמם מתוך בחירה חפשית. הם יכולים ללכת לעבודות מכניסות יותר, ובכל זאת עובדים את עבודתם במלוא המסירות והנאמנות; הדבר ראוי להערכתה של כנסת ישראל.

רצוני לעבור לבעיית כוח־אדם. כבוד השר, כולנו יודעים את הקשיים במצבת כוח־האדם של המשטרה. לצערי, לא שמענו על יזמה מיוחדת, אם אמנם מוצו כל האפשרויות של חיפושי דרכים על מנת לתגבר את כוח־האדם. כולנו יודעים שהמצב קשה. האומנם אין מוצא? האומנם נעשו כל המאמצים בחיפוש דרך לתגבר את משטרת ישראל ולמלא את המצבה שלה? אני רוצה להזכיר דבר אחד. יש לנו בנות המשוחררות מגיוס. אנו יודעים באיזו מידה הצליחה משטרת ישראל לשבץ בתוכה את שוטרות חיב"ה. האם נבדקה האפשרות לגייס את כל הנערות, המשתחררות מן הצבא מטעמי דת, לפעילות בתוך משטרת ישראל? הן יגורו ביתן, בתוך משפחתן, שום דבר לא יארע להן, והן יכולות למלא תפקיד חיוני, חיובי וחשוב, דווקא במצב של חוסר כוח־אדם.

דומני שבתנאים קשים אלה של חוסר כוח־אדם חייבת משטרת ישראל להנהיג סדר עדיפויות. אינני יודע אם נעשה מאמץ מכוון ומאורגן כדי לבדוק שמא יש אפשרות לדלל בפעילותה של המשטרה בתחומים מסויימים למען תיגבור פעילותה בתחומים אחרים. אנחנו רוצים את הכל, אבל קשה להשיג את הכל. לכן יש להבטיח לפחות סדר עדיפויות. שכן, אדוני השר וחברי הכנסת הנכבדים, אני חושש במקצת שמעשי האלימות במדינת ישראל מתגברים. חוששני שהעבריינות המאורגנת, העבריינות האלימה, לא מצאה דייה את ביטויה הנוזק בסקירת שר המשטרה היום.

במחצית השנה האחרונה אנו עדים לתופעות כמעט תכופות: שני בחורים צעירים, קופצים מאופנוע וחוטפים ארנקי נשים, מפילים את האשה, שודדים פה, פותחים באש שם, גוזלים בכוח. אינני סבור שאלה תופעות מקריות שאינן מחייבות קריאת אזעקה; הכנסת חייבת לשמוע אם יש תיכנון חדש כלשהו, אם יש ביד המשטרה כוונות, מאמצים, או מחשבה מסויימת לקדם את פני המציאות החדשה הזאת, המאיימת על הרגשת הבטחון של האזרח בישראל. לא רק אויבים מבחוץ מתנכלים להרגשת הבטחון, אלא גם אויבים מבפנים. אמנם, הדבר נמצא עדיין בצעדיו הראשונים, בשלבים הראשונים, אך נדמה לי שדי בשלבים האלה כדי לקרוא קריאת אזעקה, ועל קריאה זו יש לשמוע תשובה או הד בדברי שר המשטרה, בסקירתו או בדברי תשובתו.

רבותי, חברי הכנסת. רצוני לעבור לנקודה נוספת שהמשטרה לא הדגישה אותה דייה, — ושוב, לפי סדר עדיפויות שנראה לי רצוי. כאשר אנחנו עוברים ורואים את הקטינות בצדי הדרכים, דומני שהלב כואב ונצבט. האומנם אי־אפשר לפתור את הבעיה הזאת? האומנם נגזר עלינו לעבור ברחובות תל־אביב, חיפה ולראות את הקטינות בנות ה־14, ה־15 וה־16 עומדות, ומכוניות פאר עוצרות לידן והקטינות נכנסות לתוכן? האומנם אין לכך תשובה? אפשר היה לעשות איזו פעולה, אולי אפילו חד־פעמית אך יסודית, כדי לחשוף את הקלון הזה, — במיוחד לגבי הלקוחות. כאן אין צורך להוכיח חיים על זנות, כי המדובר בקטינות ובעבירה על החוק. אפשר למצוא פתרון לתופעה הזאת. אני מאמין שאם משטרת ישראל תנהג פעם או פעמיים ביד חזקה, תתרום בכך תרומה לגול חרפה זו מעלינו; ואני חושב שהנושא הזה מחייב מאמץ מיוחד. כן יש מקום לדון בנושא הסרסורים, ובמיוחד אותם הסרסורים החיים על רווחי קטינות בנות 14—15. אם יש קשיים בהוכחת האשמה, נדמה לי כי מחובתו של שר המשטרה ליזום תיקונים בחקיקה בנושא זה.

אסיים בעניין ההפגנות, שכבר דובר בו. בכלל, מוכן הייתי להתווכח עם המפגינים האלה ויכוח ענייני יותר. לשם מה כל ההפגנות הללו — האם אין במדינת ישראל חופש דיבור, אין חופש התבטאות, אין חופש התכנסות? יש לנו בארץ שיטת בחירות הנותנת ייצוג אפילו לאחוז אחד מן האוכלוסיה, למען יוכל לשבת בכנסת ולהשמיע את דברו, את עמדתו, ולהיאבק למען אמונתו, גם אם יהיו אבסורדיים ביותר. למה מתכוונים כאשר יוצאים להפגין נגד המדינה? גם אני הייתי בעד שליחותו של ד"ר גולדמן, אך הממשלה החליטה מה שהחליטה; וכי משום כך עלי להפגין?

השר מ. בגין:

לד"ר גולדמן לא היתה כל שליחות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

ד"ר גולדמן ביקש מראש ממשלת ישראל דבר אחד בלבד: שתאשר כי הוא נוסע בידיעתה; הוא לא ביקש שליחות. גם בקשתו זו לא נענתה, וחבל מאוד.

אינני מבין מדוע צריך להפגין; כי גם המתנגדים יכולים להפגין באותה צורה, ואולי בצורה חמורה עוד יותר. יש למצוא פתרון לכל נושא ההפגנות. כלום כוונתם האמיתית של המפגינים אינה אלא צורה של הבעת דעה, של מאבק למען רעיון? אם כוונתם, כפי שנאמר וכפי שנרמז, לעכור את האווירה במדינת ישראל, לעזור להבאיש את ריחה של מדינת ישראל, — הרי סבור אני כי מחובתה של הכנסת לחזק את ידי משטרת ישראל במאבקה להכשלת המזימה הזאת, ולהבטיח שיהיה חוק וסדר במדינת ישראל. כל הפורק עול, כל המפר חוק — יש מי שיביא אותו לדין.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת עבדול־עזיז זועבי, ואחריו — לחבר־הכנסת חביבי.

עבדול־עזיז זועבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני שמח להצטרף לברכות שבירכו חברי הכנסת שקדמו לי את שר המשטרה, מר הלל. אני מקווה שמר הלל יוסיף ללכת בדרכו של מר ששון, שהערכנו אותו ואהבנו אותו, ואשר לשכתו היתה פתוחה למקופחים. אני בטוח שמר הלל יעשה זאת. סקירתו היתה רחבה, מעניינת, וברכתי לסקירתו הראשונה כפולה היא.

רבותי, חברי הכנסת. קל מאוד למתוח ביקורת על השוטר, אולם האם האזרח חושב שהשוטר יכול לעשות כל דבר? ודאי שאינו יכול לעשות זאת, במיוחד בתנאים הקשים של ימינו, כאשר קיים מצב של מתיחות ומלחמה, ונדרש ממנו לשמור גם על הסדר הפנימי, על הבטחון הפנימי בתוך גבולות המדינה, וכן לשמור על הגבולות הרחוקים יותר ועל הסדר בשטחים המוחזקים. שני התפקידים האלה משולבים, גם בעורף וגם בחזית, ויש להמשיך בשילוב זה. צריך לשמור על שתי החזיתות בלי להפקיר אחת מהן, ומשטרת ישראל עושה כל מה שביכלתה כדי למלא את תפקידיה.

אני מצטרף לחברי הכנסת אשר הביעו תמיכה בהעלאת רמת חייהם של השוטרים והסוהרים. אינני יודע אם מפקח במשטרה מקבל הרבה יותר מאשר פועל נמל — ואני מעריך לא פחות מכן את פועלי הנמל, גם הם ראויים לכך —, אולם חשוב לדאוג גם לרמת חייהם של עובדי המשטרה. לא פחות מכן חשובה ההערכה המוסדית לשוטר ולעבודתו, גם בכך צריך לשים את הדגש. אמרתי זאת לפני שנה ואני חוזר ואומר: האם הישראלית צריכה לחדול להפחיד את ילדה בכך שתקרא לשוטר. במקום זאת צריכים לבוא הערכה וכבוד לשוטר. גם זו היא דרישה מכובדת שהשוטר זכאי לה.

שמעתי וכן קראתי בסקירה של המפקח הכללי של המשטרה, כי נשירת השוטרים בשנת 1968 היתה כמעט כפולה מאשר בשנת 1967. גם זוהי בעיה שצריך למצוא לה תשובה. כן היתה בשנה האחרונה נשירה גדולה בקרב הסוהרים. מתוך 300 סוהרים חדשים, שנכנסו בשנה האחרונה, נשרו מחציתם. אם השנה הגיע מספר האסירים והעצורים ל־5,000 איש, פי שלושה מאשר לפני שלוש שנים, ברור שהמצב חמור למדי.

למשטרת ישראל היו הישגים והיו כשלונות. מתוך סקירת המפקח הכללי של המשטרה מתבררים צדדים וזוויות וצדדים שליליים. אשר לצדדים השליליים, חלה עלייה של 13.8% בעבירות של תקיפת שוטר והכשלתו, והדבר אומר משהו לציבור. בעבירות נגד המוסר חלה עלייה של 7%; בהתפרצויות — עלייה של 9%; גניבות רכב — 26%; נזק לרכוש בזדון — 11%; זיופים — 10%; סמים מסוכנים — 41.5%. גם כבוד השר וגם המפקח הכללי טוענים שהעלייה המספרית הזאת איננה

מצביעה על חומרת המצב. בגידה וריגול — 31.5%, ועוד אדבר על כך.

בסקירת המפקח הכללי של המשטרה יש גם אור חיובי, ודווקא בנושא חשוב כמו רצח — עבירות רצח ירדו ב־58%; עבירות של נסיון לרצח ירדו ב־20%; גניבות מעל גופו של אדם — 23%; הצתה — 11%. על כך ראויים לברכה משרד המשטרה והמוסדות המטפלים במניעת פשעים.

רבותי, מעניין שירד מספר העבריינים הצעירים, אבל מדאיגה העובדה שבעוד שירד מספר העבריינים הצעירים, עלה מספר העבירות, זאת אומרת אותו מספר צעירים ביצע מספר גדול יותר של עבירות. יש לתת את הדעת על כך.

בעת הדיון על משרד התחבורה דיברנו על תאונות הדרכים. זו המכה הקשה בישראל. העלייה בתאונות הדרכים היא ב־9.3%; בנפגעים — ב־10.6% ובתאונות קטלניות — ב־13.8%. דרושה התמרה והקפדה על הנהגים. אין מנוס מזה. אין זה פופולרי, אבל אין מנוס מזה. וזה יכול להציל בני־אדם, וביניהם ילדים. מספר ההרוגים עלה מ־408 ל־442 — עלייה של 9%, ומספר הפצועים קשה עלה מ־2,624 ל־2,981 — עלייה ב־14%.

בעברי על סקירת המפקח הכללי ראיתי בין המקצועות והנושאים שבהדרכה נושא חשוב: דע את מדינתך. הייתי מרוצה מאוד אילו היה ליד נושא זה נושא נוסף: דע את שכניך. הדבר חשוב לשוטר בשוטר ובאזרח מדינת ישראל, שיידע משהו על השכנים שלו, לא רק על אזרחי המדינה הערבים. חשוב שייכלל גם הנושא הזה.

פה אני מנסה להציע הצעה. אולי ישקלו אותה במשרד המשטרה. בעניין של רישום תעודות יושר, או רישום פלילים — אם המשטרה עסוקה בזה במידה רבה והדבר גוזל מזמנה, מדוע לא יועבר הדבר לבתי־המשפט? בבית־המשפט גשפט אדם ושם הוא יוצא זכאי או חייב. שם אפשר לרשום שיש ל־× כך וכך עבירות. מדוע משרד המשטרה צריך לטפל בזה? אולי יפנו למשרד המשפטים והוא יוציא את התעודות?

מפה אני עובר לסקטור הערבי, לאזרחי המדינה הערביים. רבותי, הקיץ של שנת 1969 היה חם. אף־על־פי שכתוב בסקירה שרק 98 אזרחים ערביים הושמו במעצר בשל שיתוף־פעולה, כאזרח ערבי אני רואה מספר זה כמספר גדול. הבעיה חמורה מאוד. הרגשתי היא שזהו מספר גדול מאוד. אם נזכור את האבטיחים בחיפה (פצצה בתוך אבטיח), את החצילים בעפולה (פצצה בשוק הירקות בעפולה), את מה שקרה באוניברסיטה, במפרץ חיפה, בחיפה עצמה ובכפר סבא — הרי זה מדאיג למדי. זו ההזדמנות שלי, כאזרח ערבי וכחבר כנסת, להוקיע את מעשי העוול של פחדנים. אם עשו זאת מתוך הרגשת פטריוטיזם ערבי, הרי עשו ההיפך מזה: הם מכתימים את העם שלנו, את העם הערבי, הרבה יותר. אולי חשבו שהם עושים דבר טוב. איני מגן על העושים ועל מעשיהם, אבל צריך להבין שהמיעוט הערבי על פרשת דרכים. אנחנו חיים במדינת ישראל והננו אזרחי מדינת ישראל, ואנחנו חלק מן הערבים בעולם ומן העם הפלשתינאי — חלק בלתי־נפרד מהם וחלק בלתי־נפרד מישראל. אנחנו במצב מלחמה בין עמנו לבין מדינתנו. זה מצב קשה. אנחנו נושאים בטרגדיה הן של היהודים והן של העם שלנו. אין לנו דרך אחרת, אלא להיות נשר אמיתי לשלום צודק; זו הרגשת ההתעוררות של הכבוד הלאומי שלנו; דווקא למען שלום צודק בין העם היהודי לבין העם שלנו במדינות ערב. יש ערבים שסטו מן הדרך הזאת בגלל הרגשה לאומית נרדמת במשך עשרים שנים; הם התעוררו ומצאו את הקרובים שלהם וחשבו שעל־ידי פצצה ומעשי טרור ועוול ירגישו הערבים טוב יותר. את זאת אנחנו מוקיעים. בזה צריך להשקיע חינוך רב. צריך ללכת לבתי־הספר, לכפר ולכל מקום ולהגיד: לא זו הדרך. הכבוד הלאומי הערבי מחייב פעולה למען שלום צודק בין העם שאתה יושב אתו, המדינה שאתה אזרח בה, לבין המדינות הערביות השכנות.

אדוני היושב־ראש, אני רואה שתם זמני. אני מקצר ומגיע לסיום. כאזרח המדינה, אני חייב להעריך את משטרת ישראל על התנהגותה וטיפולה בפרשת עכו. פרשה זו יכלה להביא לידי פוגרום. אנחנו יודעים את הסיבות. מחובתי להוקיר את משטרת ישראל על מניעת שפיכות דמים. פה אני חייב להזכיר, שזו היתה תוצאה של הסתה. יש מסיתים בין הערבים ויש מסיתים בין היהודים. עלינו להימנע מהסתה משני הצדדים. תפקיד המשטרה קשה ביותר, אבל, רבותי, התנהגות המשטרה חייבת להיות ללא הרגשת נקם, ללא חשבונות וללא שנאה בעבודתה בשטחים המוחזקים על־ידי ישראל. אני יודע שקשה הדבר, אבל המשטרה צריכה לנסות לעשות זאת. זה דרוש לעם ישראל לשם מדינת ישראל. זה המבחן המוסרי של מדינת ישראל בהחזקת השטחים עד השלום. הציבור הערבי בשטחים המוחזקים יזכור את הטוב והרע. אני, כאזרח ישראל, הייתי רוצה שיזכור את שמה הטוב של מדינת ישראל.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת חביבי, ואחריו לחבר־הכנסת מילמן.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בעשר הדקות המוקצבות לי רצוני להתרכז ביחס כלפי העצורים והאסירים בבתי־הכלא. כאשר פרצה שביתת־הרעב של העצורים המינהליים בכלא דמון בתחילת אפריל שנה זו, הודה שר המשטרה, כי מאז מלחמת יוני הובאו למחקר משטרתי כעשרת אלפים מתושבי השטחים הכבושים. שר הבטחון הודיע מעל במת הכנסת, כי יש בבתי־הכלא 1,298 עצורים מינהליים מישראל ומהשטחים הכבושים. לכן הערכה סבירה היא, כי יש קרוב ל־6,000 אסירים פוליטיים ועצורים מינהליים מהשטחים הכבושים ומישראל. זוהי אחת התוצאות הטרגיות של מלחמת יוני ושל הכיבוש שבא בעקבותיה.

שר־המשטרה ש. הלל:

סליחה, מה החשבון?

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד השר אמר שיש יותר מ־3,000 אסירים.

שר־המשטרה ש. הלל:

זה כולל הכל.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

טוב, לא על זה נתווכח.

מרדכי בן־פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):
הנימוק שלו יישאר גימוק בין אם יש 500 בין אם יש 20,000 אסירים.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מזמן ברור, כי המשך הכיבוש הביא ויביא לידי עלייה מתמדת במספר האסירים הפוליטיים. מאז מלחמת יוני נבנו בתי־כלא חדשים בישראל, ואם יימשך המצב הקיים, יהיה הכרח לבנות עוד בתי־כלא. קראנו בהערכה רבה ובכבוד רב את הופעותיהם של אנשי רוח בישראל המוזהירים את העם מן הדהירה של חוגים קיצוניים אל כיבושים וסיפוחים. התוצאה תהיה, מזהירים הם, שישראל תיהפך לבית־כלא גדול, יעלה כוחו של ש.ב., והשלטון יהיה שלטון משטרתי, ועוד תיאורים אחרים אשר אינני מוצא לנכון לצטט אותם כעת.

ידעתי, לא משרד המשטרה הוא המוציא את פקודות המעצר, ובוודאי יטען שר המשטרה, כפי שטוענת ראש הממשלה, כי "אין ברירה". הכל יסתתרו מאחורי "צרכי הבטחון". שר הבטחון בתשובה לשאילתה שלי הודה בפה מלא, כי העצור המינהלי איננו אדם אשר ביצע עבירה כלשהי. פירוש הדבר, שהוא חף מפשע. אלא שהמעצר המינהלי בא למען "קידום פני הרעה ומניעת עבירה, ואין הוא מהווה ענישה על עבירה שבוצעה ואשר עליה מובאים העבריינים לדין", לפי דברו של שר הבטחון. כשהתרענו על הענישה הקולקטיבית של הריסת בתים קם שר המשפטים בכנסת והגן על מעשים אלה בנימוק של ימי־הביניים: הא, הא, אמר, עצם הצעקה הזו נגד הריסת הבתים מוכיחה כי הענישה הזאת מכאיבה ולכן יש בה תועלת.

אולם גם משרד המשטרה עוצר. גם הוא מוציא את מנגנון השיפוט הישראלי מפעולתו התקינה בהסתתרו מאחורי "צרכי הבטחון". כוונתי למעצרים ההמוניים של חברי מפלגתנו ואוהדיה מנצרת, מכפרי הגליל ומחיפה, בחודש האחרון של מערכת הבחירות לכנסת השביעית. יותר מ־150 אנשי עמל וסופרים, זקנים וצעירים, ערבים אזרחי ישראל, עצרה המשטרה באמתלה של צרכי חקירה עקב הפיצוצים שהיו בעפולה ובחיפה, למרות ידיעתה הברורה שאין להם כל שייכות למעשים נפשעים אלה ושהם מתנגדים להם. היא לא חקרה אותם כלל; היא השאירה אותם 15 יום, 24 יום במעצר עד גמר יום הבחירות, ומיד לאחריו שיחררה את כולם בלי להטיל עליהם כל אשמה. לאחר מכן כתב עתון "דבר" בהתפאורות, כי לולא מעצרים אלה לא היה ניתן למנוע את רק"ח מלהשיג הישגים מכובדים בבחירות.

לכן יש לציבור כל הזכות לא להאמין להתדעות המשטרה ולהודעות משרד הבטחון שבביכול כל מעצר הוא לשם חקירה, וכל מעצר מינהלי בא מטעמי בטחון. השר אלון ניצח על מערכת הבחירות בקרב האוכלוסיה הערבית לא בכוח השיכנוע שלו או של מפלגתו, אלא בכוח המשטרה. ביום הבחירות האחרונות להסתדרות קמו תושבי הכפר עראבה בבוקר ומצאו על כביש הכניסה לכפר ועל קירות הבתים עשרות סיסמאות פרובוקטיביות. אולם הפעם דאו תושבי הכפר את כותבי הסיסמאות הללו: הם היו שלושה מפעילי המערך בכפר. התושבים הודיעו למשטרה את השמות. מה עשתה המשטרה? — אסרה את העדים והתעלמה כליל מן העדות שלהם. אחרי כל זה איך יכולה המשטרה לדרוש מן הציבור להאמין להודעותיה, אף אם כל העתונות "החפשית" תזדרז ותפרסם את הודעות המשטרה?

אדוני היושב־ראש, הזהרנו את הממונים על משרד המשטרה מן השימוש המפוקפק בזרוע חשובה ורגישה זו. הממהרים להשתמש בה לצרכים המפלגתיים הפוליטיים שלהם משלמים, בסופו של דבר, מחיר גבוה הרבה יותר מכל הישג מפלגתי זמני אשר הם משיגים. שר המשטרה הנוכחי, מר הלל, הוא שר חדש. הוא בא לנצח על מנגנון עצום, המוכן בשבילו מראש, ובתנאי מלחמה וכיבוש. אין לנו אשליות שיוכל לתקן הרבה — אפילו ירצה בכך.

אנו פונים לכנסת, ובאמצעותה לדעת־הקהל בישראל, כי תפקח עין על הנעשה ולא תאמין לכל הודעה, לכל הכחשה. ישראל תחיה לא רק בימי מלחמה אלא גם אחריה, יהודים וערבים ישבו יחד במדינה זו, ושאלת החירויות הדמוקרטיות — ולו הקיימות כעת — היא שאלת יסוד למדינת ישראל ולחיים התקינים של אזרחיה ולעתיד יחסי השלום עם השכנים הערביים. אל ישלה עצמו אדם, כי יד המשטרה מופנית רק נגד קבוצה אחת, נגד אוכלוסיה מסויימת. צורת התנהגותה של המשטרה, כשהיא מפזרת בזמן האחרון הפגנות של יהודים, מתנגדי הסיפוח, צריכה לפודד כל אשליה.

משרד המשטרה לא הוא המוציא פקודות מעצר. אולם הוא אחראי לבתי־הכלא ולשלום האסירים. אין אנו רוצים שוועדות האו"ם יתריעו על יחס לא־אנושי ועל עינויים בבתי־הכלא בישראל. אולם הדבר לא ייעשה בהכחשות שאין מאמינים להן — לא בישראל ולא בדעת־הקהל הבין־לאומית. מי שחרד באמת לשמה הטוב של ישראל יעשה להפסקת העינויים וההתנכלויות לאסירים.

היו מקרי מוות של עצורים בזמן חקירה ומעצר. המקרים ידועים ואינם מוכחשים. מה היו הסברי משרד המשטרה? מוות כתוצאה ממחלה; העצור תלה את עצמו. הגופה הוטמנה בהסתר. מדוע לא הניחו לבני המשפחה להיות נוכחים? — "מטעמי בטחון". נעצר זקן מבית־לחם בן 91 והוא מת במעצר. פניתי בשאילתה אל שר המשטרה. מה היתה תשובתו? — הוא מת מיתה חטופה.

שר־המשטרה ש. הלל:
האם זו היתה תשובתי? אמרתי לך שרופא בדק את הגופה וקבע זאת.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
נכון, אבל עוצרים זקן בן 91.

(חבר־הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת־ביניים)

במדינות, שקוראים להן מתוקנות, דברים פחותים מאלה מעוררים דעש גדול; מקימים ועדות חקירה; האחראים מתפטרים או מפוטרים. אולם אצלנו שר המשטרה מסתפק בתשובה סתמית, ואנו נדרשים לעבור לסדר־היום.

עינויים בבתי־הכלא לא הופיעו רק אחרי מלחמת יוני, ולא רק נגד עצורים ערביים מן השטחים הכבושים. זכורות לנו השערוריות שנתגלו בשנות החמישים. ב־22 בחודש שעבר עצרה המשטרה שישה אנשים מתושבי כפר טירה שבמשולש. הם נעצרו "מטעמי בטחון". לאחר מכן שוחררו. הם מעידים כי עונו בזמן החקירה. מדוע

עלינו להסתפק בהכחשה של שר המשטרה? מדוע עלינו להאמין כי שר המשטרה יודע את הכל?

אין אנו מאשימים את המשטרה כולה. השוטרים הם פקידים, עובדים. אני מתריע על השיטה. חובתו של כל אדם הדואג באמת לעתיד, הרואה מבעד לענני המלחמה, לא לעבור לסדר־היום על כל תלונה ועל כל תופעה של עינויים בבתי־הכלא.

דעת־הקהל הישראלית הוכיחה כי היא דעת־קהל בריאה. היא מתריעה בכל מיני צורות על המצב בבתי־הכלא ועל המעצרים וצווי הריתוק המינהליים. דעת־קהל זו היא הערובה כי העתיד בישראל לא יהיה שלטון משטרתי.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת מילמן, ואחריו לחבר־הכנסת ורדיגר.

דב מילמן (גח"ל):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת הנכבדים. יחד עם שאר חברי הכנסת מבקש אני להצטרף אל הברכות לשר המשטרה לרגל הופעתו; ורצוני להצטרף גם למחמאות שניתנו פה למשטרה. אולם לא נראה לי, שהוויכוח הזה נערך לצורך שני הדברים האלה דווקא.

אמנם נגע שר המשטרה ברוב השאלות והבעיות שאנחנו נתקלים בהן יום יום, ובמספר הדקות שניתן לי אני רוצה לגעת רק בשני דברים מעשיים ביותר, שלפי דעתי יש להם השלכות על כל עבודת המשטרה. על דבר אחד הרבו לדבר גם קודמי, אולם נראה שלא נגעו בכל האספקטים שלו, וכוונתי למחלה הכרונית שהמשטרה סובלת ממנה זה שנים רבות, ומשום־מה אין מתגברים עליה — זוהי מחלת כוח־האדם. אין זה סוד, שהמשטרה היא המוסד היחיד במדינה שיש לו תקן חסר, כלומר, תקן שיש בשבילו תקציב, אך אין כוח־אדם למלא את המשרות. והמדובר בעיקר במרכז הארץ. אמנם, ייתכן שדווקא באזור זה, במרכז, אין בעיות בטחון בוערות, העניינים מסתדרים איך שהוא, וכך נמשך הדבר זה שנים. אולם, הואיל ועבר זמן כה רב, עלי לקבוע, כי מדי שנה דנים שוב באותה בעיה ואין מוצאים לה פתרון. אי־אפשר שאזור שלם, גוש דן וסביבתו, יהיה לוקה בחוסר כוח־אדם; ומאליו מובן שמשום כך משתבשת עבודת המשטרה. אינני מבין כיצד לא מצאו שר המשטרה ומשרדו את האפשרות והיכולת — במשך שנים כה רבות — לשכנע את הגורמים המסוגלים לפתור את הבעיה הזאת, שיש ליצור במשטרה תנאים שימשכו כוח־אדם, ולא יהיו עוד אנשים שלא ירצו להתגייס למשטרה מחמת התנאים הקשים של היום. נדמה לי שיש כאן טעות כלשהי. שר המשטרה הירבה בדברים על הנושא הזה, ותיאר את העבודה הקשה, שהיא אחד הגורמים לכך שאנשים אינם מתגייסים למשטרה — עבודה במשמרות, עבודות לילה וכל יתר הדברים שהמשטרה עושה.

נראה לי שהאדם הממוצע בישראל אינו בוחל בעבודה קשה ואינו מפחד ממנה. לדעתי, הדבר המונע באמת אנשים מלהצטרף למשטרה הוא מצבו הכלכלי הקשה של השוטר המתחיל. כאן רצוני לציין עובדה — ואפשר שהיא ידועה — ששוטר מתחיל משתכר 472 לירות, ואם הוא נשוי עם שני ילדים מגיעת משכורתו ל־517 לירות. הזכרתי סכומים אלה כדי שנבין מיד, מדוע באזור מסויים במרכז הארץ, שבו רמת־החיים הגבוהה ביותר, אין התנדבות למשטרה, ומשרות רבות מאוד ריקות הן.

אדוני היושב־ראש. ידוע לנו הרעש הגדול שקם בעניין משכורתם של עובדים בנמלים מסויימים בישראל. וכבר הזכיר זאת חבר־הכנסת זועבי בכמה מלים מעל במה זו. ואולם, אותם האנשים שהצליחו להקים רעש גדול כל־כך מקבלים — כפי שפורסם בעתונות — משכורת גדולה פי שניים ופי שלושה מכל עובד במשטרה. איתרע מזלם של אנשי המשטרה והם נמצאים במסגרת משמעתית מסויימת ואינם יכולים להשמיע את קולם, כפי שעושים זאת בהצלחה רבה בעלי מקצועות אחרים. לכן חייבים הם לסבול, ומשום כך רצוני היום להיות להם לפה, לזעוק את זעקתם באזני המוסדות המוסמכים, על מנת לפתור בעיה כפולה זו. עלינו להעלות את רמת השוטר על־ידי העלאת משכורתו. כך ניתן, לדעתי, שירות טוב יותר לאזרח, וכוח־אדם מעולה יותר למשטרה, וכך נשפר את מעמדם של ממלאי התפקידים הבטחוניים החשובים ביותר במדינה. נראה לי שהם מקופחים במשך שנים רבות, עד ללא גבול. אני סבור בי העלאת דרגת המשכורת של השוטרים ושל הסוהרים בישראל היא צעד חיוני, לטובת השירות ולטובת בטחון המדינה.

במלים קצרות אעמוד על עובדה שנייה, שגם היא פוגעת, לדעתי, בשירותה היעיל של המשטרה ובעבודתם התקינה של קציניה. בתקציב המשטרה יש צרכים שלא באו על סיפוקם, ונותרו בעיות רבות שלא נפתרו. מחלה כרונית שנייה שהמשטרה סובלת ממנה זה שנים רבות, וגם אינני מבין כיצד לא בא דבר זה על תיקונו עד היום, היא מצבו הלקוי של הרכב, ואף זאת מחמת התקציב.

עד היום הזה, המשטרה אין ידה משגת, כפי שנמסר, לרכוש כלי־רכב בעלי־עוצמה, כנדרש לצרכי רדיפה אחד עבריינים. הרכב במשטרה כיום הוא רכב מיושן; גילו מגיע לשש שנים, ויש הכרח להחליפו ברכב מודרני. צריך היה לדאוג לכך, ואני סבור, ששר המשטרה הוא שהיה חייב בעיקר לדאוג לחידוש הרכב — ויש לו האמצעים לעשות זאת; ואז שוב לא ייפגעו אזורים מרכזיים וחשובים של המדינה בגלל המחסור הזה.

אדוני היושב־ראש. רצוני לציין לשבח תופעה משמחת מאד במשטרת ישראל: במרכז חיינו המדיניים עומדת העלייה. מקצועות רבים בין המקצועות השונים במדינה אינם תורמים כלל וכלל לפתרון בעיית הקליטה של העלייה. לעומת זאת היתה המשטרה לאחת הקולטות הנכבדות ביותר של העלייה, — היא דואגת לנקלטים גם ללמוד שפה וגם לפתור את בעייתם הכלכלית במסגרת המשטרה.

נראה לי שבסיום דברי עלי לעמוד על תופעה מסויימת בחיי הפנים שלנו. בתקופה האחרונה אנו עדים לרעש גדול שמקימות קבוצות שוליות בחברה הישראלית. קבוצות אלו עמדו למבחן הציבור לפני הבוחר הישראלי בבחירות האחרונות שנתקיימו בנובמבר 1969. הבוחר בישראל פנה להן עורף לחלוטין, מנע מהן ייצוג בכנסת ודחה את השקפת־עולמן. אין ספק, שחוגים אלה מנצלים לרעה את ההליכים הדמוקרטיים בישראל, ונושאים באחריות בלתי־מסויגת לתופעות השליליות, שהן מנת חלקנו לאחרונה. חש אני, שהמשטרה מתייחסת בסלחנות יתירה כלפיהן, ואינה עושה את המוטל עליה במסגרת הזכויות

שהחוק מעניק לה. רצוני לקרוא קטע מן הדברים שאמר שר המשטרה בכנסת ב־13 באפריל: "רצוני להביא לידיעת חברי הכנסת, כי אחד מיוזמיהן ומארגניהן של ההפגנות התבטא באזני ובאזני המפקח הכללי בפירוש, שהוא וחבריו הגיעו לידי הכרה כי הדרכים החוקיות להבעת מחאות אינן יעילות, וכי צריך, כדוגמת ארצות אחרות, לנקוט אלימות ולהביא לידי התנגשות עם המשטרה..."

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
יש הבדל בין פעילות בלתי־חוקית לבין אלימות. המשטרה היא אלימה...

היו"ר י. נבון:
קשה להבין את קריאת־הביניים שלך. חזור־נא עליה, בשקט.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
בסדר. ברשות היושב־ראש, אני מבקש שיובחן היטב בין הפגנה בלתי־חוקית לבין הפגנה אלימה. הפגנה בלתי־חוקית היא בלתי־חוקית; השימוש באלימות הוא דבר אחר...

היו"ר י. נבון:
לא הרצאה, רק קריאת־ביניים.

דב מילמן (גח"ל):
בסך־הכל אני מצטט את שר המשטרה, ואני חושב שכל מה שאמר כאן — נכון. אני מאמין לו בכל לבי. בוודאי, יודע אני להבדיל בין הפגנה בלתי־חוקית ובין אלימות. במקצועי אני עורך־דין. אבל לא האשמתי אותך, חבר־הכנסת שלום כהן, שאתה אמרת זאת. השר אמר ש"אחד מיוזמי ההפגנות אמר לו במפורש, שהוא וחבריו הגיעו לידי הכרה כי הדרכים החוקיות להבעת מחאות אינן יעילות, וכי צריך, כדוגמת ארצות אחרות, לנקוט אלימות ולהביא לידי התנגשות עם המשטרה, כדי להבטיח פירסומת והדים מתאימים בארץ ובחוץ־לארץ".

אדוני השר, אתה אינך ממונה על הטלוויזיה, ואין אנו יכולים עכשיו לבקר אותך על הנעשה בטלוויזיה בעניין הפירסומת המסויימת כאן. בבוא הזמן נתווכח על כך. ואולם, למען ליכוד העם הלוחם עתה על קיומו, ולמען שלום אזרחיו — היית מיטיב לעשות, לדעתי, אדוני השר, אילו נקטת יזמה לבלום כל תופעה מסוכנת ממין זה למדינה ולאזרחיה. ואני מייעץ לך שלא להתרשם במיוחד מנאומיהם של חברי הכנסת מסיעת רק"ח. אינני סבור שהמשטרה חייבת לדכא מישהו, אלא חייבת היא להשתמש באותם אמצעים שהחוק נותן בידה. ואם לא תשתמש המשטרה באמצעים שהחוק נותן בידה, כי אז לא תשמור על החוק במדינה. אני מציע למשטרה שתשליט את החוק במדינה, כדי להבטיח שמדינתנו תישאר מדינת־חוק, כפי שהיתה עד היום הזה.

היו"ר י. נבון:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת ורדיגר, ואחריו לחבר־הכנסת שלום כהן.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי רצוני לברך אותך, אדוני שר המשטרה, על סקירתך המאלפת והעניינית בתפקידך כשר המשטרה בממשלה. אני מצטרף למברכים ומאחל לך הצלחה. כי למעשה, הצלחתך — הצלחתנו.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. בימים אלה ממלאה משטרת ישראל תפקיד חשוב ורב־אחריות במלחמה על קיומנו בתוככי המדינה ובגבולות. מעשי העומדים בראש המטה, הקציגים בשדה והשוטרים בכל חלקי הארץ, מוכיחים כי ענייני הסדר הבטחוני נתונים בידיים נאמנות — בימות מלחמה כבימות שלום — ויבואו כולם על הברכה.

אני מצטרף בכל לבי לדברי חבר־הכנסת מילמן וחברי כנסת אחרים בעניין משכורתם הזעומה של השוטרים. העליתי את הבעיה הזאת לפני שנה ולפני שנתיים, ועל אף ההסברים לא שוכנעתי שאמנם משכורתו של שוטר בישראל צריכה להיות שליש ממשכורתו של פועל תיפעול בנמל אשדוד.

חברי הכנסת, אנו עדים ליציבות יחסית בעקומת מעשי הפשע בקרב הצעירים בארץ, וציין זאת השר בסקירתו. בשנה האחרונה אף נרשמה ירידה קלה במספר הקטינים שהועברו לטיפול שירותי המבחן. אף־על־פי־כן ניצבים אנו מול תהליך איום של התגבשות קבוצות פשע מאורגנות ומלוכדות, המוכרות בחלקן הגדול למשטרה, והמבצעות את מרבית מעשי הפשע. באחוזים נוכל לומר כי 10% מן העבריינים הצעירים במדינה מבצעים למעלה מ־50% של הפשעים. ומול תופעה זו, נדמה לנו, עומדת המשטרה אובדת־עצות ונוקטת צעדים למניעת ההתפשטות של הנגע במקום מעשי ביטול הנגע. תשומת־הלב מוקדשת לאיתור השטח שמסביב לעבריינים הקיימים ומניעת הצטרפות צעירים נוספים אליהם, בעוד שלאמיתו של דבר צריך היה לנסות ולמצוא דרכים, ובוודאי אין זה קל, שיביאו לידי ביטול הקבוצות הקיימות.

כל הבא לעיין בנושאי פשיעת הנוער אינו יכול להתעלם מן הקשר שבין התחום הסוציאלי לתחום המשטרתי הטהור. כל המחקרים שנערכו עד כה בארץ מוכיחים כי 90% ממעשי הפשע מקורם בגורמי המצב הסוציאלי הקשה של מבצעי־הפשע. כאן דרושים קשרים הדוקים בין המשטרה ובין העובדים הסוציאליים ואנשי משרד הסעד. על שני הגופים הללו מוטלת החובה לבצע פעולות מנע. כיום ידועים מוקדי הפשע, וביד האנשים הקובעים נתונים מספיקים המלמדים על הידרדרות שבדרך. בכל מקרה כזה פעולת מנע מהירה יש בה כדי להועיל יותר מכל.

הנסיון הרפואי הוכיח שאמצעי המנע שנקטו לפני הופעת המחלה חסכו והועילו בשיעורים שאינם ניתנים להערכה. אין ספק שכך יהיה גם לגבי מחלת הפשיעה בקרב הצעירים. לא טוב עושה המשטרה הרואה לנגד עיניה רק תפקיד של שיטור ושל מאסר עבריינים שכבר נידרדרו.

מלבד הגורם הסוציאלי, שהמשטרה חייבת להתערב בו [illegible], קיים גם הגורם החינוכי־הלימודי. סקרים בקרב אסירים צעירים גילו כי רק כ־20% מהם למדו באופן סדיר בבתי־הספר, היתר הסתובבו ברחובות או עסקו בעבודות זמניות. נתונים אלה ואחרים שנאספו במשטרה, בלשכות הסעד, בבתי־המשפט ובבתי־הסוהר, משרטטים לפנינו את דמותו המצויה של העבריין הצעיר. הוא בא ממשפחה שעלתה לארץ לאחר מלחמת השיחרור, משפחה מרובת־ילדים, המתגוררת בתנאי דיור קשים.

אביו עובד, או אינו עובד, בלתי־מקצוע, ואחיו המבוגרים מתחברים לעבריינים או שהם עצמם עבריינים. לימודיו בבית־הספר היו מקוטעים ובלתי־סדירים, והוא שוהה ברחוב יותר מאשר בבית ונתון להשפעתו יותר מלהשפעת הוריו.

כפי שכבר אמרתי, אדוני היושב־ראש, תיאור זה מאפיין את מרבית העבריינים, אך לא את כולם. יש גם שבאים מבתים מבוססים, שלמדו באופן סדיר, ויש בעלי קווי־אופי אחרים. אף־על־פי־כן חייבת המשטרה לתת דעתה על רוב זה של 80%, להתמצא במרכזיו וליזום מעשים שימנעו מראש את אפשרות הצטרפותם של צעירים אלה לקבוצות הפשע.

לדעתי, אם תשקיע המשטרה גם כסף וגם עבודה מאומצת בקבוצות נוער שלפי כל הסימנים נמצאות בקו ההידרדרות, יחסוך הדבר בעתיד כספים ומאמצים לא מעטים.

אדוני היושב־ראש, חלק נכבד מדברי השר הוקדש לבעיית הסמים. זו איננה יורדת מעל סדר־יומנו, ונהפוך הוא, היא מתפשטת ומכלה כל חלקה טובה בצעירינו ובמבוגרינו. אשמים בכך המחנכים ומורי הדרך הרעיונית לצעירינו, עתונים ועתונאים, רופאים ומעצבי גישות חינוכיות נפסדות. מהם אשמים במחדלים, בדברים שלא עשו ולא אמרו, ומהם בדברים שאמרו ועשו. האמצעים שננקטו לביעור הנגע היו מצומצמים ובלתי־יעילים. ועידוד לעישון הסמים קיבלו דבים ממאמרים בעתונות ומדעותיהם של רופאים אשר טענו שאין עישון חשיש גרוע מעישון סיגריות, ולמרבה הצער — גם בטלוויזיה הישראלית הובעו דעות כאלה. משטרת ישראל הועמדה בבקרו של יום אחד, לפני שנתיים וחצי בערך, לפני עובדות קשות וחמורות. לפתע פתאום גילתה פשע חדש, שהיקפו ומספר הקשורים בו היו בלתי־ידועים ובלתי־מוכרים. היתה זו תקופה של חיפושים אחר המקורות והשרשים, כשבינתיים נרקב העץ כולו. וזה קרה באוניברסיטאות ובשכונות, בבתי־ספר תיכוניים ובבתים פרטיים. אמנם למתנדבים ולסטודנטים תושבי חוץ־לארץ שבאו לביקור או ללימודים בארץ היתה השפעה לא־קטנה, אך ההפצה היתה ברובה הגדול מעשה ישראלים בארץ.

מדאיג המצב בקרב הצעירים בגילים נמוכים מ־18 שנה. הסטטיסטיקה שביד המשטרה מלמדת שבשנת 1966 נפתחו 4 תיקי סמים נגד צעירים למטה מגיל 18. בשנת 1968 עלה מספרם ל־150, ב־1969 — ליותר מ־200, ובתקופה הראשונה של שנה זו כבר מתקרב המספר ליותר מאשר בכל שנה שעברה. ועוד יד הכליון נטויה. בסך הכל נפתחו בשנה שעברה למעלה מ־1,000 תיקים לאנשים שנתפסו. שאר הפושעים שלא נתפסו, מספרם מגיע בוודאי לאלפים רבים.

חברי הכנסת, עם ישראל חיגך במשך דורות את בניו ללכת בדרך הישרה. חינוך זה התבסס על טוהר המידות ועל התנהגות מוסרית, על־פי הליכות התורה, חכמיה ומפרשיה. עובדה בלתי־מוכחשת היא שהנוער שחונך ברוח ישראל סבא אין לו חלק ונחלה בין פורקי־עול אלה, החשישניקים למיניהם, המנסים להעביר עצמם לעולם ההזיות, ואפילו במחיר הידיעה שבסופו של דבר עלולים הם להיתפס ולמצוא עצמם מאחורי סורג ובריח, — אם נתעלם מן הגורמים של הרס הבריאות שבעישון.

החינוך היהודי לדורותיו העמיד וביסס כללים. "חנוך לנער על־פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה"; "חושך שבטו שונא בנו". ואמנם המעניש חייב להיזהר, כנאמר: "יסר בנך, כי יש תקוה, ואל המיתו אל תשא נפשך". לנו ידועה וברורה דרך אחת ויחידה, בדוקה ומנוסה, אשר הוכיחה עצמה מני קיומנו כעם, והיא המומלצת לפנינו גם היום, הלא היא — חינוך יהודי מקורי. החינוך הזה ישמש ערובה לצעיר, בין השאר, לבל יתדרדר לעולם הפשע.

אדוני השר, בסקירתך המקיפה נגעת בתחומים רבים שקצרה הידיעה וקצר הזמן מלהתייחס אליהם. יש לציין כי חל בדרך כלל שינוי לטובה ביחסו של האזרח לשוטר ולמשטרה, לעומת מה שהיה לפני מלחמת ששת הימים. הציבור בישראל עוקב בתשומת־לב רבה אחרי עבודתם המסורה והמאומצת, ויודע גם להוקיר מאמצים אלה. בעבר נוהלו לפעמים מסעות תעמולה נגד המשטרה, אך כיום, עקב המעשים הגדולים אשר עושה משטרת ישראל, נעלמו כלא היו כל התלונות, ודמותה עלתה לאין ערוך בעיני הציבור.

מלים מספר על שירותי בתי־הסוהר. עליהם לעשות את המלאכה הקשה, בייחוד בתקופת המלחמה. אין לי כל ספק שאין מדינה בעולם אשר קיים בה יחס כה אנושי כלפי האסידים הפוליטיים, ובכלל זה מחבלים ורוצחי נפש, כפי שזה קיים בישראל. וכל תעמולת הזוועה של כל מיני גורמים פנימיים ומחוץ למדינה ראויה להוקעה. ועל כך ברכה מיוחדת ועידוד לראשי שירותי בתי־הסוהר.

ולסיום, כשאנו עוסקים בדיון על הזרוע המוציאה לפועל את העונשים שמטילה הרשות השופטת, איני יכול שלא להיזכר ולהזכיר מדברי חז"ל על אחריות הציבור לכל מעשה של פשע. אומרים חז"ל: „שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא, אחד יצר טוב ואחד יצר רע". כל אדם צריך לעשות כל המאמצים כדי להשליט את היצר הטוב על היצר הרע. ולמעשה נוטה האדם תמיד למעשים טובים. ו"אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות". בכל זאת מוטלת האחריות על הציבור, כי "כל ישראל ערבים זה בזה", כלומר כל אחד אחראי לחטאי חברו, אם היה בידו למנוע מעשה ולא מנע אותו.

דומני שבידנו למנוע הרבה מעשים, ומשטרת ישראל תוכל למלא בכך תפקיד נעלה ביותר.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שלום כהן, ואחריו לחבר־הכנסת שמואל תמיר.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. יש כיום בקרב ידידי ישראל בחוץ־לארץ הרגשת מועקה; להרגשה זו שותפים רבים וטובים בארץ, בעיקר בקרב הנוער. מטרידה אותם המציאות של צווי מעצר אדמיניסטרטיביים; צווים אלה שוללים חירותו של אדם לא לאחר הרשעה בדין, כמקובל, על־סמך כתב־אישום פלילי ודאיות קבילות, אלא על־פי צו של מפקד צבאי. משטרת ישראל היא המבצעת צווים אלה, והיא המחזיקה את העצורים האלה בבתי־הסוהר, שעליהם ממונה שר המשטרה. צווים אלה עושים אותך חסר מענה לנוכח התקפותיהם

של יריבי ישראל בחוץ־לארץ, ואין צריך לומר שאתה חסר כל תשובה לידידי ישראל בחוץ־לארץ.

כבוד היושב־ראש. אי־אפשר להימנע מן הדיון על כך; אסור להתחמק ממנו, כי עניין מוסרי הוא, עניין של מצפון, הנוגע לדמות המדינה, — ודווקא בשעת חירום. אנחנו חיים בתקופת חירום מאז קום המדינה, ולכן חייבים אנו לנסח חוקים בהתאם למושגי היסוד של מדינת חוק גם בתקופת חירום. הבעיה נהירה לכולנו: מצויים אנשים החשודים בביצוע עבירות נגד בטחון המדינה, והשלטונות הנוגעים בדבר משוכנעים כי אמנם ביצעו את העבירות האלה, או עמדו לבצען, אלא שאין הוכחות שאפשר להרשיע על־פיהן את החשודים האלה בבית־משפט. לעתים מדובר בעבריינים־בכוח, — השלטונות משוכנעים כי הם עומדים לעבור עבירות ולסכן בכך את חיינו, אם לא ייעצרו מיד. אלה הם נימוקים כבדי־משקל ואסור להתעלם מהם, אך בכל האחריות אני אומר: אין בנימוקים אלה הצדקה לקיומו של המעצר המינהלי. נכון, מדינות שונות אימצו להן נוהלים חמורים עוד יותר מן הנהוגים אצלנו; דיי אם אומר, שאת התקנה המשמשת יסוד להפעלת המעצר האדמיניסטרטיבי קיבלנו בירושה משלטון הדיכוי הבריטי. אין אנו מחפשים פתרונות מסוג זה. אנו מאמינים כי אפשר לשמור על בטחון המדינה גם בלי לוותר על מושגי היסוד של חירויות האזרח. הבוקר הגיש חברי, חבר־הכנסת אבנרי, הצעת חוק פרטית המציעה פתרון לבעיה סבוכה זו, וברשותך, אדוני היושב־ראש, אפרט אותה.

מה אומרים לנו בעצם? אומרים, שהחשוד הנשלח למעצר מינהלי עבד עבירת ריגול או חבלה בניגוד לחוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה), אלא שהחומר שבידי המשטרה או רשויות הבטחון אינו בגדר ראיה קבילה בבית־המשפט, שעל פיה אפשר יהיה להרשיע בדין. אך האם מצב דברים זה מקנה סמכות למפקד צבאי להיות גם מאשים וגם שופט? מה גם, שעל החלטתו של שופט זה אין שום עירעור. למעשה, אומר המפקד הצבאי: אני אעשה מה שלא יכלו בתי־המשפט לעשות: אוציא צו מעצר בלתי־מוגבל. המעצר הזה יכול להימשך אפילו יותר מהעונש הצפוי במקרה של הרשעה. גינינו את שלטונות המנדט הבריטיים על שהפעילו תקנה זו, ואמרנו להם שגם בתקופת חירום אפשר לקיים הליכי חוק וסדר תקינים, מבלי להעניק סמכות בלתי־מבוקרת למפקד צבאי. לכן, במקום הסידור הקיים אנו מציעים, שכל מי שמבקשים לשלחו למעצר — ובסוגריים אומר שאנו מציעים לקרוא לעציר זה "עציר חירום" — יובא לפני שופט עליון או לפני שופט מחוז, שיתמנה לצורך זה במיוחד על־ידי נשיא בית־המשפט העליון. היועץ המשפטי לממשלה יגיש לשופט בקשת מעצר מטעם משרד הבטחון. בפני השופט יתקיים בירור. יהיה צורך לשכנע את השופט, — לא על סמך ראיות קבילות דווקא, אלא על־סמך חומר שהצטבר בידי המשטרה ושלטונות הבטחון, — כי אמנם עבר החשוד עבירה על סעיפים מסויימים של החוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה). לחשוד תינתן אפשרות להופיע עם פרקליט ולהיחקר. סעיף 38 לחוק בטחון המדינה מאפשר לשופט שלא לגלות לחשוד או לסניגורו את כל הראיות המובאות לפניו, — אם בטחון המדינה דורש זאת. חזקה על השופט, כי ישתמש בסמכות זו אם ימצא לנכון. מובן, ששופט זה יהיה פטור מדיני הראיות. בתום הליך קצר למדי יוכל השופט לקבוע אם יש יסוד לחשד או לא. לא יהיה זה משפט רגיל, כמובן. השופט יהיה חפשי בניהול ההליך. מה שמפקד צבאי שוקל, לבטח יכול גם שופט לשקול — ואולי ביתר זהירות. אם ימצא לנכון — יוציא צו מעצר חירום; לא ימצא לנכון — לא יוציא צו כזה.

מדוע יהא שיקולו של שופט פחות טוב משיקולו של הרמטכ"ל או של מפקד צבאי אחר? הרי גם הם חייבים לבחון את חומר החקירה בטרם יוציאו צו מעצר מינהלי. צו יוצא למשך שישה חודשים בלבד, ובתום אותם ששת החודשים יובא עציר החירום שוב לפני השופט לשם דיון מחודש, — מלא או חלקי, הכל לפי קביעת השופט, — כדי לראות אם יש הצדקה להארכת תקפו של הצו או לא. אם נאמץ לנו גישה זו, לא יוכל לומר לנו איש כי אנו שולחים את פלוני למעצר בשל דעותיו בלבד. יהיה ברור לכל כי לא בשל דעות אנו עושים שימוש בסמכות חירום זו אלא בשל מעשים; לא בשל קרבתו המשפחתית לפלוני, ולא בשל שייכותו למפלגה אלמונית.

לפי טענה אחרת מדובר, בעצם, במעצר מונע. שר הבטחון עצמו, מר משה דיין, אמר בכנסת שמעצר כזה בא למנוע פשעים. כלומר: יש בטחון מלא כי האדם שמדובר בו זומם לבצע עבירה ולפיכך חיוני לכלאו. מה פירוש לבצע עבירה? האם חשב בלבו? אם חשב בלבו ולא גילה כוונתו בפומבי, הרי גם המפקד הצבאי לא ידע על זאת מאומה. אך אם גילה כוונתו, ממילא קשר קשר לבצע עבירה. אם קשר קשר או זמם לבצע עבירה, הרי אז יש לראותו כעבריין על־פי החוק המוצע; וממילא ניתן להביאו לפני שופט. יש איפוא פתרון בגדר החוק גם למי שקושר קשר או למי שזומם לבצע עבירה.

זוהי הצעת החוק. אין זו הצעה מושלמת, מפני שההליכים אינם רגילים; אבל אפשר להבין אותה כהצעה לתקופת חירום. יש בה משום תשובה למותחי הביקורת ולחרדים לאופי המשטר ולדמותה המוסרית של ישראל. אין שום הצדקה לכך שעציר חירום, שבדרך כלל נעצר רק מחשש שמא יעבור עבירה בטחונית, יוחזק בתנאי ענישה ויראה כאילו אמנם ביצע את העבירה ונשפט עליה. יש להבחין בינו לבין עציר או אסיר רגיל; יש להחזיק עצירי חירום אלה במחנה מעצר מיוחד. הם יהיו זכאים בתקופת מעצרם לקבל מבקרים, לקרוא ולכתוב ללא הגבלה, לקבל ולשלוח מכתבים באופן חפשי, לעצב את תנאי מגוריהם כראות עיניהם. יש להעניק להם הכל — מלבד החופש. שלילת החופש כשלעצמה היא עונש כבד דיו.

וזאת, אדוני היושב־ראש, כדי שייאמר עלינו, כי גם כאשר לחמנו על חיינו שמרנו על זכויות היסוד וחירויות היסוד של אזרחי ישראל ושל הנתונים למרות מדינתנו.

ולסיום — משפט אחרון על הדיון שהתנהל היום בדבר משרד המשטרה. מי שהקשיב לדיון יכול היה לחשוב שיש לנו משטרה המורכבת כולה ממלאכים, ולכל שוטר שתי כנפיים. ואולם, כבמדינה כולה כן גם במשטרה יש טובים ויש רעים. ההבדל אינו אלא זה, ששוטר רע, אם יש בידו שררה, יכול לגרום נזק עצום. אמנם, תפקידנו בכנסת לחלק ציונים לטובה כאשר יש בהם צורך, אך תפקידנו גם כן לפקוח עין, לבקר, לעקוב ולחקור; ותפקידנו לפנות מעל דוכן זה לשר המשטרה

ולממונים על המשטרה, לבל יסתפקו במסקנות שהן טיח, לבל יתנו תשובה קלה על כל תלונה של הכאות במאסר, של אסירים יהודים ולא־יהודים שנפטרו. בעתון "הארץ" מהיום נאמר, כי חשוד בהחזקת סם נפצע מצליפות שוט בהיותו במעצר, ושופט השלום בתל־אביב ציווה לערוך חקירה ולברר כיצד קיבל את הצלקות. אלה דברים שהאזרח חייב לקבל עליהם תשובה.

דוד קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):

הרי אתה טוען שהשופט צריך לעשות זאת, ואז הדבר בסדר. מה טענתך, אם פסק השופט שצריך לבדוק?

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אינני בא לטעון כנגד השופט. באתי לומר שלא הכל שפיר, לא הכל כה ורוד כפי שהצטייר מדברי קודמי, אם יכול אדם לבוא למשפט וגבו מכוסה צלקות. איני קובע מי גרם לצלקות, איני אומר אלא זאת: גם כאשר מדברים בוורדים ובמחמאות, חובה עלינו לזכור את המצב בכללו — את הסוגיה ששמה משטרה, בתי־סוהר, שימוש בכוח, כפייה. לכן, חובתנו להתריע על סכנת השימוש בכוח ובאלימות. זוהי בקשתנו ודרישתנו היום גם משר המשטרה וגם מהממונים עליה.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר־הכנסת סנה — אחרון המשתתפים בדיון זה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. כשעוסקים במשטרת ישראל איני יכול להשתחרר מזכרונות אישיים שלי על פרק־זמן של קרוב לארבע שנים, עת עסקתי בחשיפה ובגילוי של מומים חמורים שהיו קיימים בצמרתה; ודווקא כמי שהיתה לו החובה והזכות לעשות זאת בסוף שנות השישים, אני רואה חובה נעימה לעצמי לפתוח את דברי בברכה עמוקה להישגים הבולטים והחשובים של המשטרה מאז מלחמת ששת הימים, ובמיוחד במחצית השנה האחרונה. אני חושב ששר המשטרה זכה לעמוד בראש כוח שכולנו זכאים להתפאר בו על פעולותיו בכל העת הזאת.

ולא רק למשטרת ישראל, אלא אולי באמצעות שר המשטרה נוסיף "יישר כוח" לבבי מאוד לשידותי הבטחון הפועלים בחשאי. פעולותיהן של שתי הזרועות הללו בימים ובלילות ככוח קיבוצי וכיחידים, זוהי מסכת הזוכה להרבה פחות אור והבלטה מאשר פעולות צה"ל, אבל תרומתה, לעתים, אינה נופלת בחשיבותה. אלה שמצויים קצת אצל המיבצעים האלה יודעים שכל מלה חמה וטובה שתיאמר מכאן היא מעטה מדי לעומת מה שמתחולל בתחום זה.

ומכאן רצוני לגעת בסוגיה של מעצרים אדמיניסטרטיביים. שוב — אם תורשה לי מלה אישית — דומני שאני אחד המעטים בבית הזה שחש בבשרו מעצר מינהלי בפרק־זמן לא־מבוטל של שנה וחצי בקירוב, בעשרה או קרוב לעשרה בתי־כלא, בתי־מעצר, גלות וכיוצא בזה.

מנחם ידיד (גח"ל):

אינך בודד בבית הזה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אמרתי — אחד המעטים. באגף שאתה יושב בו נמצאים הרוב, אם לא כל היתר.

סעיף 110, סעיף 111 — מטבע הדברים, אנו, שהופעלו עלינו הסעיפים הללו, יש לנו רגישות מיוחדת לגביהם, ונתננו לה ביטוי בכנסת בשעה שהבענו התנגדות עקרונית להם. אני הבעתי את התנגדותי — עוד במסגרת של גח"ל בכנסת שעברה — לקיום חוקי החירום הבריטיים, על כל החומרה שבהם, על כל הפגיעות שהם פוגעים בזכויות היסוד. ההתנגדות ההיא כוחה יפה בתנאים נורמליים, וגם בתנאים נורמליים־למחצה. כוחה רפה יותר בתנאים בלתי־נורמליים לחלוטין, של מלחמה על חיים ומוות למדינה ולאוכלוסיה, מלחמה שאנו נתונים בה כיום.

האופי של מעצרים, אדוני השר, והאופי של בתי־הסוהר, בתי־הכלא, מחנות המעצר, תאי המעצר, נותן בבואה נאמנה לאופיה של מדינה. אם אתה מבקר בארץ ומראים לך שם את השדרות היפות, את המלונות הגדולים ואת הפארקים הלאומיים, ואתה רוצה לדעת את טיב החברה וטיב המדינה — אל בית־הסוהר לך. שם תדע את מהותו האמיתית של המשטר ואת אופיה של החברה.

מבחינה זו, כללית — יש חריגים, אבל אני מדבר על הכלל — אני חושב שמדינת ישראל עומדת במישור גבוה. בדקתי את הנושא. אני עושה השוואה רק עם ארצות החופש. אינני מדבר על "ארצות הקידמה" ששם שולחים כל הנותן ביטוי לעצמאותו הרוחנית לבית־חולים לחולי־נפש. אני מדבר על ארצות החופש הקרויות "דיאקציוניות", "קפיטליסטיות", מערביות — בהשוואה אליהן אנו ישאים, כללית, להיות שבעי־רצון — ואני מדבר במאופק וללא סופרלאטיבים. בימי חירוש יש לאופיים של בתי־הכלא ותאי המעצר משמעות נוספת. לאורך ימים הם גם קובעים אקלים מסויים ביחסים שבין השלטון לבין מוקדי האיבה. בסופו של דבר, האנשים היושבים במעצר — ונניח לרגע לשאלה איך נכנה אותם — הם חלק ממוקדי האיבה המרוכזים ביותר. את רחשי לבנו אליהם כולנו יודעים היטב, אבל אופי היחסים וטיב הטיפול — יש להם משמעות לאורך ימים.

גם מבחינה זו, בתנאים של פרובוקציה בלתי־נסבלת, אני סבור שכללית המשטרה, משמר הגבול, שירות בתי־הסוהר, עומדים במבחן — בהצלחה. הצירוף של צלילות, תקיפות, גישה מפוכחת ובלתי־נאיבית, יחד עם ריסון עצמי — בהם מתחייב כל שוטר וכל סוהר בתנאים הקיימים — הוא צירוף קשה. והרי לתפקידים של שוטרים מן השורה ושל סוהרים לא נשלחים דווקא בוגרי פקולטאות של אוניברסיטה ומכללות; נשלחים אזרחים פשוטים וטובים העושים את מלאכתם בתנאים מסובכים; ואם תובעים מהם את כל האיזון הבלתי־רגיל הזה, תביעה קשה היא, אבל מחוייבת־המציאות.

אני סבור שבסך הכל אנו זכאים שוב לומר: אנו עומדים במבחן. אינני אומר שלא היו חריגים. אני, אישית, נתקלתי בכמה הזדמנויות כאשר חשבתי שהיו חריגים, ובהזדמנויות שבדקתי — שמחתי להיווכח שלא היו. אבל כאן חייבת להיות עין פקוחה, מתמדת וקיצונית, קנאית, מבחינת השמירה על שלטון החוק ועל הסגנון של שלטון החוק ועל הרוח של שלטון החוק. גם בעניין זה דעתי היא שהתבונה, התועלת והמוסר אינם מונגדים זה לזה בתחומים אלה, אלא בחשבון ארוך עולים בקנה אחד.

עם כל מה שנאמר עד כה, אנו צריכים להיות

פתוחים לחלוטין לביקורת, ולא רק לביקורת אלא לנכונות לשנות סעיפים בחוק. לאחרונה פירסם אמנון רובינשטיין שורה של המלצות, הירהורים בכתב, על שינויים אפשריים בד בבד עם קיומו של מעצר מינהלי בתקופת חירום קיצונית. שמענו קודם לכן מפי קודמי כמה הצעות, שמקצתן מעידות כי לא נתנסה אישית בנושא זה, לאושרו; מקצתן נראו לי שלא במקומן, ואחדות — ראויות לתשומת־לב ולשיקול, הן ביחס לתנאי המעצר והן ביחס להוראות המעצר. מכיוון שאנו נכנסים לתקופה לא־קצרה של מעצרים אדמיניסטרטיביים שיהיו מחויבים על־פי המציאות, כדאי שנבדוק אפשרות של שינויים בתקנות, מתוך קיום עצם המוסד שהוא בלתי־נמנע עתה כגזירה לשעה. בסקירה לאחור אוכל לומר, שכאשר היינו בקניה 260 עצירים, הגרעין שנבחר להישלח לגולה על־ידי השלטון הבריטי, ידענו ביניינו לבין עצמנו שספק אם היה ביניינו מה שאנו כינינו mistake, טעות. דהיינו — הבריטים קלעו ובחרו את ה"אנשים הנכונים". אנו נתננו לעצמנו דין־וחשבון ובלבנו היתה הרגשה ש"בחר־נו" לנו אויב שבנושא זה היה הוגן. את המבחן הזה אפשר לשמור, אף־על־פי שמצבנו חריף ומסוכן הרבה יותר משל הבריטים. על כל פנים, את ההנחיות האלה אפשר לשמור, ולצורך זה יש לחשוב על כמה שינויים בתקנות הקיימות.

וכמה מלים בנושא העינויים, נושא רגיש במיוחד לגבי מי שעמד בצד השני של המתרס. קראתי כל שורה וכל מלה שאמר שר המשטרה בנושא זה, כאשר הצהיר שהוא יכול לומר בבטחה כי בישראל לא היו עינויים. זהו באמת המבחן הקובע לגבי אופיו של משטר, עוד יותר מאשר תנאי המעצר. הצרפתים באלז'יר לא יכלו לומר זאת. אני כשלעצמי סבור שאחד הגורמים שדחפו שם לפינוי היה המוקד של העינויים, שאי־אפשר להסתיר אותו לאורך ימים. הוא מחלל את האדם המבצע זאת לא פחות מאשר את האדם המחולל והנתון לעינויים. בשום תנאי ובשום נסיבות אין להתיר זאת, לעולם, כי זה סוף הדרך, או התחלת הסוף. אני גם סבור שבשים לב לפרובוקציות הקיצוניות ביותר עלינו לתת את הדעת לנושא זה, מה גם שאנו עומדים מול התקפה של לעז מכוון ובלתי־מרוסן מצד גורמים המתיימרים לדבר בשם הנייטרליות.

והערה אחרונה: אי־אפשר שנהא נוגעים בנושאים הללו של מעצר, שבי, עינויים, יחס למי שנופל בידנו, מבלי שתישמע, באופן הרבה יותר חריף מכפי שזה קורה, לא רק מחאה אלא גם תגובה למה שמתחולל בצד השני כאשר בחור שלנו נופל בידם, אם ביד המצרים ואם ביד הסורים. אני יודע שלא שר המשטרה ממונה על כך, ובכל זאת אני אומר את הדברים כאן ועתה. עד עצם היום הזה נתונים שני טייסים שלנו במעצר והצלב האדום לא הגיע אליהם; אנו יודעים מה אירע לשני הטייסים שהיו במצרים וכיצד טיפלו בהם; יש דין־וחשבון של אנשי חיל הרגלים שחזרו מן השבי. במצב זה לא ייתכן שאנו נחיה נוכח מציאות זו ללא תגובה לא רק בתחום ההסברתי, אלא ללא נסיון לכפות חוקי מלחמה גם על המוזרת התיכון, על אף כל הזכרונות, המשקעים והסגנון הפרוע שהיה מקובל כאן עד עכשיו. מן ההכרח שיישמע הדבר בהקשר זה, לאור הפער העצום בין האבחנות הדקות שכולנו מטילים על עצמנו לבין ההתפרעות והפראות אשר ממול.

היו"ר י. נבון:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי הייתי רוצה להוקיר את קרבן חייהם של השוטרים אשר נפלו במערכה נגד המחבלים. זכרם יהיה שמור, יחד עם כל מגיני ישראל, בזכרון העם אסיר־התודה.

אני יודע שתפקידה של המשטרה איננו תפקיד קל, בייחוד בשנים האחרונות, כאשר על התפקידים הרגילים שלה נוספו תפקידים הנובעים מן ההכרח לשמור על בטחון המדינה מבפנים. משטרה במדינה דמוקרטית, בייחוד במדינה הנתונה במצב של סכנה ומלחמה, חייבת תמיד לזכור שעליה לשמור על סייגים מסויימים. אמנם, התפקיד הפרלמנטרי הוא גם לשבח על הישגים, על מילוי חובה ומילוי תפקיד — זו אף חובה; אבל החובה הפרלמנטרית העיקרית היא להשגיח שיישמרו הסייגים.

סייגים אלה מה הם? סייג ראשון וכולל: בעוד שהתפקיד הראשי של המשטרה הוא הגנה על הציבור, חשוב הדבר שאגב כך לא תישכח החובה לשמור על זכויות היחיד. יש כאן סתירה מסויימת; כאשר נוקטים אמצעים להבטחת הכלל, הם יכולים לפגוע בחופש הפרט. לכן צריך לשים לב לסייג זה כדי שלא יבולע לחופש של היחיד.

סייג שני: בעוד המשטרה צריכה לדאוג מבפנים לבטחון המדינה המוקפת אויבים, בתנאינו המיוחדים, צריך להקדיש תשומת־לב מיוחדת לרגישותו של המיעוט הערבי המתלבט, כפי ששמענו גם בדיון הזה מפי נציגיו מעל דוכן הכנסת, בין לויאליות אזרחית לבין סולידאריות לאומית. עלינו להראות הבנה ללבטים אלה כאשר הם כנים — ואצל רוב האוכלוסיה הערבית הם כנים, כמדומני. ולא רק בל ייעשה עוול לרבים בגלל מעטים, אלא גם בל תהיה בלב הרבים הרגשה של נידוי בגלל אשמת המעטים.

הסייג השלישי הוא: בעוד תפקיד המשטרה הוא לשמור על החוק והסדר, צריכה היא אגב כך גם לשמור על חופש המאבק הפנימי — המאבק הפוליטי, המעמדי, הכלכלי, הסוציאלי — בכל הגילויים שלו. אם מתקיימת הפגנה, ודאי שצריך לשמור על כך שלא תגרום התפרעויות, אבל יחד עם זאת יש לזכור, שחופש המאבק האופוזיציוני הוא אחד מסימני ההיכר האורגניים ביותר של משטר דמוקרטי, והמשטר הדמוקרטי הוא מן הנכסים העיקריים של מדינת ישראל. למסורת הדמוקרטית של העם ושל המדינה הזאת יש חלק לא־קטן במאזן הכולל של כוח־עמידתה. למותר להדגיש שבדברי אינני רוצה ללמד במשהו סניגוריה על התפרעויות. תכליתו של סייג הוא לא לבטל את העיקר, אלא לסייג אותו, לגדר אותו. לכן מניתי את הסייגים שחייבים לגדר את המשטרה בפעולתה.

אני מאמין לסיפורו של שר המשטרה על אותו ראש מפגינים אלמוני, שאמר כי מלכתחילה הוא רוצה התפרעות בהפגנה, כי אז יש לו בטחון שיגיע לפירסומת בחוץ־לארץ. יש התרגשות כזאת, טלוויזיונית. אינני מחבב דברים כאלה, אבל אני מבקש גם לא לעשות הכללות שכל המפגינים הם ארטיסטים שמלכתחילה מחליטים להתרגש ולהתפרע, כדי שיצלמו אותם וכדי

שיראו את התצלום הזה בחוץ־לארץ, כשם שאני מבקש לא לעשות הכללה מכך ששוטר מסויים במקרה מסויים עבר על ההוראות והסמכויות ונהג לא כשורה, ותוך כדי מאבק נגד עבירה, הוא עצמו עבר עבירה. גם זה יקרה. אין לעשות הכללה מזה וגם לא הכללה ממתפרע במתכוון. העיקר הוא שמידת החופש של ההפגנה, כי זהו חלק מן המאבק הפנימי. גם סייג זה אינו בא לבטל אלא לחזק את עיקר תפקיד המשטרה, לשמור על החוק ועל הסדר.

אני מאחל לשר המשטרה החדש — ואני בטוח שיש לו הבנה עמוקה לשלושת הסייגים שמניתי — שיצליח להבטיחם הלכה למעשה, בעזרת המטה הראשי של המשטרה.

אחרי הדברים האלה אולי אוכל לקצר בהנמקת כמה הערות שאני רוצה להעיר. שמעתי ב"שידורי ישראל", ברדיו, הסבר של שר המשטרה, כי מעצר מינהלי אינו עונש על עבירה, אלא אמצעי למנוע עבירה שעדיין לא נעשתה. זו היתה המחשבה, שנשמרה בזכרוני אולי לא בצורה מילולית. לדעתי, מעצר מינהלי ממושך אינו הולם את ההנחה הזאת. אם אדם קיבל על ידי כך התראה שיש עליו עין פקוחה, אפשר אחר כך לשחרר אותו, ואם יעבור העבירה — אז יש משפט. אם המעצר צריך לשמש אזהרה — לא צריך להיות מעצר ממושך. יש הרבה לעשות בכיוון זה, להפעיל את מנגנון העיעורים, להרבות בשיחרורים, ואין פירושו של דבר להסיר את העין הפקוחה ממי שחשוד. במקרה הצורך — יש אמצעים חוקיים. יש הרבה מקרים, שתספיק אזהרה אחת. ואת מי שאפשר, יש להעמיד לשיפוט.

אני מדבר על עצירים אזרחי ישראל, כי לגבי השטחים המוחזקים אני מבין שהפעולות מבוססות על אמנת ז'נבה.

אם אמרתי את הדברים האלה, אמרתי אותם כאמצעים מיידיים במסגרת המדיניות הקיימת, אבל לא הייתי יוצא ידי חובה אילו לא הוספתי שמבחינה עקרונית אני נגד תקנות ההגנה לשעת חירום משנת 1945 ; הייתי נגדן בזמן שפורסמו והגני מתנגד להן גם היום. התקנה אמנם נקראת ל"שעת חירום", אבל זאת "שעה" הנמשכת זה עשרים וחמש שנה, שעה ארוכה מאוד. לא רק זאת. אז היתה גם שעה אחרת. התקנות פורסמו בשעה אחרת לגמרי ובכוונה אחרת לגמרי.

כבר בראשית הכנסת הראשונה דרשנו להמיר את התקנה בחוק ישראלי. אני זוכר שיש החלטה של הכנסת המחייבת לקבל חוק אחר, ישראלי, במקום התקנות האלה. אבל לצערי לא נעשה הדבר עד היום. אני מעיר לבו של שר המשטרה על כך. אני יודע שהעניין שייך לשר המשפטים, אבל יומה יש לכל שר לגבי כל עניין שהוא בסמכות הממשלה. סמכות אין לו, אבל הדשות לאיניציאטיבה יש לו. מן הראוי שבתחום של המשטר הפנימי, בתקופה זו של תקופת חירום, לא תהיינה לנו פגימות מבחינת הדמוקרטיה.

כיוון שדליתי כל זמני על הערות אלה, אני מבקש להזכיר רק שתי נקודות שהתכוונתי לדבר עליהן בהרחבה, ואומר זאת, בקיצור. תחילתן בעניין עבריינות הנוער. קיבלנו חומר מאלף מאוד, אבל גם מדאיג מאוד. אמנם יש ירידה במספר העבריינים, אבל יש עלייה במספר העבירות. ואם בתל־אביב 220 עבריינים צעירים ביצעו בשנה שעברה 2,000 עבירות, פירושו של דבר שהם נהפכו לעבריינים מקצועיים, פירושו של דבר שהטיפול בהם לא היה מועיל. סטטיסטיקות מוגשות לנו לא רק כדי שנקרא אותן ונשמור אותן בספריה, אלא כדי שנלמד מהן משהו. אם אנחנו רואים שמספר העבריינים הוא בפרופורציה ישירה למצוקה הכלכלית, הסוציאלית — מפאת חוסר זמן איני מביא את המספרים המוכיחים זאת מהסטטיסטיקה הרשמית — משמע שזה תפקיד אשר המשטרה לבדה לא תעמוד בו. אני חושב שגם משרד הסעד לבדו לא יעמוד בו. כי בלי גורם החינוך אי־אפשר לפתור את הבעיה פתרון יסודי. דרוש פה קונצרן של אמצעים מצד משרד הסעד, משרד המשטרה, משרד החינוך ומשרד המשפטים, ולדעתי יש להקים רשות למלחמה בעבריינות הנוער, או על דרך החיוב — רשות לטיפול בנוער, טיפול מונע עבריינות, רשות בין־משרדית.

אני יודע שאין זה בסמכותו של אחד המשרדים הנוגעים בדבר, אבל סמכות היזמה יש לכל שר ולכל משרד. כל מה ששמענו בנידון זה מחייב טיפול מתואם ולא מפוצל, לא מקוטע ובלתי־מועיל.

אותו דבר אני אומר על תאונות הדרכים. גם פה יש פיצול. משרד התחבורה בשלו, משרד המשטרה בשלו. לכל אחד יש קטע מוגדר מאוד של אחדיות, אבל הדברים משולבים. אפילו משרד העבודה, הממונה על עניין הכבישים, גם לו שייכות לעניין.

במדינות רבות קיימת השיטה של הקמת רשויות לתפקידים מיוחדים, והתפקיד של מלחמה בעבריינות הנוער, ועם כל ההבדל — התפקיד של מלחמה בתאונות דרכים, אינם עניין למשרד אחד בלבד. זוהי דאגה מתמדת בין־משרדית, ולכן היא מחייבת בשני המקרים הקמת רשות בין־משרדית.

2. תשובת השר

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשטרה, שישיב למשתתפים בדיון.

שר־המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת. יורשה לי, בראש וראשונה, להודות לכל המברכים על ברכותיהם, הן בשם אנשי החיל וקציניו, המשטרה, משמר הגבול ושירות בתי־הסוהר, הן בשמי אני, שזכיתי קצת מן ההפקר לאותן תשבחות. נכנסתי למפעל קיים ומוכן — בצדק ציינו כאן אנשים את תרומת המשטרה בעמידתנו — ונכנסתי אל המוכן בזכות קודמי: השר שיטרית ז"ל, וייבדל לחיים ארוכים, חברנו חבר־הכנסת אליהו ששון, שבזכות החיבה שרחשו לו הכל זוכה אני לאותו יחס. יש בכך גם יתרון וגם קושי, כי כדי לעמוד באותם סטאנדארטים שהצליח השר ששון ליצור בציבור ובכנסת, יידרשו ממני, כמובן, מאמצים רבים.

הקשבתי קשב רב לדברי חברי הכנסת. והרינו נאמן למה שאמרתי קודם: אנחנו רוצים ללמוד גם משגיאות

וגם מהצלחות, גם ממחמאות וגם מביקורת. עלי לומר שהביקורת היתה בחסד, אך גם המעט שבמעט שנאמר נקלט היטב ונשמע היטב. יכולני לומר לחברי הכנסת, כי כל עוד לא נגיע למצב אידיאלי, אולי אוטופי, שלא יהא צורך במשטרה, וגם לא תהיה משטרה — אני מאמין באמונה שלמה, שהמשטרה שלנו תעשה כמיטב יכלתה לא רק כדי למלא את חובותיה במידת שליחות הראויה להערכה, אלא גם כדי לבקר את עצמה; ועל כן גם מקבלים אנו ברצון כל הערה, כל ביקורת וכל מחשבה.

לא רציתי לדחות את התשובה לדיון לישיבה אחרת. לכן יהיו דברי סדורים, פחות או יותר, לפי סדר הנואמים ולא לפי סדר העניינים. קודם כל, רצוני לגעת בדבריו של חבר־הכנסת לורנץ, שהיה ראשון הנואמים, ראשון המבר־כים וגם ראשון המבקרים. עלי לומר שתוך כדי דבריו, — בד בבד עם המחמאות שחלק לנו על עמידתנו בשער בפני הפגנות שאינן מתאימות — הביע צפייה לדבר שאיני מוכן לקבלו עלי, — ואני סבור שאין לי לא זכות ולא רשות לכך — והוא הטיפול בדברים שאין בהם משום חריגה מן החוק, אבל אין הם נראים לחלק גדול מן הצי־בור; ועל אחת כמה וכמה — הטיפול בדברים בדרך שאינה חוקית. חבר־הכנסת לורנץ הזכיר את עניין ההסעות בשבת להרצליה. אידעו שני דברים. דבר אחד ברור — היו הפרעות לסדר, היו הפגנות, היתה חסימת כבישים ולית מאן דפליג שהדבר היה לא לפי החוק, לא ברשות, ולא על פי כללי סדר. לגבי העניין השני, ההסעות, — עדיין אינני יודע לפי איזו סמכות ולפי איזה נוהג נתקיימה אותה תנועה של מכוניות בשבת, ואם אמנם היה רשיון או לא היה. אולם, גם אם נקבל את ההנחה שלא היה רשיון כדת וכדין, גם אז אין המשטרה רשאית להפריע לתנועה. אפשר לרשום דין־וחשבון, ואפשר לתבוע את האדם לדין. סבורני, כי כל המצפה שנהג כלפי סוג עבי־רות זה בדרך שאינה חוקית, אינו עוזר — גם אם דבריו באים בלוויית מחמאות. לכן, מה שקרה בהרצליה איננו משנה במאום את עמדתנו היסודית. אנו נמצאים כאן כשרתים של הציבור, על מנת להבטיח שיהיה סדר, ושלא תהיה פגיעה בזכויות הציבור. כאשר הוגשו תלונות בעניין התנועה בשבת באוטובוסים ובמכוניות נקטנו את כל האמצעים החוקיים העומדים לרשותנו. רצוני לומר: אם יש דבר לזכותה של המשטרה — ואני אעשה כמיטב יכלתי למען תישמר לה זכות זו — הרי הוא לא לקבוע יחס אישי לדברים כגון: אם "מלכת האמבטיה" איננה מוצאת חן בעיניה, ו"שבת המלכה" מוצאת חן בעיניה. אסור שיהיה זה יחסה של המשטרה בטיפולה בתופעות. נטפל בתופעות כפי שהחוק מחייב וכפי שטובת הציבור מחייבת.

סבורני, שיש משום הגזמה בתיאורי העתונים על "קבוצות עבריינים מאורגנים" או על "עבריינות מאור־גנת". בכלל, הדבר נראה מוזר במקצת, שכותבים במאמ־רים מפורטים מאוד, כי יש אנשים שאינם מעיזים להת־לונן במשטרה ומעיזים להתלונן לפני עתונאים. זוהי לפ־חות תופעה שאיננה סדירה. על־פי כל התיאור העתונאי יש מורא ופחד ואיש אינו מעז לפנות ולספר, והנה עובדה היא שהדברים מסופרים בצורה ברורה ומפורשת לעתונאים עצמם. מעיד אני על עצמי שלא ידוע לי על עבריינות מאורגנת. במערכת היחסים בין חוגים שונים, בין ציבורים שונים, יש בוודאי אנשים המעדיפים להתלונן ואנשים המעדיפים שלא להתלונן. אולם, כיוון שהוזכר העניין יכולני לומר, כי לא יהיה איש אשר יפנה ולא ייענה, ולא יהיה איש אשר יפנה ולא תובטח לו הגנה מספקת, — ואפילו יותר מן ההגנה המובטחת לו על־ידי הכותב בעתון.

חבר־הכנסת לורנץ דיבר בעניין הסמים, וכך נהגו בצדק כל חברי הכנסת. הדגשתי שאני רואה עניין זה בכ־אב ובחומרה רבה, ואולם בדבריו של חבר־הכנסת לורנץ היתה הערה שאולי כדאי להגיב עליה. אם יש בחוץ־לארץ יהודים, שאינם רוצים לשלוח את בניהם לארץ משום שפשה כאן נגע הסמים ונגעים אחרים, — הרי יש לומר שיש בזה הגזמה שבהגזמה. עם כל המתרחש אצלנו גם בנגע הסמים, גם בנגע העבריינות, גם בכל מיני נגעים וחוליים, — הרי לעומת כל חברה מודרנית אנו בבחינת תינוקות של בית רבן, ואני מקווה, שבעניין זה נשמור על מעמדנו שנים רבות. לא נראית לי הטענה, שאנשים אינם באים לכאן או אינם שולחים את בניהם, משום שהמצב כאן גרוע מאשר בארצות מושבם. בטוח אני שלא מניה ולא מקצתיה.

חבר־הכנסת לורנץ העלה גם את שאלת ההפלות המלאכותיות. זה נושא שעליו נשאלו כמה שאילתות והושבו כמה תשובות; לכן אינני יודע מה אעלה ומה אוריד, אם אשוב ואדגיש, במסגרת הדיון על תקציב משרדי, כי בכל מקרה על טיפול דפואי שאיננו כדין — לרבות הפלה מלאכותית — נתבע את העבריין לדין. בעניין זה אין שום בעיה.

הערה אחרונה לדברי חבר־הכנסת לורנץ, שאולי איננה נוגעת למסגרת התקציב של משרד המשטרה, וה־דברים מוסבים גם על אותו סיפור שהתפרסם על הופעתי בסביבות הכותל. אנשים אחדים פנו אלי במכתבים וה־שיבותי להם. נתפרסמו בעתון רשימות ומאמרים שונים, אך העדפתי לא להשיב על כך בעתון, לבל אפתח בוויכוח שאינו בעל עניין לציבור. אבל אם בכל זאת העלה חבר־הכנסת לורנץ נושא זה מעל במת הכנסת, איני פטור מלומר, שיש פה אי־דיוק, ואולי נתפס לו חבר־הכנסת לורנץ מתוך קריאה בעתון. קיימת רחבת הכותל, שבה נערכות תפילות כל הזמן, וכל איש מאתנו חייב לשמור שם על המקובל בשעת תפילה וגם שלא בשעת תפילה — חבישת כובע או כיפה וכיוצא באלה. ואולם, בשנים האחרונות עשינו מאמצים להרחיב חפירות ולנקות בסבי־בות הכותל שלא ברחבת התפילה. לפני שנה בלבד — חברי הכנסת זוכרים זאת אל נכון — ניסו חוגים מסויימים לפלוש ולהרחיב את שטח התפילה אל מעבר למקובל על כולנו כשטח תפילה — אל החפירות של פרופ' מזר והחפירות האחרות שם. לגבי אזורי חפירות אלה נתקבלה החלטה מפורשת שאין לראות בהם בית־תפילה, עד אשר תתקבל החלטה אחרת. אם תעלה הצעה שדין מקומות אלה כדין בית־תפילה, אתנגד לה, אך אקבל עלי את הדין, כמובן. כעת יש החלטה שאין לראות בהם בית־תפילה. כאשר מנסים לשנות את העובדות ושמים כובע על ראש כל אדם המזדמן לשם אין מטיבים לעשות, ולא זו הדרך לנהל מלחמה ציבורית זו או זו. יודע אני, יש אומרים שכל אזור הכותל קדוש. נכון, כל ארצנו היא ארץ הקודש, ועירנו היא עיר הקודש — הכל קדוש. אני יודע, שחבר־הכנסת לורנץ לא היה מתנגד שאלך כל השנה ולראשי כובע. אף־על־פי כן, יש הבחנה יסודית בין מה שאנחנו דורשים מעצמנו כשמדובר באזור תפילה לבין מה שאנחנו דורשים מעצמנו ומזולתנו כשמדובר באזור שבמ־פורש אין הוא אזור תפילה. בזה אין הבחנה בין קשת רובינזון לבין קשת וילסון. כאשר מעלים נושא זה בדיון,

התשובה והכלל הם שאין אזורים אלה נחשבים כבית־תפילה, ולפיכך אין להחיל עליהם כללים של בית־תפילה.

אני אסיר־תודה לחבר־הכנסת סורקיס שהעלה את עניין עכו. בכך ניתנת לי הזדמנות לומר כמה מלים על הדאגה הזאת, שהיא אחת מדאגותינו העיקריות. בכל מקרה של פיגוע, חלילה, תפקידנו למנוע את הנזקים ולתפוש את המחבלים; ומלבד זאת גם למנוע נסיונות, שהיינו עדים להם בזמנו בעכו, של פגיעת ציבור אחד במשנהו. כשהתפוצצה פצצה בתחנה המרכזית, נטלה המשטרה על עצמה את התפקיד להגן על אותם בני מיעוטים שנקלעו למקום באקראי. רצוני לומר לציבור: בכל פעם שקורה נסיון פיגוע, כוונת המחבלים היא לפגוע בנו, ויחידה מזו — גם לגרום לסיכסוך בין־עדתי. זו אחת המטרות שלהם. אני חוזר ואומר: בכל מקרה כזה תראה המשטרה את עצמה חייבת להקצות את הכוחות הדרושים למניעת פגיעה בבני המיעוטים. אני מקווה שהציבור שלנו מבוגר ונבון דיין, וימנע מאתנו את ההכרח להקצות כוחות כאלה ללא צורך.

חבר־הכנסת סורקיס העלה את עניין המבקרים בבתי־הסוהר. רצוני להעיר הערה טכנית, שאני חייב בה כאחראי למשרד זה. הביקורים שנעשו, לרבות ביקור "אמנסטי", לא נעשו לפי הרצון ולפי הסימפתיה של נציב בתי־הסוהר, וגם לא לפי רצונו של שר המשטרה, אלא לפי בקשה מפורשת של משרד החוץ או של גורמים ממשל־תיים אחרים. רצוני לומר לחבר־הכנסת סורקיס: אם יצא משהו חיובי בביקור "אמנסטי", הרי זה שחבריה נשתכנעו באמת, כי במסגרת בתי־הסוהר הכל תקין. טענותיהם נאמרו לא כנגד בתי־הסוהר — שכן פרט לגורמים מרושעים לחלוטין אין איש יכול לטעון טענות כאלה — טענותיהם נאמרו בדבר אנשים שפגשו בירדן. אנשים אלה טענו, כי בעת מלחמת ששת הימים ולאחריה עונו, ובי־תיים שיחררה אותם ישראל, ובעת הם מעבר לנהר. לפיכך אין הטענה הזאת רלבנטית. אנו מאמינים, שלגבי אנשים שאינם מרושעים לחלוטין, תהי משלחתם אשר תהיה, אין לנו סיבה למנוע אותם מלראות את המציאות. כפי שציין חבר־הכנסת תמיר, — אחד מגילוייה של כל חברה הוא הנעשה בין כתלי בית־הסוהר. בזאת אין לנו להתבייש.

חבר־הכנסת סורקיס עורר את השאלה של אסירים צעירים, שיש לקחת אותם לעבודות בצבא. אני מוכן לוותר על אסירים, צעירים ולא־צעירים; אך גם הצבא איננו ערוך ואיננו מסוגל לטפל באסירים צעירים ובינוניים. הדבר הועלה פעם או פעמיים. אנצל הזדמנות זו כדי לספר לחברי הכנסת, שיש מספר ניכר של אסירים יהודיים שהביעו רצון, בתקופת המתיחות שאנו נמצאים בה, לתרום לעבודות הביצורים. כאשר נוכחנו לדעת שאלה מקדים של "בונא־פידה", איפשרנו גם לנמצאים במסגרת מאסר לתרום תרומתם לביצור ישובים. אני שמח, שעד עכשיו הדבר נעשה בצורה טובה ומכובדת ונתן סיפוק גם להם וגם לנו.

אני אסיר־תודה לחבר־הכנסת צימרמן על התשבחות שחלק למשטרה ולשירות בתי־הסוהר, ותודתי נתונה לו על שהבהיר — ובכך חסך לי את הצורך להבהיר — את השתלשלות העניינים באותן שלוש הפגנות אומללות שגרמו עגמת־נפש לכולנו. עם זאת נוטל אני עלי את האחריות לאותה ביקורת בדבר ותרנותנו בענייניה של אותה הפגנה, שידוע היה כי נתקיימה ללא רשיון. זו היתה הפגנה בעניין גולדמן. מקבל אני את הבחנתו, שכאשר המדובר באנשים המפגינים על חוסר־עבודה ובעיות שיכון, הרי מטבע הדברים יחסנו אליהם שונה מיחסנו לאנשים המנסים לעשות מעניין מסויים מטעמים פוליטיים; שהרי הראשונים זועקים על בעיה כאובה שלהם. סבורני שיש מקרים שמידת הסלחנות ומידת הסבלנות אינה מזיקה; ולמרות העובדה שלאנשים אין רשיון להפגנה, נתיר זאת — ובלבד שלא ייאמר כי היתה כאן היאחזות בעניין פורמליסטי. אל תתפלאו אם בתקופה הקרובה תנהג המשטרה במקרים כאלה "הלכה כבית הלל". במקרים אלה אין סיבה לטעון כלפי המשטרה: אם לא הועיל הרי לא הזיק. בתודעת הציבור אולי הועיל הדבר, שלא עמדנו על קוצו של יו"ד של רשיון. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שאין כמעט שבוע ללא הפגנות ברשות, — ואנחנו נותנים רשיונות — ואף אין כמעט שבוע ללא הפגנות בלי רשיון. כשהמטרה אינה הפרעת הסדר הציבורי אלא מתן ביטוי לרחשי לב, כשנראה לנו שאין כוונה לפגוע בזולת ובציבור — אין אנו נוטפלים לעניין הפורמליסטי. ואולי, אם אחד הדברים האלה ייראה לציבור שהולך ונוצר מצב של הפקר, וכל מי שרוצה לסתום עורקי תחבורה, יסתום, וכל מי שרוצה לפרוץ לבית ראש הממשלה, יפרוץ, — טעות עמו. אני אומר במפורש: אנחנו יכולים להיות טולרנטיים לגבי עניין פורמליסטי זה או זה, אך אין אנו יכולים להיות טולרנטיים לגבי אבטחת הציבור. היטיב לומר חבר־הכנסת סנה — יש ציבור ויש אזרח. זכותו של האזרח להביע דעותיו, וזכותו של הציבור להיות מוגן מפני חוליגאניסם ומפני כל נסיון לכפות על הרוב דעת יחיד או דעת קבוצה כלשהי.

דומני, שחבר־הכנסת ביבי העלה ראשון את שאלת התנאים הכלכליים של השוטרים — הצורך לבוא לעזרתם והצורך לשפר את רמת חייהם. כל הדברים האלה מקובלים עלי. כמי שמייצג בבית הזה לא רק את הממשלה, אלא — לצורך זה — גם את המשטרה והשוטרים, חייב אני לומר שיש בכך אמת. יש לזכור, כי לא זו בלבד שמוטלים על המשטרה תפקידים כבדים עשרים־וארבע שעות ביממה, אלא שגם אין המשטרה יכולה לשבות, ואין לה ועד עובדים. לכן היא משליכה את כל יהבה עלינו, על המחוקקים, על חברי הממשלה והכנסת, מבלי שתוזדקק לאותם כלים המקובלים על דעתו של העולם כולו, וגם בחברה שלנו. המשטרה מדירה את עצמה מזה מראש. אין זה קיים במושגים שלה, ולכן אני מסכים שהדבר מטיל עלינו חובה נוספת.

עם זאת אודה ואומר, שאם בתקופה זו שמדובר בה על קיצוצים — וכאן יושב חברי, השר גבתי, שפנה אלי ואל כל החברים בממשלה בתביעה לקיצוצים, ופירדש קיצוצים אלה: או פיטוריהם של שוטרים, בתקופה זו של חוסר כוח־אדם, או צימצום פעולותיה של המשטרה, דבר חסר־הגיון גם הוא, או צימצום העברתו של המטה הארצי לירושלים, — אם בתקופה זו מעלים את שאלת העלאת המשכורות, והדברים עומדים זה מול זה: קיצוצים בתקציב המשטרה או העלאת משכורות — חושבני, שבשם כל חברי במשטרה ובשמי אני אוכל לומר: אנו מבקשים כי תינתן לנו עכשיו האפשרות למלא אותם שירותים המוטלים עלינו, בלי לצמצמם ובלי להגבילם, באשר העם הזה זכאי למלוא הבטחון. ולא נדבר עכשיו על תוספת והעלאת המשכורת; משום שאם יבואו התוספות במקום השירותים שלנו, הרי לא נרצה בהן כלל.

אני מקבל ברצון את הערתו של חבר־הכנסת ביבי

שחייב להיות שוויון בין שוטר לסוהר. נכון, כפי שהוא אמר, שכך היה מקדמת דנא, על כל פנים זה שנים רבות, וגם יש החלטה בעניין זה בממשלה. לכן, כל אימת שאני נתקל, בבואי למשרד המשטרה, בפער — ולו גם קטן — הנוצר מסיבות שונות בין שוטרים לסוהרים, הריני עושה כל שביכלתי לתיקון המצב. משום שאם השוטרים אינם שובתים ואין להם ועד עובדים — על אחת כמה וכמה הסוהרים, שמספרם קטן יותר. לפיכך אין בידי להגן עליהם אלא הגנה זו, והיא היותם צמודים הצמדה מלאה אל התנאים של השוטרים, שכן כל נסיון של יצירת פער בין שוטרים לסוהרים יש בו משום נזק. לכן מקבל אני את הערתו של חבר־הכנסת ביבי ואנסה לתקן את הדבר במיטב יכלתי.

מקוצר זמן לא אתעכב על דברים ידועים, כגון בעיית המצב הרפואי בבתי־הסוהר, המחסור במיטות, וכיוצא באלה. אלה דברים ידועים ומקובלים עלינו.

גם חבר־הכנסת הראל הזכיר את תפקיד המשטרה להגן על בני המיעוט הערבי, ואני חוזר ומדגיש כי אנחנו רואים זאת כאחד מתפקידינו העיקריים.

חבר־הכנסת הראל הזכיר עוד נושא, שגם הוא קרוב ללבנו קירבה יתירה, והוא עניין ישובי הספר. הוא הזכיר את בית־שאן, ואוכל להוסיף שורה של ערים ועיירות פיתוח, מושבי עולים וקיבוצים לאורך הגבולות, שבהם אנו עושים כמיטב יכלתנו, וארשה לעצמי לומר: בלי לצפות למחמאות או לתודה, משום שאנחנו עושים את השירות האלמנטרי ביותר והמובן מאליו. זה איננו חלק זה. כאשר אנשינו נמצאים בבית־שאן, הם רואים בתושבי בית־שאן עצם מעצמם ובשר מבשרם. הם רואים בכל אנשי ישובי הספר אנשים הזקוקים לעידוד ולסיוע, והקשרים ביניהם הם קשרים אמיתיים וכנים. והא ראיה: ההדיות המלאה ביחסי האהבה והאהדה בין כוחות המשטרה ומשמר הגבול לבין הישובים.

שוב אני חוזר ואומר לגבי הנושא שהזכיר חבר־הכנסת אליעד, והוא עניין תוספת מאמץ למשטרה: בימים כתקנם הייתי תומך בכך ונלחם על כך. אולם ביום זה, לצערי, אין בידי לומר לא לשוטרינו ולא לחברינו שיש סיכויים מיידיים לשיפור המצב. אומר, שאנו מצפים כי תינתן לנו אפשרות להמשיך בתפקידים המוטלים עלינו ללא קיצוצים מיותרים. עצם הרגשתם של השוטרים — דומני שהזכיר זאת חבר־הכנסת זועבי — שהיא הרגשת שליחות, עצם ההרגשה הפועמת בקרבם כאשר הם מטפלים בנער קטן החוצה את הכביש, או בישוב ספר — זה שכרם על עמלם. וזו התוספת על המאמץ, שלא בכסף היא ניתנת אלא בהרגשה טובה, ואינני מתכוון למחמאות דווקא. שכר מצווה — מצווה, ושכר עשייה הוא בהרגשת העשייה שהם עושים.

אני יודע שיכולים היינו לגייס מספר אנשים יותר גדול. הזכרתי בסקירתי היום, שגם בשנה הנסקרת גדול היה מספר המועמדים ממספר המתקבלים. אולם אנחנו מקפידים הקפד היטב בבחירת המועמדים, לא רק מבחינת כשירותם הגופנית, שהיא כשלעצמה חשובה מאוד, — שהרי מדובר בעבודה קשה ומפרכת מאוד — אלא גם מבחינת יכלתם הנפשית לעמוד במתיחות ובדברי ביקורת ועלבון. אני מסכים שדין המשטרה ודין השוטר אינו כדין מוסדות ועובדים אחרים של המדינה, ולכן מנסים אנו לגייס את הטוב ביותר, ומשקיעים בכך הרבה מאמצים.

רבותי, חברי הכנסת. יש דברים שאין המשטרה יכולה לעשותם — וכבר הזכירו זאת חברי הכנסת — משום שאלה בעיות חברתיות וחינוכיות. כך — בעיית הסמים, כך — בעיית הנוער העזוב, כך — בעיית המתפרעים הצעירים. אי־אפשר להטיל זאת על המשטרה. מדברים על "מדינת משטרה", ולמעשה רוצים להטיל את כל התפקידים החינוכיים המסובכים ביותר דווקא על המשטרה. אין זה עניין למשטרה אלא לחברה, למדינה ולעיריה.

חבר־הכנסת אליעד הזכיר את עניין הקטינות. הוא מניח שבמאמץ אפשר לבער את הנגע הזה. מה זאת אומרת? נניח שאנחנו נעצור אותן: מה אעשה בהן? אני יכול להחזיקן 24 שעות, להביאן לשופט, והוא ישפוט אותן ליום או יומיים — לאחר שינזוף בנו או לא ינזוף — וישלח אותן.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
קודם כל — את הלקוחות שלהם. זה הדבר הראשון.

שר־המשטרה ש. הלל:
חבר־הכנסת אליעד, בעניין זה אין אנו יכולים לפעול — ואתה יודע זאת היטב — אלא במסגרת החוק. לא נוכל לעשות יותר מזה, וגם לא ארצה לעשות יותר מזה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
יש חוק.

שר־המשטרה ש. הלל:
אין.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
יש חוק בדבר איסור בעילת קטינה מתחת לגיל 17.

שר־המשטרה ש. הלל:
חבר־הכנסת אליעד, הזכרת את הבעייה הזאת בשאילתה שהשיבותי עליה לפני כמה ימים. אולי עוד לא הספקת לקרוא את התשובה. בעיית הקטינות אינה שייכת לעניין הזנות. אם מישהו בועל קטינה, — גם אם אין היא זונה — זוהי עבירה באותה מידה. ובתשובתי אמרתי, שכל אימת שהדברים באים לידיעתנו, אנחנו פועלים; ואם אינני טועה, הבאנו בשנה שעברה כ־200 מקרים לפני השופט. בכל האמצעים העומדים לרשותנו נילחם על כך ועל עניין הסדסורים לדבר זנות ועבירה. זאת החוק מאפשר לנו, וזאת נעשה כמיטב יכלתנו. אגב אורח, החוק מטיל עלינו אף בעניין זה הגבלות קשות ביותר, ואנחנו מקבלים אותן ופועלים לפיהן.

בסיפוק רב שמעתי את הערותיו של חבר־הכנסת זועבי, גם את המחמאות וגם את הביקורת. אני מקבל ברצון את הערתו, כי בנוסף על לימודי "דע את ארצך" יש ללמד את השוטר גם "דע את שכניך", מלימוד זה תצמח לנו אך ורק עזרה. אומר, כי מלמדים את השפה הערבית בבית־הספר בשפרעם. יש לשער שנרחיב את לימוד השפה הערבית משום שנזדקק להבנת השכנים. אני מקבל ברצון את הערותיו לבדוק מה ניתן לעשות בתחום זה.

בהתרגשות רבה מקבל אני את דבריו של חבר־הכנסת זועבי בעניין הטרור הערבי. אני יודע את הקושי הנפשי שבו הוא נתון בשעה שהוא דן בנושא זה, ואני מעריך ומכבד בתכלית את אומץ־לבו, הציבורי, האזרחי,

והייתי אומר: הלאומי, שהוא מראה בדברו בעניין זה. כי אין לי כל ספק, שיש עיוות גם של המאבק הערבי. כשמגיעים למידה כזאת של שיפלות, לקחת רימון, לעטוף אותו בכסף ולשים אותו ליד בית־ספר, כדי שירימו אותו ילדים תמימים וייהרגו — אין ספק שזוהי דמות מכוערת של אותו טרור נתעב המלווה את חיינו. אמרתי בדברי שיש כ־230—250 ערביים ישראליים תפוסים או "יושבים" על העניין הזה של הטרור. אבל אמרתי גם כן, והדגשתי הדגש היטב בדברי: לפחות 1,300 מבני המיעוטים משרתים בכוחות המשטרה, נוסף על כוחות צה"ל. לכן, ברור לכל, שלא עלה על דעתנו אפילו לרגע אחד שהתנהגותם של אותם מעטים צריכה להאפיל על הרבים. כלל וכלל לא. אני יודע שמרבית הציבור הערבי איננו מקבל את דרך הטרור. והא ראיה: ציינתי מספר העולה על אלף — 1,300 איש — המשרתים אתנו בפעולה יום־יומית, בש־ מירה על הסדר ועל הבטחון.

אוסיף ואומר: בעניין זה יודעים כל שוטרי ישראל להבחין הבחן היטב. לפני שלושה ימים, בליל שבת, נפצע במזרח ירושלים שוטר ערבי ושמו סלים קאדו, ולא היה איש במשטרת ירושלים שלא טיפל בו כאח וכחבר לנשק. למחרת היום סיפר לי בהתרגשות מפקד המחוז כיצד ביצעו הרופאים, במאמץ עילאי, ניתוח מיוחד במינו על מנת להציל את ידו של האיש. היום אף ביקרתי אצלו, ראיתי אותו, יחד עם המפקח הכללי של המשטרה, עם מפקד המחוז, עם מפקד הנפה והמפקדים האחראים שלו, ועם רופאי בית־החולים. לאור כל אלה, אין ספק בלבי כי במלחמה זו על דמותו של הרחוב הערבי, במאבק בין מי ששם פצצה ועוטף אותה בלירות כדי שייהרגו ילדים לבין העומדים עמידה גאה ומשתפים אתנו פעולה כדי למנוע טרור ולמנוע קרבנות מיותרים — ינצחו ההגיון והמוסר את השנאה והשחיתות. אותו טיפול, אותה גישה אל השוטר מבני המיעוטים, יחס שווה, לא יוצא מן הכלל אלא שווה לשל כל שוטר עברי ישראלי, — אין לי ספק שכל אלה ינצחו בסופו של דבר את הטרור על פיתוייו השפלים ביותר.

רצוני לומר שכך הדבר גם לגבי השטחים המוחזקים. ידוע שכל משרד ממשרדינו, לרבות שוטרי ישראל, משתדל ליצור בשטחים המוחזקים הרגשה של אחווה ושל שות־ פות־גורל. לא אאריך בדברים על תרומת שוטרי ישראל ליצירת האווירה של הרגשת בטחון ושיתוף־פעולה בשט־ חים המוחזקים. זה דבר שראוי בהחלט לציון, וכבר הזכרתי זאת בדברי הפתיחה שלי. כאשר ראיתי בעזה את הילדים יוצאים מבית־הספר, עוברים במעבר חצייה כפי שלמדו מפי שוטרינו, עם אותם סימנים ואותם נערים המכוונים את התנועה — אמרתי בלבי, כי בכך מעידים אנו שאנו עם שוטרינו רוצים לחיות חיים של שיתוף־פעולה ולא של טרור.

חבר־הכנסת חביבי העלה כאן — כפי שניתן היה לצפות — את בעיית המעצרים והעינויים, שכביכול הם קיימים. בהתרגשות דיבר על כך שיש חברים רבים וידידים רבים של ישראל בתוך־לארץ שאינם רוצים לראות את הארץ כבית־סוהר גדול, כבית־כלא גדול (אם יודשה לי לצטט אותו בדיוק). חושבני שהיו גורמים רבים מאוד אשר ניסו להפוך את הארץ לבית־קברות גדול, ואנו נלח־ מים לבל תיהפך הארץ לבית־קברות אחד גדול, אך גם לא לבית סוהר, משום שאין לי כל ספק, שכל הדיבור הזה על היות הארץ "בית־סוהר אחד גדול" לא זו בלבד שהוא דיבור שאינו כן, אלא הוא דיבור שבא, בעצם, להסיח את הדעת מן המציאות. האם נכון הדבר ש"המש־ טרה מסתתרת מאחורי צרכי בטחון כדי לעצור אנשים?" אנו מסתתרים מאחורי צרכי בטחון? אין צרכי בטחון? אין טרור? אין טרוריסטים? הכל הוא הסתתרות מאחורי צרכי בטחון? יש לחבר־הכנסת חביבי ביקורת, ויש לו דעה על הדרך שבה צריך לטפל במחבלים ולתפוס אותם. מעודי לא שמעתי שהוא תפס מחבל אחד או שהצביע על הדרך לתפסו. לעומת זאת יכולני לומר לך, חבר־ הכנסת חביבי, שאותם שוטרים וגורמי בטחון בישראל עובדים יומם ולילה ומחרפים את נפשם, ובסופו של דבר הצליחו, תודה לאל, להכביד את ידם על מוקדי הטרור. הלוואי שייגמר בכך העניין; הלוואי שלא יסתבר לנו, שלמרות כל הדיבורים האלה על בית־סוהר אחד גדול — עדיין יש כל מיני מוקדים אחרים שלא הגענו אליהם. אם לאחר כל מקרי הטרור במדינת ישראל עצרנו אנשים — חלק לאחר משפט וחלק לפני משפט — ו־35 איש מהם, שומו שמים, נתונים במעצרים אדמיניסטרטיביים — נראה לי שהדבר מעיד על אותם מאמצים כנים, מאמצים עליונים, הנעשים כדי שלא תיהפך הארץ הזאת לבית־ קברות אחד גדול. על כך אנו מצווים, ולשם כך נעשה את מיטב מאמצינו. ואני חושב שכל הדיבורים האלה אינם דיבורים כנים, וכל עצמם אינם באים אלא להסיח את הדעת מן הבעיה הקשה שאנו נתונים בה, מן המאבק שאנו מנסים להיאבק מבלי לפגוע בזכויותיהם של אזרחים חפים מפשע.

מקוצר זמן לא אענה על כל ההערות של אחדים מחברי הכנסת, שראויות היו מאוד לתגובה, ובכל אופן ראויות היו להישמע. רשמתי אותן לפני, אך לבל אנזול מזמנה של הכנסת, אקצר, אף כי רצוני לומר דבר לחבר־ הכנסת שלום כהן, אשר הקדיש את הזמן המועט שהוקצב לו לדיון בהקראת הצעת חוק של חברו לסיעה, חבר־ הכנסת אבנרי. אני מניח — ומקבל זאת כמחמאה — שעשה זאת משום שלא היתה לו ביקורת או לא היו לו הערות ממשיות לעניין המשטרה ופעולותיה. כי הצעת החוק הזאת הריהי מונחת, ובודאי תנומק, ולא צריך היה למקה נימוק מוקדם. בעצם, הוא גזל בכך את זכות ה"קופירייט" מחברו לסיעה. הרי יודע אתה את הבעיה הזאת של המעצרים האדמיניסטרטיביים שאנו זקוקים להם לצרכי בטחון. לא אני המצאתי את החוק שאנשים נעצרים לפיו. אנשים נעצרים לפי החוק. זה חוק שאושר בכנסת; זה חוק בעל תוקף של חוק הכנסת. שידות בתי־ הסוהר והמשטרה פועלים לפי כל צו, בין אם הוא בא משופט, בין אם הוא בא בצורת צו חוקי אחר. אינני מתנגד לכך שהחוק יתוקן וישופר. אתה, חבר הכנסת, תציע את הדבר. איני רוצה לומר לך אלא זאת: אני מצדי אקבל כל תיקון שהכנסת תסמוך ידה עליו; נפעל לפיו, נחיה לפיו, ונכבד את חוק הכנסת. ועוד אבקש ממך: כל עוד קיים החוק הזה, שהוא חוק של הכנסת, — אסור לבזותו, כי הוא חוק של אותה הכנסת אשר אליה אתה בא ומציע לתקנו. אם ההצעה שלך תתקבל, טוב החוק; ואם לאו — הרי זה חוק שאתה צריך להשמיצו. אי־אפשר שכך יהיו פני הדברים. שמעתי בתשומת־לב את דאגתך, אני מקווה ובטוח שהיא כנה, כאשר דיברת על כך שידידי ישראל אינם יודעים, ואתה מתקשה להסביר להם. ברור שאתה מתקשה להסביר להם, משום שלעתים קרובות אתה הוא המשמיע ברבים את הטענות העיקריות, ול־ מעשה הם מתפרנסים מכך. אוכל לומר לחבר־הכנסת שלום כהן: שוחחתי באלה הימים עם אדם מכובד

מפינלנד, שלא אזכיר את שמו, והוא טען כנגדי אותה טענה. שמע מה ששמע מכם על עניין המעצרים האדמיניסטרטיביים, ואמר לי: אדוני, הסבר לי במה מדובר. התחלתי להסביר לו, והוא אמר: רגע, אני מבין. זה בעצם כמו במלחמת העולם השנייה, בזמן הפלישה הרוסית לפינלנד. מובן מאליו שהלכנו ועצרנו את כל אלה שידענו עליהם שהם קשורים בכל נימי נפשם לרוסיה ומקבלים הוראות ממוסקבה. זה ברור לכל; זה מה שאתה מנסה להסביר לי. אמרתי לו: לא. משום שאילו הייתי צריך לעצור כאן את כל מי שלבו ברבת־עמון או בקהיר — הייתי עוצר פה אלפים ורבבות; את כל אנשי יהודה ושומרון הייתי צריך לעצור לשם כך. איני עוצר אלא אנשים הידועים לנו כמי ששיתפו פעולה או משתפים פעולה, והעלולים לסכן את בטחון המדינה. כשאמרתי לו את הדברים האלה, נענה ואמר: אם כך, שמא תסביר לי על מה הטענה? כי בנסותך להסביר את האמת לאותם אנשים טובים מן העולם הגדול, הם אומרים: זה אולי כמו בפינלנד, ששם עצרו את הקומוניסטים הפעילים, כאשר פלשו לשם הרוסים. ואולם, לאחר ששמעו את הסבריך עד תומם אין הם מבינים כל עיקר מה טעם הטענות.

לכן אני מבין למה אתה מתקשה להסביר זאת לידידים, כי לעתים קרובות אתה הוא המשמיע את הטענות האלה בראש וראשונה.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני השר, אולי עד שיתוקן החוק, — אם יתוקן — מוכן אתה לדון גם בתנאי המעצר, שכן את העניין הזה קובעת המשטרה, שירות בתי־הסוהר, ולא החוק.

שר־המשטרה ש. הלל:

הערה זו בעניין תנאי המעצר היתה רשומה אצלי, כי אמרת זאת. כידוע לך, כל אחד מהעצורים האלה רשאי לפנות לבג"ץ, ואף פונה לבג"ץ. אין אנו חוסכים מאמץ להביא לבג"ץ כל מי שיש לו טענה על תנאי המעצר, מסיעים אותו בליווי שוטרים, בבוקר או בערב. שלושה שופטים של בית־המשפט העליון ישבו ושמעו את הטענות וקבעו מה שקבעו. ועדה ששופט בית־המשפט העליון יושב בראשה אינה מרגיעה אותך. בג"ץ שמתקיים בפני שלושה שופטים של בית־המשפט העליון גם הוא אינו מרגיע אותך. רצוני לומר לך, שאני חושב כי אנו עושים למעלה מיכלתנו על מנת להקל על תנאי המעצר: לא של עצורים בלבד, אלא גם של אסירים, וגם של אלה שהשתתפו בפעולת טרור. אנו עושים בעניין זה מאמצים עליונים, דומני — למעלה מיכלתה של המדינה הזאת. אבל אנחנו עושים אותם בהכרה, משום שדרך מלחמתנו באויב אינה רק בדרך מלחמה בחזית, אלא גם בדרך של טיפול נכון באדם הנופל בידנו.

אני מצפה לאותו יום שכל אותם טרוריסטים יגמרו לרצות את ענשם, כעבור עשר, חמש־עשרה או עשרים שנה, ויחזרו לבתיהם. הם ישובו אל ביתם אנשים טובים יותר, בעלי הבנה מקיפה יותר, נכונים לבנות חיים שאינם בנויים על טרור. הם יחזרו לבתיהם מתוך הרגשה שהטרור אינו משתלם. נראה לי שאנו משתדלים הרבה בעניין זה. אך, כאמור, פונים לבג"ץ. לפיכך אינני סבור שאני חייב לעשות פה דברים יוצאים מן הכלל כדי להרגיע אותך יותר משהבג"ץ עושה.

שמעתי בקשב רב את דבריו של חבר־הכנסת תמיר, גם את התשבחות וגם את הביקורת. הבנתי מה שנאמר בתוך השיטין ומה שנאמר בין השיטין, לרבות עניין המעצרים האדמיניסטרטיביים. שוב, יורשה לי לומר כי אין אני אפילו חבר כנסת, ולא אוכל להצביע בעד חוק, — ואולם, כל חוק שיתקבל בעניין זה בכנסת יכובד כמובן מאליו. איני עושה פה טובה לאיש, ואיני אומר אלא זאת: לא נוכל להרשות לעצמנו להיות חשופים לעניינים של טרור בלי שתהיה בידנו האפשרות למנעו. כל מי שרוצה לפוצץ בית מלא ילדים או להניח פצצה עטופה לירות על־יד בית־ספר, — איני חייב להרשות לו לעשות זאת, ואין לטעון שאסור לי למנוע אותו. ואולם, כל תיקון, שיתקבל על דעתם של חברי הכנסת וייקבע כאן כחוק, יכובד.

חבר־הכנסת תמיר העיר הערה על יחסן של ארצות ערב אל השבויים שלנו, ואולי אוסיף ואומר — גם אל יהודים המוחזקים שם כבני ערובה וגם אל כל מי שנקלע לידם. בעיה זו היא בעיה כבדה, ולא אוכל לגעת בה בדיון זה על התקציב.

שמעתי בקשב רב את דבריו של חבר־הכנסת סנה, וגם את דברי הביקורת שלו הבנתי. יכולני לומר באמת לחבר־הכנסת סנה, באותה מידת בטחון שאני מסוגל לה: המשטרה וכוחות הבטחון שלנו לא רק עושים כמיטב יכלתם יום יום, אלא גם מבקרים את עצמם בכל כוחם, וזוהי הביקורת העצמית שאנו מקיימים. אני חושב שבעניין זה מותר לנו לדעת שאנחנו עושים את כל המוטל עלינו ואולי אף למעלה מזה, — הן כדי לעצור את המחבלים, והן כדי לתת לאחר מכן את הטיפול הנאות המתאים למדינה שמכבדת את עצמה.

היו"ר ב. צ. קשת:

עם תשובת שר המשטרה תם הדיון על סקירתו.

ה. שאילתות ותשובות

היו"ד ב. צ. קשת:

אבקש את שר הבריאות לעלות לדוכן ולהשיב על שאילתות של חברי הכנסת.

1. רישוי אופטיקאים

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 22 בינואר 1970 מתפרסמת ידיעה כי כמחצית האופטיקאים בארץ הם חסרי הכשרה מקצועית.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה עושה משרד הבריאות לפתרון הבעיה האמורה?
3. האם קיימים סדרים כלשהם במשרד הבריאות להקניית רשיונות לאופטיקאים?

שר־הבריאות ח. גבתי:

1. יש להבדיל בין אופטיקאים שהם בעלי מלאכה (המורשים על פי פקודת המלאכות והתעשיות לפתוח חנות ולמכור משקפיים על פי מרשם הרופא) ובין אופטומטריסטים העוברים הכשרה לאיבחון סטיות בתשבורת והמוכרים גם הם משקפיים בהתאם לממצאיהם. עד כמה שידוע לנו, קיימת מידה של התחרות ומתיחות

בין שני סוגים אלה של עובדי אופטיקה, והידיעה המצוטטת על־ידי השואל הנכבד משקפת כנראה את המצב הזה.

מאחר שלא משרד הבריאות מוציא רשיונות לפתיחת חנות של אופטיקאי, על סמך פקודת המלאכות והתעשיות, לא ידוע לנו מי מבעלי החנויות עבר הכשרה ובאיזו מידה.

2—3. לשכת היועץ המשפטי עוסקת בהכנת חקיקה להסדרת מעמדם של מקצועות פארא־רפואיים שונים, כגון אחיות, תברואנים, טכנאי רנטגן, פיסיותרפיסטים, עובדי מעבדה וכן אופטומטריסטים.

2. פיקוח על מפעלי נקניק

חבר־הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבריאות ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 12 בפברואר 1970 פורסמה כתבה על העדר תנאים מינימליים של היגיינה בייצור נקניק בבית־חרושת "בלנק" בבת־ים. בסוף המאמר נאמר, שאנשי משרד הבריאות טוענים כי "מפעלו" של מר בלנק רחוק מלהימנות עם הגרועים שבמפעלי הנקניק.

שאלותי הן:

א. מה העובדות הנכונות לגבי תנאי ההיגיינה במפעל האמור?

ב. מה מידת הפיקוח מטעם משרד הבריאות על מקומות לייצור נקניק ובאילו תנאים מעניקים רשיון לכך?

שר־הבריאות ח. גבתי:

א. המאמר בעתון הופיע כנראה עקב תביעות משפטיות שהוגשו מטעם משרדנו נגד המפעל על ייצור בתנאי תברואה ירודים וייצור נקניק באיכות הנופלת מהנדרש לפי החוק. הרשיון למפעל לא חודש כל עוד לא ימלא אחר התנאים הנדרשים ממנו לשיפור המצב.

ב־23 בפברואר 1970 נקנס המפעל, ובית־המשפט אף הוציא, לבקשת משרדנו, צו סגירה אשר יבוצע בתום תקופה של חודשיים, במקרה שלמפעל לא יוצא עד אז רשיון. המפעל הכניס שיפורים והוצא לו רשיון זמני עד 31 ביולי 1970, והמשרד ממשיך לעקוב אחר ביצוע הדרישות.

ב. עם הקמת שירות הפיקוח על המזון במשרד הבריאות הגביר המשרד גם את הפיקוח על מפעלי הנקניק. בנוסף לפיקוח הקבוע, המתבצע על־ידי ביקורות במפעלים ובדיקות שוטפות של דוגמאות על איכות הנקניק במפעלים, נדרשים המפעלים לקראת חידוש רשיונותיהם מדי שנה לבצע תיקונים לשיפור המצב התברואי והטכנולוגי. לשנת 1970 עוכבו רשיונות של 60 (מתוך 65) מפעלי נקניק, עד אשר יבוצעו תיקונים לשיפור המצב.

בשנת 1970 בוצעו 1,200 ביקורות במפעלי נקניק ומוצרי בשר, ונבדקו 2,400 דוגמאות ונתקבלו 107 פסקי־דין על עבירות שונות של חוקי ההיגיינה ואיכות המוצרים בענף זה.

3. פיקוח תברואי במפעלי מזון

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבריאות ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

לאור הגילויים האחרונים על זוהמה במפעלים למוצרי מזון, כפי שפורסמו בסדרת כתבות של מר ברוך נאדל ב"ידיעות אחרונות", אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם קיימות הוראות מטעם המשרד בדבר כיסוי־ראש לעובדים במפעלים כאלה?
2. האם קיימות הוראות לתחזוקת כלי העבודה במפעלים כאלה ומה הן?
3. מה עושה משרד הבריאות למנוע מקרים של זוהמה וסכנה לבריאות הציבור במפעלים למוצרי מזון?
4. האם יש בדעת משרד הבריאות להחמיר בענשים על עבירות כנ"ל?
5. אם כן — מה הן הסנקציות שעומד משרד הבריאות להפעיל?

שר־הבריאות ח. גבתי:

1. התשובה חיובית.
2. קיימות הוראות תחזוקה לכלי עבודה במפעלים, הן הוראות כלליות והן הוראות מפורטות.
3. משרד הבריאות מפעיל רשת פיקוח ענפה ומקיים ביקורות קבועות במפעלים. במקרים שאין המצב משביע רצון נקטים אמצעים, החל בהסברה והדרכה וכלה בתביעות משפטיות.
4. אין משרד הבריאות רשות שופטת ואיננו מעניש או "מחמיר בענשים". אנו מגישים תביעה משפטית בכל מקרה שהנסיבות מצדיקות זאת, אך את חומרת הענוש קובע בית־המשפט.
5. שירות המזון ימשיך בפעולות הפיקוח ושואף להרחיבן ולשפרן. לצערנו מונע המחסור החמור בכוח־אדם את השגת הרמה של פיקוח תברואי במפעלי המזון, שאליה שואפים כולנו.

4. הקמת בית־חולים בדימונה

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר הבריאות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

ב"הארץ" מיום י"ד באדר א' (20 בפברואר 1970) קראתי על הצורך הדחוף בהקמת בית־חולים בדימונה, על התחייבות שרי הבריאות והאוצר להקמתו, על הכללת התקציב לכך בתקציב הפיתוח של משרד הבריאות לפני למעלה מארבע שנים, על תחילת העבודה בו בהשקעה של 3 מיליון ל"י ועל הפסקת העבודה לאחר שיושר השטח והוקמו היסודות.

בידיעה נמסר, כי בפגישת אנשי המקום עם שר האוצר לפני כשבוע (13 בפברואר 1970) אמר: "הממשלה החליטה על הקמת בית־חולים בתל־גיבורים. האם יש צורך איפוא בכלל בהקמת בית־חולים בדימונה?"

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נכונות העובדות? אם לא — מה הן העובדות האמיתיות?
2. אם כן — האם אין השר סבור שדימונה וסביבתה (מצפה־רמון, ירוחם וכו') זקוקות וזכאיות לבית־חולים באופן דחוף?
3. מדוע איפוא הופסקה בניית בית־חולים בדימונה?
4. האם אמנם סבור השר שבניית בית־חולים בתל־גיבורים עונה על הצורך בבית־חולים בדימונה?
5. מה בדעת השר לפעול על מנת שדימונה, הצועדת במקום ראשון בארץ במספר הילדים, תזכה בדחיפות לאגף יולדות ולאגף ילדים של בית־החולים,

לבל יזדקקו היולדות והילדים לנסוע 90 ק"מ (הלוך ושוב) לבאר־שבע במקרה הצורך?

שר־הבריאות ח. גבתי:

1—2. לא. העובדות אינן נכונות. משרד הבריאות מכיר בצורך להקים בדימונה בית־חולים שישרת את אוכלוסיית האזור כולו, וכתוצאה מכך נתקבלה החלטה להקים בדימונה בית־חולים, ואף הוחל בהקמת קומת קרקע. קצב המשך הבנייה תלוי באמצעים הכספיים שיעמדו לרשותנו.

3. הבנייה בדימונה לא הופסקה ועתה משלימים את שלד קומת הקרקע.

4. אין כל קשר בין בניית בית־חולים בתל־גיבורים לבין בניית בית־החולים בדימונה.

5. בעיית היולדות והילדים תוכל למצוא את פתרונה כאשר תסתיים הקמת האגפים המתאימים בבית־החולים אשר, כאמור, נמצא בשלבי הקמה.

5. מניעת זיהום האוויר על־ידי מפעלי מלט

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר הבריאות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בשני מפעלי המלט (בחיפה ובדרמלה) פועלות עתה שבע ארובות הפולטות כמויות רבות של פסולת עשן.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. מהי כמות הפסולת והגזים לסוגיהם הנפלטים מהארובות הנ"ל לשנה?

2. מדוע אין מתקינים מסננים בארובות הנ"ל?

3. מה מידת הסכנה לבריאות הישובים בסביבות המפעלים?

שר־הבריאות ח. גבתי:

1. סדר הגודל של כמויות האבק המשתחררות דרך ארובות המפעלים, במצב פעולה תקין של הכבשנים, הוא לפי דברי הנהלת המפעל כ־0.5% עד 1% מן התפוקה. במצבי פעולה לא תקינים עלולות הכמויות להיות גבוהות במידת־מה מהערכים האלה. אבק הצמנט מכיל כ־10 תרכובות מינרליות שונות.

הגזים הנפלטים מארובות הכבשנים הסובבים מורכבים מאדי מים המהווים את ה"עשן" הנראה לעין (לכל טון צמנט מאוידים בערך 1.3 טון מים) ומהגזים CO_2 (25%), O_2 (2.5%) ו־N_2 (72.5%), שאינם גזים מזיקים.

2. באחד מתוך ארבעת הכבשנים של בית־החרושת "נשר" בחיפה הותקן מסנן אלקטרוסטטי לתפיסת האבק. יעילות מסנן זה היא מעל ל־90%. תוך כדי הפעלתו נוצרו תקלות טכניות בפעולתו התקינה של הכבשן הסובב, שהוא מחובר אליו. לשם תיקון הליקויים הוזמנו מומחים מחוץ־לארץ. כיום עדיין נמצא מסנן יחיד זה בשלבי הרצה. בשבועות הקרובים תופסק זמנית פעולת הכבשן הסובב ותיבדק השפעת המסנן על הכבשן. בעקבות הממצאים ומסקנותיהם יוזמנו מסננים אלקטרוסטטיים לשאר הכבשנים הסובבים של המפעל החיפאי.

במפעל המצוי בדרמלה אין מסננים אלקטרוסטטיים. מיקום המפעל הדרמלאי טוב יחסית ולא נתקבלו תלונות אזרחים על מטרד או מפגע כתוצאה מפעולת מפעל זה. במידת הצורך תידרש הנהלת המפעל להתקין מסננים או כל מיתקן נחוץ.

3. אשר למידת הסכנה לבריאות הציבור בסביבות המפעלים, יש להבדיל בין המפעל שבחיפה למפעל שברדמלה. המפעל הדרמלאי הוא "טוב" יותר בגלל מיקומו המרוחק יחסית מאזורי מגורים. המפעל החיפני מהווה בעיה הרבה יותר מסובכת, בגלל הימצאו בלב אזור של תעשיה כבדה ובקרבת אזורי מגורים. אם כי אבק הצמנט כשלעצמו אינו נחשב בדרך כלל לסוג אבק "מסוכן", הרי הוא יכול להפחית, במידת־מה, במקרים קיצוניים את כושר חילוף הגזים דרך הריאות ולגרום לסיבוכים בריאותיים מסויימים. מבחינת מטרד, עצם שקיעת האבק גורמת למטרד לתושבים השכנים למפעל ובמקרים מסויימים עלולה גם להיות מקור לריחות לא־נעימים. בנוסף לכך תיתכן פעולה משולבת של הצמנט עם מזהמי אוויר אחרים המצויים באוויר וכתוצאה מכך תוגברנה השפעותיהם של המזהמים המזיקים הנ"ל.

דו"ח מפורט ביותר, המגתח את כל האספקטים של בעיות זיהום האוויר מ"נשר" שבחיפה, נתפרסם על־ידי משרד הבריאות עוד בשנת 1965.

6. אמצעים לצימצום פליטת עשן בתחנת הכוח רדינג ד'

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר הבריאות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעוד זמן־מה תתחיל תחנת רדינג ד' בפעולתה. עם הפעלת המכונות והתחנה תתחיל הארובה הענקית לפלוט עשן. בקשר לנ"ל אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה היא כמות העשן (ומרכיביו) שתפליט הארובה החדשה?

2. האם ננקטו ברדינג ד' כל האמצעים לצימצום הפצת רעלי העשן?

3. בכמה תגדל כמות הפליטה בארובה הנ"ל בהשוואה לעשן שנפלט במיתקני החשמל כיום?

שר־הבריאות ח. גבתי:

עם הפעלתה של תחנת הכוח רדינג ד' ישוחררו דרך הארובה החדשה גזי השריפה של תחנת רדינג ד' ורדינג ב'. בשעת פעולה תקינה של התחנות הללו לא צריך להיפלט דרך הארובה עשן הנראה לעין. עם זאת יש לציין שייפלטו דרכה גזים שונים, שאינם נראים לעין בדרך כלל, כדוגמת תחמוצות־גפרית ותחמוצות־חנקן.

הכמויות המקסימליות של הגזים העלולות להיפלט דרך הארובה, בזמן שהתחנות (שתי יחידות של רדינג ד' פלוס שתי יחידות של רדינג ב') תעבודנה במלוא התפוקה, ניתנות להלן (במידה שהדלק שיישרף יהיה זהה בהרכבו לדלק שמשתמשים בו כיום): א. גפרית דו־חמצנית 6.9 טון לשעה; ב. גפרית תלת־חמצנית — 0.07 טון לשעה; ג. תחמוצות־חנקן — 2.3 טון לשעה.

בתחנת רדינג ד' הותקנו מיתקני בקרה אוטומטיים המיועדים למנוע פליטת עשן. מרבית האמצעים לצימצום פליטת המזהמים האחרים מתחנת הכוח הותקנו אף הם. טרם בוצעה התקנת מיתקן להפרדת גפרית מהדלק, מאחר שטרם קיים בעולם מיתקן יעיל מסוג זה לתחנת כוח בגודל של רדינג ד'. לכשיהיה קיים מיתקן יעיל כזה תצטרך חברת החשמל להתקין אותו לפי דרישת משרד הבריאות.

כמויות הגזים ואדי המים שתיפלטנה מארובת רדינג ד' תהיינה גבוהות יותר מאלו הנפלטות ממיתקני החשמל

שבתל־אביב כיום מפאת העובדה שכמויות דלק גבוהות יותר תישרפנה בתחנת רדינג ד'.

המזהם העיקרי שיש לו חשיבות מבחינה בריאותית ואשר נפלט מהארובות הוא הגפרית הדו־חמצנית. אם כי הכמויות המוחלטות של הגפרית הדו־חמצנית הנפלטות לאטמוספירה עשויות לגדול מ־2.9 טון לשעה ל־6.9 טון לשעה (בתנאי תפוקת חשמל מקסימלית), הרי בגלל שיחדור הגזים בגובה רב (פי שלושה ויותר) יקטן במידה ניכרת הריכוז הממוצע של הגפרית הדו־חמצנית על פני הקרקע במשך מרבית הזמן. זוהי גם דעתם של המומחים ספורן וסמית, שיעצו לממשלת ישראל בנושא זה.

7. אוכל כשר בבית־החולים הצרפתי בירושלים

חבר־הכנסת מ. פרוש שאל את שר הבריאות ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

בעתון "המודיע" מיום ב' באדר ב' תש"ל (10 במארס 1970) פורסם, כי "בית־החולים הצרפתי בירושלים מסרב לאפשר הבאת אוכל כשר מבחוץ לחולים דתיים המוטלים על ערש דווי".

באותה ידיעה נמסר, שקבוצת עסקניות ביקשה לאפשר לה להביא אוכל כשר לחולים הדתיים, אך נתקלה בסירוב מצד הנהלת בית־החולים, בטענה שהאוכל של בית־החולים כשר, אף־על־פי שאין לבית־החולים תעודת הכשר מטעם הרבנות.

הנני מתכבד לשאול את כבודו:

1. האם הגיעו עובדות אלה לידיעתו?
2. מה בדעת כבודו לעשות כדי לאפשר הבאת אוכל כשר לחולים המעוניינים בכך — דבר שימנע סבל מחולים אלה?

שר־הבריאות ת. גבתי:

1. התשובה חיובית.
2. הנהלת בית־החולים מוכנה להרשות (במקרים מיוחדים) להביא אוכל מבחוץ בתנאי שיראו את המזון לרופא בטרם יימסר לחולה והרופא יקבע אם האוכל מתאים לחולה (במובן הדיאטטי).

בביקור שנערך בבית־החולים על־ידי המפקח הראשי על הכשרות מטעם הרבנות הראשית, למחרת יום הפירסום ב"המודיע", מצא המפקח שהמטבח מתנהל בצורה מניחה את הדעת במובן הכשרות והוא היה מרוצה מאוד.

הרופא מסר שהמזון שהובנכס לבית־החולים על־ידי קבוצת עסקניות בלי רשות ובלי ידיעת הרופא לא היה מתאים לחולים, ולפי דברי הרופא האוכל היה מקולקל ולא ראוי למאכל בכלל לאנשים בריאים. החולים סירבו לאכול מהמזון שהובא.

8. הקמת בית־חולים בדימונה

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר הבריאות ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

בעתון "הארץ" מיום 20 בפברואר 1970 פורסם: "לפני למעלה מארבע שנים הוכלל בתקציב הפיתוח של משרד הבריאות 15 מיליון לירות לבית־חולים עירוני בדימונה. בשלב א' הוחלט להקים מחלקת יולדות. בתחילת 1968 הוצע מכרז וחברת 'סוללי־בונה' זכתה בו. היסודות הוקמו, הבנייה החלה, הוקמו מקלטים דו־תכליתיים, אך הבנייה נמשכה פחות משנה ומאז נפסקה."

נוכח העובדה שדימונה צועדת במקום הראשון בישוב היהודי במספר הלידות ובשנת 1968 נולדו בה 968 ילדים, ונוכח הקשיים בהסעת היולדות לבאר־שבע — רצוני לשאול את כבודו:

1. מה היו הסיבות להפסקת בנייתו של בית־החולים ליולדות בדימונה?
2. מתי תחודש העבודה?
3. מתי, בהתאם לתכנית, ייפתח בית־החולים ליולדות בדימונה?

שר־הבריאות ת. גבתי:

ראי תשובתי שניתנה היום לשאילתה של חבר־הכנסת זבולון המר בעניין זה.

9. מניעת זיהום מי השתייה

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר הבריאות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

ב"הארץ" מיום י"ג באדר ב' תש"ל (20 במארס 1970) מביא מר אדר קיסרי את דברי מהנדס התברואה של מחוז המרכז, מר מרדכי פליישר, על זיהום מי השתייה במחוזו. מן הדברים מתברר, ש־45 מתוך 305 הבארות שבמחוז הן בלתי־ראויות לשימוש עקב זיהום אורגני (תכולה גבוהה ומסוכנת של חנקות), וכן ש־25% מהבדיקות שנעשו במגדלי המים הצביעו על זיהום בקטריולוגי. הוא מציין שמצב זה מסוכן מבחינה בריאותית לבני־אדם בכלל ולתינוקות בפרט.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם ידועות לו העובדות, והאם הוא ער לפתרונן?
2. מה המצב מבחינת זיהום מי השתייה ביתר מחוזות הארץ?
3. מה עושה משרדו למניעת הזיהום של מי השתייה?

שר־הבריאות ת. גבתי:

העובדות ידועות לנו וגילויין הוא תוצאה של הפיקוח והמעקב השוטפים של משרדנו על מקורות המים ושל סקר מיוחד שנערך במחוז המרכז לגבי עליית ריכוז החנקות באקוויפר המזין חלק מבארות המים במרכז הארץ. עליית ריכוז החנקות מעל לגבול מסויים עלולה להביא לאיסור השימוש במים לשתייה, עקב סכנת מחלת המטהומוגלובינמיה לתינוקות.

משרד הבריאות אוסר על הספקת מי שתייה מבארות שבהן עלה ריכוז החנקות לרמה המסכנת את הבריאות, על־ידי סגירת הבאר או הגבלת השימוש במים להשקאה חקלאית בלבד. ואשר לאיכות הבקטריולוגית של מי השתייה, הפנה משרדנו תשומת־לב הרשויות המקומיות לצורך בהחזקתם התקינה של אותם מיכלי המים בבניינים גבוהים שבהם הריכוז הבקטריאלי של המים עלה על גבול המותר.

בעיית עלייתו של ריכוז החנקות במי השתייה אופיינית לאזור שבין יבנה לנתניה. משרדנו חוקר עתה את הגורמים לעלייה זו. במספר מקומות בצפון הארץ מורגשת גם כן נטייה לעליית ריכוז, אך הריכוז עדיין לא עבר את גבול המותר.

באשר לאיכות הכללית של מי השתייה המסופקים

בארץ, יש לציין כי איכות המים טובה מבחינת העדר זיהום בקטריאלי ואורגני. התקן הבין־לאומי של האיכות הבקטריולוגית של המים נשמר בקפדנות וישראל היא בין המדינות המתקדמות ביותר בעולם באשר לבטיחות מי השתייה. מובן שלעתים נתקלים בעליית ריכוז הבקטריות במים ויש לערוך חיטוי מקומי. ברוב המקרים קשור הדבר באי־החזקתם התקינה של מיכלי מים בבנייני מגורים או בתיקונים ברשת הספקת המים.

משרד הבריאות, חברות הספקת המים והרשויות המקומיות מקיימים רשת ענפה לבדיקות שוטפות של איכות המים. נערכים סקרים מיוחדים לאיתור גורמים אפשריים לזיהום המים וסילוקם מבעוד מועד. בין השאר קשורה בעיית זיהום המים בבעיית סילוק תקין של מי השפכין. בשטח זה עדיין יש צורך בהשקעות גדולות על־ידי הרשויות המקומיות כדי להסיר את הסכנה הפוטנציאלית לאפשרות זיהום המים.

10. טיפול בחולי שחפת ברצועת עזה ובסיני

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר הבריאות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

ממקורות רפואיים נודע לי כי בקרב האוכלוסיה הקבועה והפליטים של רצועת עזה ובקרב הבדואים גם בסיני נפוצה מחלת השחפת בהיקף מגיפתי (אפידמיה), וזאת מחמת המחדל של השלטונות המצריים בעבר, אשר השתמשו להזרקות חיסון בחומר B.C.G. שהספיק להתקלקל ולא פעל.

הנני לשאול את כבודו:

א. האם בדוקה ונכונה הידיעה על מגיפת השחפת בעזה ובסיני?

ב. אם כן — האם נוקט משרד הבריאות את האמצעים הדרושים כדי לבער את השחפת מהשטחים המוחזקים, כשם שהצליח לבער את השחפת אצלנו בשנות העלייה ההמונית?

שר־הבריאות ח. גבתי:

א. אין זה נכון שישנה "מגיפה" כל־שהיא של שחפת באזור עזה וסיני. ישנה תחלואה בשחפת, באחוזים העולים על המקובל בארץ, אך אפשר לקרוא לכך רק מחלה אנדמית, ולא אפידמית.

נכון הוא שחיסון נגד שחפת, שבוצע על־ידי שלטונות מצרים בשנים 1964—1967, לא הביא לתוצאות משביעות רצון, וייתכן שהסיבה היתה בשימוש בחומר חיסון שהתקלקל.

מצב התחלואה ברצועת עזה וצפון סיני נע בסביבות 4%. זה אמנם אחוז די גבוה, אך אינו מתקרב למצב שהיה קיים בין בדואי הנגב בשנת 1949, שם הגיע ל־10%.

ב. השלבים שבהם מתנהל ויתנהל הטיפול בבעיה הם:

1. ברצועת עזה הושלמו הבדיקות והחיסונים של כל ילדי בתי־הספר, פליטים ותושבים. נבדקו מעל ל־30,000 ילדים, חוסנו מעל ל־26,000. החולים בפועל מקבלים טיפול — מהם 204 מאושפזים בבית־חולים באל־בוריג', ו־693 מקבלים טיפול מרפאתי מסודר.

2. באזור אל־עריש וצפון סיני הושלמו הבדיקות והחיסונים. דו"חות מפורטים טרם נתקבלו, אך כבר ידוע לנו שנבדקו וחוסנו כ־10,000 איש. כ־60 חולים שאותרו הוזמנו לבדיקות נוספות וקבלת טיפול.

3. במרכז סיני נבדקו וחוסנו בשעת הסקר כ־2,000 איש. הסקר נמשך עדיין. בסוף חודש מאי יוחל בטיפול שיטתי בחולים על־ידי שיגור הצוותים הרפואיים לשבטים לשם מעקב אחרי החולים ופיקוח על מתן טיפול.

4. בחודש מאי יבוצע הסקר בדרום סיני ותתחיל הפעולה בהתאם לתוצאותיו.

מן האמור לעיל מסתבר כי נערכת פעילות ענפה בנושא ובאודח משביע רצון.

11. בדיקת אפשרות להקים בתי־חולים ארעיים

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר הבריאות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

לנוכח הקפאת הבנייה החלה גם על בתי־חולים, ולנוכח המחסור המעיק במיטות לחולים — הנני לשאול את כבודו:

האם מוכן השר לבדוק את הימצאותם של מחנות שנתפנו בתוקף הסיבות ואת האפשרות להתקינם כבתי־חולים, ארעיים, דוגמת "תל־השומר" ו"אסף הרופא"?

שר־הבריאות ח. גבתי:

בדקנו הימצאותם של מחנות שנתפנו בתוקף הנסיבות, והובהר לנו שאין אף אחד שיכול למלא תפקיד של בית־חולים, אף לא באודח ארעי.

12. תיקון מערכת הביוב בשיכון תל־צור שבאבן־יהודה

חבר־הכנסת י. גולן שאל את שר הבריאות ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

1. מה עושה משרד הבריאות כדי למנוע את המטרד החמור של הצפת שיכון תל־צור שבאבן־יהודה במי־ביוב זה מספר חודשים?

2. הנכון שבעקבות המצב שנוצר קיימת סכנה של גרימת מגיפות למאות התושבים במקום?

שר־הבריאות ח. גבתי:

1. א. הטיפול השוטף במפגעים ומטרדים, לפי החוקים הקיימים בישראל, הוא מעניינה הישיר של הרשות המקומית. משרד הבריאות מייעץ, מכוון ומפקח על הרשות המקומית, האחראית להסרת המפגעים בתחומה.

ב. לשכת הבריאות הנפתית נתניה באה לעזרתה של הרשות המקומית אבן־יהודה ודרשה מחברת "עמידר", שבבעלותה נמצאים שני המבנים שבהם נוצר המפגע, לסלק את המפגע. בהתערבות לשכת הבריאות ניגשה חברת "עמידר" לסילוק המפגע.

ג. עתה מתבצעות הפעולות הנחוצות ויש לקוות שבכך יסולק המפגע.

2. משרד הבריאות דואג במפגעים הנובעים מאי־תקינות מערכת הביוב מפגע חמור, העלול לסכן את בריאות הציבור.

ו. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו *)
תשובת השר

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לסעיף ג' בסדר־היום: תשובת שר הבריאות לדיון על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר־הבריאות ח. גבתי:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. אני מצטער שעבר זמן רב למדי בין הדיון על הדין־וחשבון על פעולות משרד הבריאות ובין מתן התשובה. אנסה לעמוד על הדברים העיקריים שנשמעו בדיון הזה. דברי הביקורת שנשמעו היו במידה מסויימת כעין המשך לדברים שפתחתי בהם את הדיון על פעולות משרד הבריאות. כי הרי צריך הייתי להקדיש מרבית דברי לבעיות ולקשיים של המשרד, ועמדתי מעט מאוד על ההישגים. ייתכן שהפרופורציה לא היתה נכונה, אולם אין כל יסוד שתהיה לנו הרגשת נחיתות על מצבו של מפעל הבריאות שלנו, על אף כל הקשיים וכל הדברים החסרים.

אני סבור שעמים רבים, מדינות רבות, היו מתברכים במפעל בריאות כשלנו, בעיקר אם נביא בחשבון באילו תנאים הקימונו את מפעל הבריאות ובאילו תנאים אנו מקיימים אותו. גידולה המהיר של האוכלוסיה עקב העלייה הגדולה, העומס הנוסף עכשיו במצב המלחמה שאנו נתונים בו, וסייגי התקציב שנובעים גם הם בחלקם הגדול ממצבנו הבטחוני, — אם על אף כל הקשיים האלה הקימונו מפעל בריאות לתפארת, הרי אין כלל וכלל מקום שתהיה לנו הרגשת נחיתות בעניין זה.

מטבע הדברים נמתחה הביקורת על אותם עניינים ששם אנו מרגישים שאין הם מסודרים. בטוחני שביקורת זו היתה נמתחת גם אילו היה מביא את העניינים לכנסת שר הרווחה עצמו קבוע במשרד הבריאות. אף־על־פי שאינני רואה עצמי כשר בריאות קבוע, אני יכול להבטיחכם שהמשרד אינו מופקר. המשרד פועל, ואני מקדיש את כל הזמן הדרוש למשרד הזה ומטפל בבעיותיו. ואם לא הכל כשורה, הרי זו לרוב תוצאה של תנאים אובייקטיביים. צדק חבר־הכנסת סנה שהעיר על כך — אל נתלה את התופעות ואת הגורמים לקשיים רק בעובדה שאין שר בריאות קבוע, כי בכך אנו מנסים לחפש לנו פתרון קל מאוד. הסיבות לקשיים ולחוסר היכולת לפתור בעיות, עמדתי עליהן בדברי הפתיחה שלי.

אחת הבעיות שעמדתי עליהן בדברי הפתיחה, עמדו עליה חברת־הכנסת סנהדראי וגם חברי כנסת אחרים — מצב האישפוז במדינה. אין ספק — יש פיגור רב בבנייה. מבנים רבים בבתי־החולים אינם מתאימים לתפקידם, ויש צורך או לשפצם או לבנות במקומם מבנים אחרים. הדבר דורש השקעות כבדות. הייתי רוצה שגם פה נראה את הדברים בפרופורציה נכונה. דברי הביקורת נמתחו בעיקר על צו ההגבלה שהוצא, אבל הצו הזה אינו הגורם המגביל ביותר; יש עוד גורם מגביל והוא התקציב. בשנת התקציב הקודמת, על אף צו ההגבלה שהיה, השקענו 36 מיליון לירות בבניית בתי־חולים, בציודם ובמבנים אחרים שהיו דרושים. ההקפאה צימצמה מעט מאוד והשפיעה מעט מאוד על היקף הבנייה. בתקציב 1970/71 הוקצב סך 50 מיליון לירות לבנייה ולציוד, להשקעות במפעל הבריאות שלנו. אני מקווה שנוציא את הכסף הזה על אף הקשיים הקיימים. אמנם חושש אני שהאפקט שנקבל מן הכסף הזה יהיה פחות מכפי שחשבנו, בגלל התייקרות הבנייה. אני מקווה שלא יהיו קשיים בביצוען של העבודות שתוכננו בגבולות התקציב הזה.

אני תמים־דעים עם חברי הכנסת שדיברו על הצורך לשחרר את בניית בתי־החולים מצו ההקפאה, ושדינם יהיה כדין בתי־הספר. קיים סייג אחד חמור מאוד, סייג התקציב, ואין כל צורך להוסיף עליו סייג של הקפאה.

עניין נוסף שנגעו בו כמה מן המשתתפים בדיון, זוהי שאלת המחסור ברופאים. שמענו חזות קשה על הצפוי לנו לגבי המחסור הגדול ברופאים בעוד כמה שנים. אני, משום־מה, חושב שלאמיתו של דבר המצב איננו קשה כל־כך כפי שהצטייר בתוך הדיון הזה, וקשה מאוד לבנות תמונה שלמה על יסוד נתונים סטטיסטיים בלבד. רצוני להדגיש שבשנתיים האחרונות קיבלנו תוספת רצינית מאוד של רופאים. רק בשנת 1969 הוצאנו 315 רשיונות חדשים לרופאים. כמעט כל שבוע אני חותם על מספר ניכר למדי של רשיונות, לרוב לרופאים, עולים חדשים, שבאים ומצטרפים לציבור הרופאים בארץ. אמת, המספר כשלעצמו איננו אומר הרבה. עדיין אין בכך פתרון לבעיות של ישובי ספר וישובים קטנים. יש להביא בחשבון שהבעיה איננה רק מחסור במספר אבסולוטי, אלא מחסור סלקטיבי שמקורו בחלוקה המקצועית מצד אחד ובפיזור השירותים מצד אחר. כיום קיים מחסור ברור ברופאים בתחום הרפואה הכללית (מרפאות), בפסיכיאטריה, בפאתולוגיה, במינהל רפואי ובבריאות הציבור. לעומת זאת קיימת רוויה בתחומי הגיניקולוגיה והפדיאטריה. תוספת הרופאים אשר הגיעה עם העלייה תיגברה, במידה מסויימת, את שוורות הרופאים הכלליים, ועתה המחסור פחות חריף מכפי שידענוהו בשנים הקודמות. יחד עם זה יש להניח שהבעיה תיפתר אם תימשך עליית הרופאים. המצוקה שהיתה עד כה תוקל במידת־מה.

מורגש גם מחסור באחיות. לפי הנתונים שבידנו, עבדו בינואר 1969 בכל מוסדות הבריאות בארץ כ־5,300 אחיות מוסמכות ו־5,100 אחיות מעשיות. בשנת 1967 סיימו 272 בוגרות את בית־הספר לאחיות מוסמכות; בשנת 1968 — 205; בשנת 1969 — 222. אולם השנה גדל המספר ועומדות לסיים את בתי־הספר לאחיות כ־330 אחיות. גם כאן חסרות אחיות למקצועות מסויימים. בכל בתי־החולים חסרות 42 מיילדות ו־38 אחיות של חדרי ניתוח.

חברי־הכנסת שערי ואביזוהר העלו את הבעיה של שילוב בתי־החולים והמרפאות והסתמכו על המלצותיה של ועדת מן. עניין שילוב בתי־החולים והמרפאות הוא חלק ממכלול השאלות בדבר המבנה של שירותי הבריאות

*) "דברי הכנסת", חוב' כ"ד, עמ' 1829.

במדינה. באורח עקרוני מחייב משרד הבריאות את רעיון השילוב ויצירת הקשר בין בית־החולים והמרפאה, ובמיוחד במרפאות המקצועיות. נבחנו דרכים להוצאה לפועל בנושא הזה עוד בטרם הוקמה ועדת מן, והדרכים נבחנות גם עתה במשרד הבריאות ובקופת־החולים.

אנו מעודדים, מקיימים ומפעילים מרפאות־חוץ מייעצות ליד כל בית־חולים קיים ואשר יוקם; לגבי המרפאות המקצועיות, הפועלות מחוץ לבתלי בתי־החולים, נבחנת ותיבחן האפשרות של הצמדתן הפונקציונלית לבתי־החולים, אף כי הביצוע כרוך בקשיים הנובעים מן הפיזור של בתי־החולים והמרפאות כאחד. כן קיימת השאלה של רופאים מבוגרים יותר העובדים במרפאות, ששילובן במחלקות קשה. המרכיב השלישי של הנושא הן המרפאות הכלליות: הקשר שבין המרפאה הכללית לבית־החולים הוא בעייתי ומסובך הרבה יותר מבחינה מקצועית־רפואית, ועל כן יש לגשת לבחינת שאלה זו בזהירות, תוך בדיקה רצינית ומעמיקה, ובצורת "פיילוט פרוג'קט". מכל מקום, מתקיימים מגעים עם קופת־החולים אשר תכליתם לגבש צורות שילוב בקנה־מידה נסיוני.

דברי ביקורת נשמעו בעניין הפיקוח על ייצור המזון ושיווקו. אמרתי בדברי הפתיחה שלי, שהפיקוח על ייצור המזון הולך ומשתפר, אחרי שהוקם השירות לייצור המזון. אבל זוהי רק השנה השנייה לפעולתו של השירות, ולא כל־כך קל במשך תקופה קצרה לתקן מצב שנוצר כתוצאה מפיצול הסמכויות. מובטחני שבשנה הבאה נוכל לדווח על התקדמות הרבה יותר גדולה, אף־על־פי שבעיית כוח־אדם — ואמרתי זאת קודם בתשובה לשאילתה — היא סייג רציני להעמקת הפיקוח.

אשר לשיווק המזון, העניין כולו נתון בסמכותן של הרשויות המקומיות. כיום, לפי החלוקה החוקית, מוטלת על משרד הבריאות החובה של ההנחיה המקצועית, ההדרכה וההכוונה של הרשויות המקומיות, אולם הפיקוח השוטף היום־יומי על העסקים, לרבות עסקי המזון, מתבצע על־ידי הרשויות המקומיות באמצעות עובדיהן. משרד הבריאות מופקד על תחומי ייצור המזון, אולם הפיקוח על השיווק מוטל בעיקר על הרשויות המקומיות.

ומכאן לעניין הפיקוח על המים וסילוק השפכין. חברי־הכנסת גרוס וידיד דיברו על הבעיות הנובעות ממצב הביוב בארץ ומאי־סילוק השפכין בדרך הנכונה. האמת היא שבעניין זה לא הדבקנו את גידול האוכלוסיה. אין אנו הארץ היחידה שלא הדביקה את גידול האוכלוסיה, אבל אצלנו היה הגידול דינמי יותר מאשר באזורות אחרות. אנו זקוקים לפחות ל־300 עד 400 מיליון ל"י בעשר השנים הקרובות כדי להסדיר את עניין השפכין. כל עוד סילוק השפכין איננו מוסדר, זו אחת הסיבות לעליית ריכוז החנקות במים. משום כך הגברנו את הפיקוח על הבארות כדי למנוע מפגעים תברואיים בעוד מועד. אינני יכול לומר שהעזרה שקיבלנו מן הציבור סייעה לקידום העניין.

אביא כדוגמה את עניין המפעל לסילוק שפכין בגוש דן. תוכנן שם מפעל גדול. נועצנו בגדולי המומחים שבעולם, ובהתאם לכך תוכנן המפעל. המומחה מאוסטרליה המליץ על שיטה של סילוק שפכים על יסוד נסיון של אותה ארץ. אחרי שבמשך חמש־עשרה שנה פעל העניין כשורה, נתברר שהמפעל הכזיב ויש צורך לעבור לשיטה אחרת. עברנו לשיטה אחרת. לפי ההחלטות שנתקבלו נזרים למפעל זה עד חמישה־עשר מיליון מ"ק מים, מי שפכין. אם יעבוד המפעל, כפי שאנו מקווים, בצורה מניחה את הדעת, נמשיך ונרחיב אותו. ואין כל יסוד לפידסומי הזוועה על עשרות מיליוני לירות שירדו לטמיון במפעל זה. אוכל להבטיח את הכנסת שכל ההשקעות שנעשו במפעל הן השקעות קיימות וגחוצות גם בשיטה החדשה שעובדים בה. השיטה החדשה תייקר במקצת את ההוצאה ותחייב השקעה נוספת לא־גדולה כדי לקיים את המפעל ברמה הדרושה. והנה יוצרים אווירה שכל מה שנעשה אינו אלא כשלון. לדוגמה, אנו סובלים השנה בכל הארץ ממכת יתושים. מיד קושרים זאת באגני החימצון, אף־על־פי שברור שאין לכך יסוד ואין שם שום מוקדים של יתושים. אבל ביגתיים מתארים את המפעל הזה לפני הציבור בצורה שאין לה כל בסיס. רבותי, אין דרך קלה לסילוק שפכין של אוכלוסיה צפופה בערים הגדולות. מתלבטים בכך בכל העולם. אנחנו מאמינים שאנו משתמשים בשיטה הבטוחה ביותר כיום ובידע הטוב שיש כיום. ייתכן שבעוד חמש או עשר שנים יהיו שיטות חדשות. מאידך גיסא, איננו יכולים להרשות לעצמנו לוותר על מי השפכין האלה ולא להשיב אותם לקרקע כדי להעשיר את מקורות המים שלנו. אם לוקחים את שני הדברים האלה, שתי האפשרויות האלה, אני בטוח שהמפעל שהתחלנו בו, זו היא הדרך הטובה, היעילה והנכונה ביותר בתנאים שלנו לסילוק השפכין.

חבר־הכנסת ורדיגר העלה שאלת זיהום הים בתל־אביב. הים בתל־אביב מזוהם למדי ויישאר מזוהם כל עוד לא נסיים לפחות את השלב הראשון של סילוק מי השפכין של גוש דן. לפני כמה שבועות פנה אלי שר הפנים בשאלה, אם אנחנו מסכימים לפתיחת חופי תל־אביב לרחצה, ואז נשלח מכתבו של ד"ר ברכות, ממלא מקום המנהל הכללי של משרד הבריאות, למנהל הכללי של משרד הפנים, ובו נאמר: "בהמשך לשיחתנו הטלפונית הבוקר, הריני להבהיר מחדש את עמדתנו כפי שבאה לביטוי במכתבו של ד"ר ארנן מיום 28 באפריל 1970. בידנו נתונים של הזיהום הבקטריאלי של חופי תל־אביב. ממצאים אלה הם מעל לסטנדרט המקובל הידוע לנו בכל הארצות. עם זאת, אין עובדות, לא בידנו ולא בספרות המקצועית בעולם, המוכיחות בצורה חד־משמעית על קשר בין זיהום הים והתחלואה שנגרמה בעקבות הרחצה. עובדה זו מטרידה ממשלות רבות, וכאמור לא נקבעה עמדה אחידה. במצב הנוכחי עמדת משרדנו היא שאין להמליץ על רחצה בחופי תל־אביב, אך עם זאת אין הנתונים שבידנו מספיקים לאסור את הרחצה".

בהתאם לכך התיר שר הפנים את השימוש בחופי הרחצה, פרט לקטעים מסויימים שהם מזוהמים הרבה יותר מקטעים אחרים, כמו קטע אלנבי, ובימים האחרונים המלצנו על סגירת עוד שני קטעים, הקטע שברחוב טרומפלדור והקטע שבחוף ה"קנטרי־קלאב". אני מקווה שעם השלמת הקטע הראשון או החלק הראשון של סילוק השפכין יהיה קטע גדול למדי של חוף הים בתל־אביב נקי לחלוטין ואפשר יהיה לרחוץ בו ללא כל חשש.

דובר לא מעט על זיהום סביבתי. חבר־הכנסת תמיר העלה את הנקודה הזאת, והשיבותי על כך גם בתשובה לשאילתה לפני כמה דקות ועמדתי במפורט

על הזיהום הנגרם על־ידי בתי־החרושת למלט ועל־ידי תחנת הכוח בתל־אביב. גם כאן אין פתרונות קלים. העולם הנאור כולו מתחבט בבעיות אלה, וכנראה זה המס שאנחנו משלמים תמורת הישגי הציביליזציה והתקדמותה, היוצרים בעיות חדשות שלא ידעום הדורות הקודמים.

חבר־הכנסת חביבי טען על מצב השירות הרפואי בסקטור הערבי ועל סגירת מרכז הבריאות בטירה. הדברים אינם מדוייקים. לא נסגר מרכז הבריאות בטירה. נסגרו רק המיטות ליולדות שהיו במרכז זה. כל שאר השירותים מוסיפים לפעול כסדרם. מדוע נסגרו המיטות ליולדות? — באורח עקרוני אנחנו מתנגדים לקיומם של בתי־יולדות נפרדים שלא במסגרת של בתי־חולים כלליים. חבר־הכנסת חביבי מוטרד מזה שהיולדות צריכות להיטלטל כמה קילומטרים כדי להגיע לבית־החולים בכפר־סבא. גרם אנו מוטרדים מבחינת רמת השירות שאנחנו שואפים אליה, וכוונתנו להבטיח שתהיה אפשרות לטיפול רפואי מעולה בכל מקרה. השירות האופטימלי הזה מצוי במרחק קטן מאוד מטירה. יולדות משם מובאות בדרך כלל לבית־החולים בכפר סבא. בתקופה מסויימת, עת נערכו שיפוצים בבית־החולים בכפר־סבא ונצטמצמו אפשרויות האישפוז בו, צריך היה להפנות חלק מן היולדות לבתי־חולים אחרים באזור. גם בלאו הכי קטן היה מספר הלידות במרכז זה שבטירה, כי חלק מן היולדות העדיף גם קודם־לכן ללדת בבתי־חולים מרכזיים. בזמן פתיחת המרכז בטירה עמדה לנגד עינינו הבעיה של חינוך היולדת הערביה ללדת מחוץ לבית. אחוז הלידות בבתי־החולים בסקטור הערבי מגיע ל־90% בקירוב. המרכז בטירה מילא תפקיד חשוב במגמה זו. לאחר שרוב נשי הסביבה הורגלו ללידה מחוץ לבית, הגיע הזמן, לטובתן הן, להפנותן למחלקת היולדות בבית־חולים כללי.

אשר למצב שירותי הבריאות באוכלוסיית המיעוטים, אביא כמה עובדות: אחוז הלידות בבתי־החולים עלה מ־4% בשנת 1948 ל־90% כיום. הוכתר בהצלחה המאמץ לעקירת המחלות האנדמיות והאפידמיות אשר רווחו בקרב אוכלוסיה זו. תמותת התינוקות ירדה מ־58 ל־1,000 בשנת 1952 ל־40 כיום, בכלל זה מזרח ירושלים. נבנתה רשת של שירות מונע סדיר בכל ישוב המונה למעלה מ־400 נפש. כיום פועלות 72 מרפאות ו־79 תחנות לאם ולילד. מתכננים פתיחתן של 4 תחנות נוספות.

ב־60 כפרים ומעלה הותקנו מערכות מים מרכזיות ופעולת הרישות נמשכת. 27 רשויות מקומיות נעזרות ב־50% מהוצאות החזקתם של תברואנים כדי לשפר את שירותי התברואה בישובים אלה. הוקמו מרכזי בריאות ותת־מרכזי בריאות בישובים ערביים מרכזיים, ועתה אנו עומדים בשלבים מוקדמים של הקמת שני מרכזים נוספים בכפר יאסיף ואום־אל־פחם.

הופעל שירות נייד לאוכלוסיית הבדואים המגיע אל כל מאהלי מגוריהם. נעשתה פעולה ענפה של חינוך לבריאות באמצעות פירסומים ועל־ידי הדרכה ישירה, וכן נבנתה רשת של שירותים להבטחת בריאות התלמיד.

אמת, עדיין לא הגענו להשוואה מוחלטת של כל הרמות בין הישוב היהודי והערבי, אך נכון גם שקיימות רמות שונות בתוך הישוב היהודי עצמו, שהן תוצאות המסורות, ההרגלים והגישות השונים של חלקי אוכלוסיה שונים להיגיינה וארחות חיים. לעומת המצב ששרר עם כינון המדינה, בהחלט אפשר לומר כי אוכלוסיית המיעוטים "הופלתה" לטובה בהקמת שירותים, בקיומם ובקידומם.

חברת־הכנסת ארבלי־אלמוזלינו העלתה את שאלת האישפוז מטעם קופת־החולים: ההפרש בין הוצאות יום האישפוז של קופת־החולים ובין התשלומים שמשלמים החולים בבתי־החולים הממשלתיים יוצר הוצאה גדולה נוספת, והיא העריכה אותה ב־25 מיליון לירות. אני רוצה להבטיח את חברת־הכנסת ארבלי־אלמוזלינו, כי בסעיף התמיכה לקופות־החולים השונות, בתקציב משרד הבריאות, הובא בחשבון הפרש זה. הובאו בחשבון ההוצאות המיוחדות שיש לקופות־החולים בבתי־החולים שלהן, ואינני סבור שקופות־החולים מקופחות בעניין זה.

חברת־הכנסת סנהדראי התעניינה במידת הפיקוח על ביצוע חוק האנטומיה והפתולוגיה. אנחנו מקיימים אמצעי פיקוח מתמידים על ביצוע חוק האנטומיה והפתולוגיה. הנהגנו טופס אחיד בכל בתי־החולים לכל מקרה של נתיחה. בכל מכון פתולוגי נמצאת רשימה של המורשים לחתום על טופס הנתיחה עם דוגמת החתימה, שונה טופס הדיווח החודשי על מספר הנתיחות המבוצעות בבית־החולים. השינוי המהותי שהוכנס הוא חתימתו של מנהל בית־החולים אחרי חתימת מנהל המכון הפתולוגי, המאשר כי בדק שכל הנתיחות בוצעו כחוק. הוטל על הרופאים המחוזיים לבקר מדי חודש במכונים הפתולוגיים של בתי־החולים שבכל מחוז ולבדוק אם אכן מבוצעות הנתיחות כחוק. דיווח מדוייק על הביקורת נמסר למשרד הראשי, לראש שירותי ההיקף. גם המנהל הכללי מקבל דיווח שוטף על המצב.

כמה מחברי הכנסת שהשתתפו בדיון נגעו בהצעת חוק ביטוח בריאות שאנחנו מכינים עכשיו, ואני מקווה שהיא תונח בקרוב על שולחן הכנסת. רוב חברי הכנסת שנגעו בעניין בירכו על החוק. חבר־הכנסת שוסטק היה זהיר יותר והזהיר והתריע לבל נראה בחוק הזה תיקון יסודי של המצב. אני מבכר לא לנגוע עכשיו בשאלה זו כולה, כי אני בטוח שכאשר יונח החוק על שולחן הכנסת, תהיה הזדמנות טובה לחברי הכנסת לדון בו לפרטיו. החוק הזה, שחשיבותו מרובה כל־כך, זכאי לדיון יסודי וממצה ולא לדיון אגב אורח.

בסוף דברי רצוני להגיד: משרד העבודה ואלפי העובדים במפעל הבריאות, הרופאים, האחיות, עובדי הרפואה, הלשכות, עובדי המשרד, עושים את עבודתם בנאמנות ובמסירות, על אף התנאים הקשים מאוד שהם שרויים בהם עכשיו. הם עושים כל אשר ביכלתם, ולפעמים מעל ליכלתם, כדי לקיים את השירותים ברמה גבוהה ולקדם אותם לקראת הישגים נוספים בימים הבאים.

היו"ר ב. צ. קשת:

עם תשובת שר הבריאות תם הדיון על פעולות משרדו.

ז. חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תש"ל—1970 *)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ב. צ. קשת:

הכנסת תעבור לסעיף ד' בסדר־היום: חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תש"ל—1970, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אנחנו מציעים להאריך את תקפן של תקנות־שעת־חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום) לשנתיים — עד ל־30 ביוני 1972.

כידוע לכנסת, מקורן של תקנות אלה בזרם המתנדבים שהגיע אלינו מחוץ־לארץ מאז מלחמת ששת הימים, אלפי מתנדבים הרוצים לעבוד בספר גם בימים אלה. בשנה האחרונה לאחר המלחמה הגיעו מחוץ־לארץ כ־2,000 מתנדבים לחודש. היו חודשים שמספר המתנדבים הגיע ל־4,000 איש לחודש, ואילו בחודשים האחרונים מגיע מספרם ל־700 איש לחודש. מאז אפריל 1968 התנדבו כ־27 אלף ישראלים לספר.

מובן שהעבודה כמתנדב כשלעצמה איננה יוצרת יחסי עובד—מעביד בין המתנדב לבין האדם או הגוף שבשירותו ואצלו הוא מועסק. לכן אין המתנדבים מבוטחים מפני תאונות עבודה לפי הוראות חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד—1953.

על אף העובדה שמספר הנפגעים מבין המתנדבים אינו גדול — עד עתה נפגעו כ־40 איש מבין המתנדבים מחוץ־לארץ — חובה עלינו להבטיח את בטיחותם, ולכן הותקנו במסגרת חוק הביטוח הלאומי, ביוני 1967, תקנות־שעת־חירום בדבר ביטוח מתנדבים לעבודה, וכמובן אנחנו נושאים באחריות במקרים של פגיעת מתנדב בעבודה.

התקנות הללו הוארכו כבר פעמיים ולאחרונה הוארכו עד ל־30 ביוני 1970, כלומר, עד סוף חודש זה. מאחר שעדיין מועסקים מתנדבים ברחבי המדינה, הצורך בתקנות אלה בעינו עומד, ואנחנו מבקשים להאריכן לשנתיים נוספות.

אנחנו מבקשים להעביר את ההצעה הזאת לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת נסים אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. ברור שאנחנו מעריכים את ההצעה לגופה וניתן את ידנו להעברתה לוועדה. ובהזדמנות זו רצוני לעורר שתי נקודות.

ראשית, זהו ביטוח רק בתחום חוק הביטוח הלאומי, אולם הביטוח הלאומי אינו נותן כיסוי כולל לנזקים הנגרמים לאדם המתנדב. יש לי חשש כי המקום שבו יעבוד המתנדב שייפגע עלול להימצא במצב של תביעה כספית לפי דיני נזיקין, ולפי מיטב ידיעתי — ולאחרונה היתה לי הזדמנות להיתקל במקרה אומלל מאוד — הדבר הזה איננו מכוסה. הנושא הזה תובע מאתנו תשומת־לב. יש לבדוק אם אין להרחיב את הביטוח הזה ולכלול בו גם תביעות נזקיות, כי אינני מתאר לעצמי שישוב הספר יוכל לעמוד בזה, או שלנפגע לא יהיה הפיצוי המתאים.

הנקודה השנייה — ואינני יודע אם היא נוגעת רק לשר העבודה — היא: מה אנחנו עושים מבחינת מסגרת חברתית למתנדבים, במיוחד למתנדבים מחוץ־לארץ. חוששני שאין אנחנו עושים בשטח זה את המוטל עלינו, שהמאמצים בשטח זה אינם מכוונים כדי שהמתנדבים ירגישו שהם לא רק נותנים תרומה חמרית, מעשית, מבורכת, אלא הם גם משתלבים בהווי החברתי, בהווי היצירה, בהזדהות עם המאבק שלנו. אני חושב שהנקודה הזאת לא הובהרה במידה מספקת. אין אנחנו שומעים **על כלים** מיוחדים, ובמידה שהיו כלים כאלה שמענו עליהם ביקורת די קשה. בכל אופן, הכלים לא היו ממלכתיים. אני חושב שגם הנקודה הזאת ראויה שתועלה במסגרת הדיון על התיקון המוצע.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

בקיבוץ להב היתה מסיבה של ל.ס.ד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הסוגיה הראשונה עדיין לא ברורה. צודק הנואם הנכבד, שהכיסוי שיש למתנדב הוא ככיסוי שיש ביחסים בין עובד ומעסיק; מובן שעובד, גם לאחר שקיבל גימלה מן הביטוח הלאומי, יש לו זכות לתבוע לפי דיני נזיקין, אולם כרגע איני כל־כך בטוח בכך, כי בינתיים שינינו את החוק ובקרוב תפעל ועדת העבודה בכיוון זה. אנחנו משווים את הנפגעים בספר לנפגעי צה"ל, ויכול מאוד להיות שבשעה שנדון בסוגיה זו — עכשיו מכינים את ההצעה כדי להביאה לוועדת העבודה — נמצא פתרון.

אשר לצד החברתי — אין בינינו חילוקי־דעות שעלינו לעודד זרם זה של מתנדבים. מובן שהחובה הראשונה היא על אותם משקים שאליהם באים ונשלחים המתנדבים, אולם אין לנו כלים ממלכתיים למטרה זאת, באשר כל העניין הזה הוא עניין שמטפלת בו הסוכנות היהודית. אני מדבר על מתנדבים מחוץ־לארץ. כידוע לך, חבר־הכנסת אליעד, המדינה, כמדינה, אינה מטפלת בעניין זה. משרד הקליטה, שהוא משרד

*) רשומות (הצעות חוק, חוב' 883).

ממלכתי, מטפל באנשים רק בהגיעם ארצה, אבל אין לו קשר עם האנשים המגיעים מחוץ־לארץ. הכלים בידי הסוכנות היהודית. בממשלה אעשה כמיטב יכלתי להעלות סוגיה זאת ולברר אותה.

היו"ר ב. צ. קשת:
אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תש"ל—1970, לוועדת העבודה נתקבלה.

ח. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 *)
(קריאה ראשונה)

היו"ר ב. צ. קשת:
אנחנו ניגשים לסעיף ה' בסדר־היום: שר העבודה יביא לקריאה ראשונה את חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. זהו תיקון קל לחוק שעות עבודה ומנוחה, תיקון שבא להבטיח את עבודת הסוהרים בשבתות. כידוע קובע סעיף 30(א)(1) לחוק שעות עבודה ומנוחה, כי הוראות החוק לא תחולנה על העבדתם של שוטרים במשטרת ישראל, וזאת משום התנאים המיוחדים שבהם פועל חיל המשטרה ושאינם מאפשרים שמירת הוראות החוק לגבי שוטרים כפי שניתן לקיימן לגבי עובדים אחרים.

בעקבות הריאורגניזציה בסדרי עבודתו של שירות בתי־הסוהר ויחוקם של רוב בתי־הסוהר ממרכזי ישוב, מכתיבים צרכי הבטחון סידור עבודה של משמרות אחרות ואינם מאפשרים קיום הוראת החוק לגבי שעות העבדתם של סוהרים, כגון מתן מנוחה שבועית בזמן, קיום יום עבודה של שמונה שעות ושבוע עבודה שלא יעלה על 47 שעות.

ובכך, מטרתו של התיקון היא להשוות דינם של הסוהרים לעניין חוק שעות עבודה ומנוחה לדינם של שוטרים.

זוהי ההצעה. אבקש להעבירה לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת לורנץ — איננו. רשות הדיבור לחבר־הכנסת גרוס, במקום חבר־הכנסת לורנץ, ואחריו — לחבר־הכנסת שלום כהן.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אכן, כפי שאמר שר העבודה, זה "תיקון קל" בחוק שעות עבודה ומנוחה, אבל תיקונים קלים אלה הם שרשרת ארוכה מאז נתקבל החוק, בשנת תשי"א. יש סדרה גדולה של הקלות. לאט־לאט מרוקנים את החוק מתכנו, מוציאים את הנשמה מהשבת, את הנשמה מן החיים, ולאט־לאט לא יהיה, חס ושלום, זכר בחברה ובציבור לשבת ולחגים במדינת ישראל. החוק נתקבל בשנת תשי"א. מאז הוכנסו בו תיקונים רבים והונהגו הקלות רבות. כפי שאמרתי, עוד מעט לא יישאר כמעט כלום מהחוק המקורי. ברחובות העיר כמעט אין מכירים את השבת והחגים. אין מקום שאין פרצה. אינני יודע בדיוק כרגע בכמה מפעלים עובדים בשבתות ובחגים, באמתלות שונות — אם זה עניין של בטחון, אם זה עניין של יצוא. ניתנים היתרי עבודה בשבת בכל־מיני תירוצים. אינני יודע בדיוק כמה, אבל אני יודע שיש למעלה ממאה מפעלים שבהם עובדים בשבת. כדי למנוע הידרדרות זו היה, בשעתו, הסכם קואליציוני, שיישאר סטטוס קוו. נכון, זה לא כתוב בחוק, אבל זה הסכם קואליציוני. מדי פעם מכניסים את זה לקווי־היסוד של הממשלה ואומרים שבענייני הדת יישאר סטטוס קוו. האם יש צורך לבדוק באיזו מידה שומרים על הסטטוס קוו הזה? אין כמעט שבוע שבו אין פוגעים באיזה מקום בקדושת השבת. השבת והחגים הוכרו במדינת ישראל כימי מנוחה. אני חושב שאין איש הרוצה שהשבת לא תהיה שבת והחגים לא יהיו חגים במדינת ישראל. צריך להיות סימן היכר, אם לא לקדושת השבת, הרי למנוחת השבת.

בתקופה האחרונה היתה פרצה חדשה — הסעת מתרחצים לחופי הים. התחילו קודם בממדים מצומצמים, אך הפרצה הולכת ומתרחבת, בכל המקומות. דוגמה אחת: בהרצליה היו הפגנות בשבתות, כי חברה אחת מסיעה מתרחצים לחופי הים בשבת. קראתי היום, באחד העתונים, שהמחליט והמכריע בעניין זה הוא שר התחבורה, מר עזר וייצמן. אני מכבד אותו מאוד כשר, אבל הוא לא יכול להיות המכריע לפי חוק שעות עבודה ומנוחה אם אפשר להסיע נוסעים בשבת או לא. אם הדבר לא כתוב במפורש, הרי יש סטטוס קוו. יש משהו מרסן. אם כל שר ושר יגיד איזה מפעל צריך להפעיל בשבת ומה צריך לעשות בשבתות ובחגים — לאן נגיע, מה הערך שיהיה לחוק הזה? כבר אינני מדבר על כך שזה פוגע בחלק מציבור העובדים. בוודאי יש הרבה סוהרים דתיים שאינם רוצים לעבוד בשבת. אני מכיר סוהרים דתיים. זה פוגע בציבור זה. בלי לשאול, להתייעץ ולתכנן כיצד לתקן את הדבר, מביאים חוק וכופים את החוק על חלק מציבור זה הרוצה לשמור על החגים והשבתות.

אדוני השר, איננו יכולים להצביע בעד התיקון הזה, אם כי נכון שזה "תיקון קל". מבחינה עקרונית אנחנו רואים בזה פגיעה נוספת בקדושת השבת והחגים. מה תהא דמותה של השבת ודמותם של החגים במדינת ישראל אם אנחנו הולכים צעד אחר צעד כדי להצר את גבולות השבת, גבולות החגים?

איני רוצה לדבר עכשיו על עניין אחר, עניין הטלוויזיה, אגיד רק מלה אחת בנושא זה: כאן עשו מאמצים

*) רשומות (הצעות חוק, חוב' 829).

נוראים, כמעט שבא הדבר לידי משבר ממשלתי, כדי להפעיל את הטלוויזיה שבעה ימים בשבוע. אנו יודעים שהעניין הגיע לבית־משפט העליון, ועשו מאמצים נוראים בכיוון זה, אם כי ידעו מראש שאין תכניות אפילו לימי החול, אין תכניות טובות ואי־אפשר להפעיל את הטל־וויזיה כראוי. אבל זה היה מעשה ממש להכעיס.

קראתי בשבוע שעבר, או לפני שבועיים, בעתון מחוץ־לארץ, שבכמה מדינות סקנדינביות החליטו לצמצם את השידורים בטלוויזיה. האנשים עייפים. יש צורך במ־נוחה. אין רוצים להסתכל שבעה ימים, כל ערב, בטלוי־זיה. אני יודע שגם כאן יש אנשים שאינם רוצים בכך, אולם פה נעשו מאמצים כדי להראות שיש צורך בשידורים אלה, למרות שאין תכניות ולא היה כסף, ואף לא היה מי שיפעיל את הטלוויזיה. עשו זאת דווקא, כדי להדגיז את הציבור ולהפגין שרוצים לבטל, חס וחלילה, את השבת וימי החג.

אינני מדבר מבחינת קדושת השבת, מבחינת קדושת ימי החג של ישראל. זה ידוע. אבל אדם עובד זקוק למ־נוחה מוחלטת לפחות יום אחד בשבוע. מדוע גוזלים ממנו את מנוחתו בכל מיני אמתלות? בכל מיני מעשים גוזלים את המנוחה של הפועל, של העובד.

לכן, מכל הטעמים הללו, אנחנו רואים בזה פגיעה נוספת בשבת, ואנו רואים את הסכנה של ביטול השבת, חס ושלום, ביטול קדושת השבת ומנוחת השבת וכן ביטול קדושת החגים ומנוחת החגים שלנו, וזאת ללא כל נקיפת מצפון, ללא כל התחשבות. ואין אני מדבר על מה שהשבת והחגים נתנו לעם ישראל, מה הערך שלהם לעם ישראל; אני מדבר עכשיו גם על המנוחה, שהיא דרושה **לכל איש עובד**, כי הוא זקוק ליום של מנוחה מוחלטת. אבל כאן באופן שיטתי הולכים לבטל, חס ושלום, את השבת ואת החגים במדינת ישראל. אנחנו רואים זאת, כי כל אדם, כל בעל מפעל, המבקש היתר לעבוד בשבת, מקבל אותו ללא קשיים. נכון שיש ועדה, אבל גם שר העבודה בעצמו נותן היתרי עבודה בשבת.

מכל הטעמים הללו, ובלי להתייחס לעצם התיקון, נצביע נגד העברתה של הצעת החוק לוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שלום כהן, ואחריו — לחבר־הכנסת ישראל שלמה בן־מאיר.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. זהו למעשה נושא שהוא המשך לוויכוח אשר העסיק אותנו מרבית שעות היום. כאשר דיברנו על תקציב משרד המשטרה מצאנו לנכון להקדיש את דברינו באותו ויכוח לעניין המטריד את מצפוננו. כמובן יש לנו גם מה לומר על הנעשה בבתי־הסוהר — ובוודאי עוד נאמר את הדברים. בדיון הנוכחי נתייחס לעבודתם ולמנוחתם של הסוהרים.

כמובן מחייבים אנו את התיקון ונצביע בעד העברתו לוועדה. אבל זוהי הזדמנות המחייבת אותנו להקדיש קצת תשומת־לב לתנאי השירות של הסוהרים ולרמת השירות.

התנאים הקיימים — תנאי שכר, דיור והמרחק מה־מגורים — גרמו לריכוז סוהרים בעלי רמה כללית נמוכה, ובמיוחד בעלי רמת השכלה נמוכה. מתוך סטטיסטיקה שפורסמה לא מזמן על־ידי משרד המשטרה מסתבר שמתוך 759 סוהרים, העובדים היום בשירות בתי־הסוהר, רק 9 הם בעלי השכלה תיכונית. הם אינם עוברים מבחני קבלה הנדרשים מכל המטפל בהגבלת חירותם של בני־אדם. יש סוהרים המשמשים אחים בבתי־חולים אחרי שהתחילו קורס של עזרה ראשונה ואפילו לא גמרו אותו. ברור שעובדים כאלה, בעלי "הכשרה" כזאת, לא יתאימו לתנאים השוררים במחנה המיון בבית־הסוהר שברמלה וב"מעשיהו", למשל. סיפר לי אחד משוכני אותו מחנה על תלונתם של אסירים, שהשמש מכה על קירות מבנה פח בחצר. הקצין מרחבי התחיל לשכנע אותם שהחום הזה הוא דבר חולף, לא קיים כל שעות היום, והסביר להם איך מסתובבת השמש סביב האדמה. אחד האסירים ניסה להסביר שזה ההיפך, ואז אמר לו מרחבי: "אתה לא תלמד אותי". יש בכלא גם מחלקה פסיכיאטרית. נשל־חים אליה אנשים הזקוקים לריפוי. למעשה זוהי מאורת נחשים. ידועים מקרים שאסירים ותיקים אונסים את ה"ירוקים", ואין תגובה.

אלה כולם דברים שאולי אינם נוגעים ישירות לתיקון החוק שבו אנחנו דנים, אבל בלי ספק נוגעים לתנאי השירות, מה עוד שתנאים אלה קובעים את חייהם וחירותם או אי־חירותם של בני־אדם.

מבחינת התנאים האלה אולי היינו צריכים להסכים להצעתו של חבר־הכנסת גרוס ולהצביע יחד אתו, על מנת שבשבתות לפחות לא יעבדו הסוהרים ואז היו צריכים לשלוח את האסירים הביתה לעונג שבת ולבילוי בחיק המשפחה. אבל כאמור, מטעמים קצת יותר קונקרטיים נצביע בעד העברת ההצעה לוועדה.

בסיום יורשה לי להתייחס לדבריו של שר המשטרה בוויכוח הקודם, בהם דיבר על תנאי החזקתם של עצירים במעצר אדמיניסטרטיבי. כבוד השר טען כי סוגיה זו הוב־אה לא פעם לפני בית־המשפט העליון, השופטים פסקו שתנאים אלה בסדר, ומה לנו, אנשי "העולם הזה—כוח חדש", שנדאג לשלומם ולזכויותיהם של עצירים מינהליים יותר מאשר דואג להם בית־המשפט העליון.

אני רוצה שיירשם ב"דברי הכנסת" הקטע הבא מדברי השופט אגרנט, בבואו לפסוק, יחד עם חבריו בבית־המשפט העליון, בסוגיית תנאי המעצר של עצירים אדמי־ניסטרטיביים: "דעתנו היא כי כיוון המטרה העומדת מאחורי התקנה 111 (1) הוא כיוון "מגיעתי" גרידא, דהיינו: שהמפקד הצבאי יפעיל את כוחו הנ"ל כדי להב־טיח שהאנשים הנעצרים על־ידו לא יהיו מסוגלים — כל עוד נמשכת תקופת החירום — לבצע מעשים העשויים לסכן את בטחון המדינה. אם כך הדבר, הרי לא יהא מן הצדק שעל העצירים מסוג זה יחולו תנאי כליאה רגילים הצפויים לעבריינים פליליים שנידונו למאסר, או אפילו כי הראשונים יהיו כולם נתונים בתנאי כליאה שווים. כבר עמדנו על כך לעיל, שמקום המעצר מהווה גורם חיוני בקביעת צורת המעצר ושקביעת מקום זה... יש בה כדי לקבוע את התנאים וההגבלות שלפיהם נעצר האורח הנידון. אין לנו ספק שהמחוקק שיווה לנגדו את האפש־רות שלגבי סוג ידוע של בני אדם הנעצרים על־פי צו, הניתן מכוח התקנה הנ"ל, יספיק מעצר בית, ואילו של־אחרים תתאים עצירה במחנה הסגר, ושתימצא עת קבו־צת אנשים שאותם יהיה רצוי לכלוא בבתי־כלא משטר־תיים או צבאיים דווקא." עד כאן הציטוט.

כיום אין המלצה זאת מבוצעת, אפילו אליבא דשר המשטרה, וכל העצירים המינהליים מצויים בבתי־כלא ובתנאי מאסר רגילים, אותם תנאים שמעתה יוכלו אולי

הסוהרים להנהיג בתורנויות יעילות יותר ובלי ההגבלות של חוק השבת.

היו"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת בן־מאיר.

ישראל שלמה בן־מאיר (מפד"ל):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. שלא כקודמי, אנסה להתייחס לחוק שלפנינו; וכן כקודמי, אנסה גם אני לקצר. בכל זאת, מלה אחת של הקדמה.

אני שותף לדעתו של חבר־הכנסת גרוס שיש לעשות הרבה, בעיקר מבחינה אדמיניסטרטיבית — והחובה על כך בראש וראשונה על שר העבודה — כדי לחזק את האפשרות של שמירת שבת בארץ. יש כאן פרצות רבות, ונוצר מצב שלמעשה יוצא מן הכלל כוח־האדם במקצועות מסויימים ובשטחים מסויימים. אולם דבר זה למעשה אינו נוגע לחוק הזה ולתיקונו. אני חושב שגם חבר־הכנסת גרוס איננו סבור שיש לסגור את בתי־הסוהר בשבת, לשחרר את הסוהרים ולהעביר את השמירה על האסירים לאסירים עצמם. וגם זה יהיה אולי קצת קשה, כי גם לאסירים צריך יהיה לתת לנוח בשבת. העובדה שמנהל שירות בתי־הסוהר צריך להיות בבית־הסוהר בשבת איננה אומרת שהוא חייב לחלל שבת. הוא יכול למלא את תפקידו, הוא יכול לעשות כל מה שאפשר לעשות, וצריך לתת לו את כל האפשרות שלא יצטרך לחלל שבת במילוי תפקידו. דומני שגם שר העבודה המביא את החוק, וגם עמיתו שר המשטרה, אין להם כוונה אחרת אלא זו, שגם סוהר יוכל לקיים את השבת, אף־על־פי שהוא ממלא את תפקידו בשעה שהוא נמצא בבית־הסוהר.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):
אולי יכולים הסוהרים להיות גויים של שבת, ובכך יפתרו את הבעיה?

ישראל שלמה בן־מאיר (מפד"ל):
אינני חושב כלל שאנחנו צריכים לחפש גויים של שבת, ואני משאיר זאת לחבר־הכנסת שלום כהן. אני מח־פש יהודים של שבת. אני מעדיף הרבה יותר יהודים של שבת, יהודים שיקיימו שבת ובאותו זמן נמצא גם דרך שהמדינה תתנהל בדרך שצריכה להתנהל, והכל דרך שמי־רת השבת ודרך ההלכה המאפשרת במקרים של פיקוח נפש לפעול גם בשבת עצמה, וזה איננו חילול שבת כש־הדבר נוגע לעניין זה.

אבל מה שרציתי למעשה הוא להביא לתשומת־לבו של שר העבודה את העובדה שהבעיה הקיימת לגבי סוהרים, מבחינה אחרת אולי קיימת גם בתחום אחר, שגם בו קיים פיקוח נפש, וזהו התחום של כבאות. הכבאים נמצאים במצב שאין יכולים לקבוע להם את שעות הע־בודה. הרי הם צריכים להיות נכונים גם ביום וגם בלילה. יש מקומות, בעיקר דווקא במועצות אזוריות ובמקומות קטנים, במקומות בארץ שהמצב בהם היום לצערנו איננו כל־כך נורמלי, שבהם כוח־האדם של הכבאות מצומצם ביותר. עד כמה שזכור לי, הדבר חל גם על המועצות האזוריות בגליל. שם נוצר מצב, על־ידי הפעלת חוק שעות העבודה, שבחלק משעות היום או הלילה אין בכלל כבאים. והיום, אם אנו מדברים על מקומות כמו בית־שאן או קר־יית־שמונה, או אביבים או מקומות דומים, מקומות שנשא־רים במצב שאין בהם כבאים — הרי זה מצב מסוכן ביותר.

הייתי מציע איפוא לשר העבודה שבהזדמנות זו יוסיף גם את הכבאים לאותו הפטור. ואני חושב שאם לא יתנגד, אפשר להציע זאת בוועדה. אני חושב שיש להת־ייחס לדבר זה במשקל מתאים ובמחשבה רבה, כי זהו תחום שגם בו צריך למצוא פתרון לבעיה.

היו"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. כמובן, זכותם של חברי הכנסת להרחיב את הדיבור מסביב לחוק. אולם זכותי היא להצטמצם רק בדברי החוק, ולא אכנס עכשיו לבירור הסוגיה של הטלוויזיה בשבת או לדברים דומים.

אני רוצה לומר לחבר־הכנסת גרוס, ששר העבודה איננו נותן אישור לכל בעל מפעל המבקש אישור לעבוד בשבת, אלא לאחר בדיקה קפדנית ביותר ובהתאם לכללים המקובלים עלינו.

עוד טעות אחת אני רוצה לתקן. המדובר לא רק בשבת. התיקון הזה לא בא רק לתקן את עניין עבודת השבת, אלא הוא בא לתקן את סדרי שעות העבודה. על פי החוק צריך לעבוד 8 שעות ביום, 47 שעות בשבוע. וכל מי שרוצה להעסיק אדם 10 שעות ביום, או לעשות סידור אחר כלשהו — חייב לבקש אישור משר העבודה. מהאישור הזה שיחררנו עובדים מסויימים; שיחררנו את המשטרה, ועכשיו אנו רוצים לשחרר גם את הסוהרים, באשר דין סוהרים כדין שוטרים, ואין זה קשור רק בשבת, אלא בסידורי עבודה בכלל, במשך כל ימי השבוע. כמובן, אינני צריך להוסיף על כך כמה מדברי קודמי, שאין ההצעה מכוונת לכך שנרוקן את בתי־הסוהר מסוהרים בשבתות ונשלח את כל האסירים בשבת הביתה. לכן אין עצה אחרת אלא לנהוג בקשר לחוק זה ולהפעילו ביחס לסוהרים כפי שהפעלנו אותו ביחס לשוטרים.

אשר לעניין הכבאים — אין באפשרותי בדרך זו לצרף את הכבאים לחוק הזה. זהו נושא חדש. קודם כל מבחינה פורמלית אין לי אפשרות לכך. אבל העניין איננו רק פורמלי. נפגשתי עם נציגי הכבאים במועצות האזוריות בעמק בית־שאן ובגליל, ויעצתי להם שיגלו יוזמה, שמרכז השלטון המקומי או משרד הפנים, ביחד עם נציגי ההס־תדרות, יביאו לפני הצעה כזאת, ואז אביא את ההצעה לפני הממשלה. עד עכשיו לא שמעתי מהם. ובהזדמנות חגיגית זו אני רוצה באמת לומר: אני יודע את הסוגיה, ואני מחכה לפנייה אלי מצד הכבאים ומצד השלטון המ־קומי, אשר צריך לבוא בעניין זה לידי הסכם עם הנציגים המוסמכים של הכבאים. אם לא יגיעו לידי הסכם, אולי נדון בכך אף בלעדי זה. אבל קודם כל רצוי שינסו להגיע לידי הסכם. ביחס לסוהרים וביחס לשוטרים אין הדבר כך. שם אין ועדי עובדים, אין נציגות הסתדרותית, והם חיים במשטר אחר. לכבאים יש נציגות, יש נציגות של העובדים, והצעתי זאת לשני הגורמים: שינסו לבוא בדב־רים ביניהם, ואחר־כך אני מוכן לבוא לעזרתם.

אני מציע איפוא להעביר את ההצעה לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970, לוועדת העבודה נתקבלה.

ט. חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט—1969 *)
(קריאה ראשונה)

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לסעיף ו' בסדר־היום: חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. גם בהצעה זו מובאים שני תיקונים קלים.

התיקון הראשון הוא שהכנסת תאפשר לשר העבודה להפעיל סמכותו ביחס לקביעת ועדה לבחינה מקצועית. הסיבה היא, שעל פי חוק שירות התעסוקה רשומים דור־שי עבודה בלשכות העבודה על־פי מקצועותיהם. שיווכו של דורש עבודה למקצוע מסויים מוכר על־ידי תעודת מקצוע. תעודה זו ניתנת על פי המלצתה של ועדת המק־צוע, המורכבת משלושה חברים: אחד מתוך רשימת מועמדים המוגשת על־ידי אירגון העובדים המייצג את המספר הגדול ביותר של עובדים באותו מקצוע; השני — מתוך רשימת מועמדים שהוגשה על־ידי אירגון המעבידים היציג באותו מקצוע; השלישי הוא יושב־ראש הוועדה, המתמנה על־ידי השר.

לעתים קורה שהאירגון הנוגע בדבר נמנע, משום־מה, מלהגיש רשימת מועמדים כנדרש, וכך מונע אפשרות הקמתה של ועדת מקצוע ומתן תעודות מקצוע למבקשים אותן. מצב מעין זה פוגע קשה בעובדים, בבעלי מקצוע ובמשק. כל הנסיונות שעשינו כדי להתגבר על המכשול הזה לא הועילו. לכן אנו מציעים להסמיך את שר העבודה שבמקרה שאירגון המעבידים או אירגון העובדים אינו מגיש רשימת מועמדים תוך שלושה חודשים מהיום שבו נתבקש להגישה, מוסמך שר העבודה למנות חבר לוועדת המקצוע על פי שיקול דעתו הוא.

זהו התיקון הראשון.

התיקון השני קשור גם הוא בוועדות המקצוע. לפי חוק שירות התעסוקה מקיימות ועדות המקצוע בחינות מקצוע על מנת לבדוק כשרו המקצועי של הפונה ומבקש תעודת מקצוע. החוק אינו מעניק סמכות לגבות אגרות בעד קיומן של בחינות אלה. בצד ההוצאות הכרוכות בבחינות יש בהעדר האגרה גם כדי לעורר זילזול בעצם הבחינות, ולפי הנסיון רק כ־50% מהנרשמים לבחינות משתתפים בהן בפועל. כך קרה שבשנת 1969 נרשמו לבחינות עיוניות ומעשיות כ־34,000 איש ומתוכם ניגשו לבחינות רק 15,981. עלינו לציין כי קיים שוני רב בין אחוז הניגשים לבחינות במקצועות השונים. אבל בדרך כלל, כאשר פונה אלינו אדם ומבקש להיבחן, הוא אינו רוצה לשלם תמורה כלשהי. יוצא שאנחנו עושים מאמצים גדולים, מתגברים על קשיים רבים, מזמנים ועדה — וכל זה עולה בכסף רב — ואנשים אינם מגיעים לבחינות, או רק כמחציתם מגיעים.

לתיקון המצב מוצע כי שר העבודה, באישור ועדת העבודה של הכנסת, יוסמך לקבוע בתקנות אגרות בעד בחינה לקבלת תעודת מקצוע.

אלה הם שני התיקונים הקלים, הקשורים בהעלאת הרמה המקצועית של ציבור העובדים. מצד אחד אנחנו רוצים לאפשר לנו לקיים את ההליכים הרגילים של ועדות בחינות, בלי להיות תלויים באירגון המעבידים או העובדים במקרה שאינם מגישים לנו רשימת מועמדים, ומצד שני אנחנו רוצים שכל מי שפונה אלינו ורוצה להיבחן יתייחס לזה במלוא הרצינות.

אני מבקש להעביר את הצעת התיקון לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת־הכנסת סנהדראי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מעריכה את עצם קיומה של ועדת הבחינות. אנחנו זקוקים לעניין זה, משום שכולנו מעוניינים שכל עובד במדינה יוכל להיעזר על־ידי ועדה זו, כדי לקבוע את המקצוע המתאים לו, ובמיוחד את הסוג שלו. זה עניינו וזה עניינו של כל עובד. משום כך אני תומכת בתיקון שבסעיף הראשון, כפי שה־דבר מוצע. לא רצוי שמישהו, בא־כוח המעסיקים או בא־כוח העובדים שאינם קובעים את המועמדים שלהם לוועדה בזמן, יכשיל את קיום הוועדה. ואני תומכת בתיקון המוצע.

אשר לתיקון שבסעיף השני, אדוני השר, הציבור הנזקק לאותה ועדת בחינות הוא ציבור שלדעתי אין לתבוע ממנו תשלום בעד הבחינה. אלה הם בעצם פועלים שלמדו מקצוע חדש וצריכים לקבל תעודה, לקבוע את המקצוע, לקבוע את הסוג. יש צעירים שזאת להם הפעם הראשונה שהם צריכים להיקלט בשוק העבודה, והם זקוקים לתעודה כזאת. נדמה לי שזה צריך להיות שירות טבעי של משרד העבודה, לקיים את הוועדה הזאת ול־אפשר לאדם להיבחן, וזאת ללא תשלום אגרה. העובדה שהשר ציין, שרק 50% מהנרשמים ניגשו לבחינות, איננה מוכיחה עדיין שיש כאן יחס של זילזול. אלה שלא הגיעו לבחינות ודאי מצאו את דרכם למקום עבודה המספק אותם בלי תעודה של הוועדה.

לדעתי יש לאפשר לכל אדם להיבחן, מבלי שיצטרך לשלם. ויכול להיות שזה ציבור שאינו יכול לשלם. השר לא הביא כל הצעה לגבי שיעור התשלום. לפי ההצעה תצטרך ועדת העבודה לקבוע זאת. נדמה לי שמשרד הע־בודה, עם התקציב שלו, צריך לתת את השירות הזה ללא אגרה. אני מציעה לשר לשקול את הצעתו שנית.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית וחדשה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. כנראה, התיקון לסעיף 59 בחוק שירות התעסוקה לא יזם שר העבודה, אלא שר האוצר, במסגרת מאמציו הכלליים לספוג מכל פינה אפשרית ובכל הצורות כספים מהציבור, בתקווה שזה יעזור לו לאזן את הגרעון התמידי במאזן התשלומים. כי אין הסבר הגיוני אחר מדוע אחרי עשר שנים נזכרו פתאום שיש צורך לגבות תשלום בעד בחינות מקצועיות.

*) רשומות (הצעות חוק, חוב' 834).

ברור גם שמאמציו של שר האוצר לגיוס כספים מכוונים בעיקרם לשכבות הפועלים, ולא חלילה לתעשיינים שרווחיהם נמצאים בעלייה מתמדת. ואם נזקק כבר שר האוצר לגבות כספים מסוג זה מהפועלים, כנראה מצבו באמת בכי רע.

אשר לטענה שבדברי ההסבר להצעת התיקון, שה־עובדה שאין הנבחן משלם בעד הבחינות גורמת לכך שרק 20% מהנרשמים לבחינות משתתפים בהן בפועל, והיא היוצרת זילזול בקרב הפועלים כלפי בחינות אלו — הרי זוהי טענה שטחית ביותר. מפני שבמקרה שפועל כבר מחליט לרכוש לו מקצוע מסווג, במקרה שהוא חסר מקצוע, או להעלות את סיווגו ודירוגו המקצועי, הרי שב־תנאים של היום החלטתו אינה קלה ביותר לביצוע. הוא חייב ללמוד לאותן בחינות לאחר שעות העבודה, וכאשר הוא כבר מרגיש עצמו מוכן לה — הוא עשה זאת. וה־עובדה שרק 20% ניגשים לבחינות מוכיחה רק את הזילזול מצד המעבידים במתן תנאים ואפשרויות ללימוד על חשבון המפעל ובמסגרת שעות העבודה בו, או מתן חופשה בתשלום לצורך קידומו המקצועי של הפועל. זה רק מוכיח מה גדול אחוז הפועלים הרוצים לגשת לבחינות אלו, אך אינם מספיקים לגמור להתכונן להן בשל תנאי העבודה הלוחצים והחובה לדאוג קודם כל לפרנסת המשפחה.

הצעת תיקון זו רק תגרום לכך שיקטן עוד יותר מספר הניגשים לבחינות, מפני שהמניע הכספי ממלא תפקיד לא קטן בחיי הפועלים, ואז תשיג הצעה זו את ההיפך ממטרתה המוצהרת.

היו"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר־העבודה י. א. אלמוגי:
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. חבר־הכנסת חביבי מחפש סימנים נוספים למצבנו הכלכלי. מובן שאלה דברים שלא כדאי להשיב עליהם. אנו משקיעים עשרות מיליוני לירות בהכשרה מקצועית גם בשנה זו. אדם הרוצה ללמוד מקצוע מועדף מקבל מענק נוסף ללימודים ולהוצאות, כ־10 לירות ליום. ואנו פונים אל הציבור הרחב שיירשם וילמד חינם אין כסף. אנו עוזרים במענקים רציניים ביותר לכל אלה שלומדים. לכן אין לזה כל קשר עם תשלום ואין לזה כל קשר עם המדיניות הפיסקלית של הממשלה; אלא אנו נותנים, חברת־הכנסת סנהדראי, שירות מצויין, שירות של ממש לכל אלה המעוניינים ללמוד מקצוע, על כל פנים בכל מה שקשור למשרד העבודה, החל מהטכנאי ובלה בעובדת הקונפקציה. שירות זה אין בדעתנו להפסיק. להיפך, אנו מתכוונים להגבירו גם במצבנו זה. והנימוק לתשלום איננו פיסקלי, אלא שאנו רוצים שלא יזלזלו בשירות זה. זו המטרה, ואין מטרה זולתה. הכוונה שלי, אגב, היא לתשלום סמלי. וכאשר תגיע הצעת החוק לוועדת העבודה אני מתכוון להציע הצעה כזאת שלא תכביד על שום איש, אלא תדגיש שמי שרוצה להתקבל לבחינה אמנם מתכוון לכך.

סעיף 1, שהסכמת לו, חברת־הכנסת סנהדראי, יש בו סימן שאנו עושים מאמצים כדי לקיים ועדת בחינות. יש השפעה הדדית בין ועדת הבחינות ובין הופעת האנשים בפניהן. כאשר אנו מקיימים ועדת בחינה ושולחים הודעות לאנשים, וקובעים שיופיעו לפני ועדת הבחינה עשרה, עשרים או שלושים איש, ובאים רק שניים, יש בכך השפעה על חברי ועדת הבחינות.

הצעה זו נובעת מנסיון של שנים רבות. כבר בכנסת הקודמת היתה הצעה זו מונחת על שולחן הממשלה. הכוונה היא לתשלום סמלי, ואין הכוונה להפסיק את השירות החינוי, אלא הכוונה היא שציבור מסויים יפסיק לזלזל בשירות זה, ו[illegible]תשלום סמלי, כפי שתקבע ועדת העבודה.

אני חוזר איפוא ומבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה להעביר את הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 2) לוועדת העבודה. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969, לוועדת העבודה נתקבלה.

י. חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 *)
(קריאה ראשונה)

היו"ר ב. צ. קשת:
הכנסת תעבור לסעיף ז' בסדר־היום: חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. חוק המילווה לבטחון המדינה, תשכ"ט—1969, במתכונתו המקורית איפשר לממשלה לקבל מילווה לבטחון המדינה בסכום כולל שלא יעלה על 300 מיליון לירות ולהוציא למטרה זו איגרות־חוב. לאור ההיענות הרבה בציבור ובבנקים לרכישת איגרות החוב ממילווה זה, שהוא מילווה מרצון, אישרה הכנסת ביום 16 בדצמבר 1969 את הגדלת הסכום שהממשלה רשאית ללוות והעמידה אותו על סכום כולל של 375 מיליון לירות.

עד ליום 1 במאי 1970 הוצאו סדרות איגרות־חוב בסכום כולל של 375 מיליון לירות, דהיינו מלוא הסכום שהמדינה הורשתה לקבל באמצעות חוק המילווה לבטחון המדינה. עד 5 ביוני 1970 נמכרו איגרות בסך 359 מיליון לירות — ב־267 מיליון לירות לשכירים, עצמאיים ותאגידים וב־92 מיליון לירות לבנקים.

בתקציב המדינה לשנת 1970/71 נכלל סכום של 100 מיליון לירות כאומדן הכנסות נוספות ממכירת איגרות

*) רשומות (הצעות חוק, חוב' 881).

מילווה בטחון, 1969. במסגרת זו הגיע האוצר לסיכום עם הבנקים, לפיו ירכשו איגרות בסכום כולל של 60 מיליון לירות. כן צפויה הפצה של איגרות בסך 40 מיליון לירות לציבור ולבנקים, בין השאר לצורך השלמת רכישה על סמך התחייבויות קיימות.

לאור תחזיות אלו, ובהנחה שהכנסת לא תתנגד להגדלת סכום המילווה, נראה שאפשר יהיה למכור איגרות־חוב בסכום נוסף של 100 מיליון לירות.

אנו מציעים איפוא להגדיל ב־100 מיליון לירות את הסכום שהממשלה תהיה רשאית ללוות לפי החוק, ולאפשר להנפיק איגרות־חוב נוספות בסכום זה. תנאי איגרות־החוב הנוספות יהיו זהים לתנאי האיגרות שהוצאו לפי חוק זה עד כה.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק, לאחר דיון, לוועדת הכספים.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר־הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. התיקון לחוק המילווה לבטחון המדינה בא להגדיל את הסכום של המילווה ב־100 מיליון לירות נוספות. החוק התחיל בסכום של 300 מיליון לירות. בתיקון שהובא לכנסת בדצמבר 1969 הועלה הסכום ל־375 מיליון לירות, ועכשיו מוצע להעלותו ל־475 מיליון לירות.

אכן, המטרה היא המשך המלחמה, הבולעת סכומים עצומים. והחוק הנדון מבטא רק חלק קטן מהסכומים המוקצבים למלחמה. לכל חוק הנוגע מהכנסת לאשר סכומים למטרות צבאיות אנו מתייחסים לא כאל חוק פיסקלי גרידא אלא כאל חוק שיש להתייחס אליו לפי יחסינו למדיניות הכללית והבטחונית של הממשלה. ואכן, אף־על־פי שבשנת התקציב 1970/71 מוציאים אנו למטרות בטחון למעלה מ־5 מיליארד לירות — אולי הרבה יותר — ועוד מיליארד או שניים יעלו לנו מטוסי הפאנטום והסקיי הוק החדשים, שהממשלה כה לוחצת על ממשלת ארצות־הברית למכור לישראל, תובעת הממשלה מהכנסת סת אישור סכומים נוספים.

תקציב זה, אם נראה אותו מנקודת־ראות כלכלית, הרי הוא תקציב של פשיטת־רגל כלכלית, פרי מדיניות, שגם היא במצב של פשיטת־רגל ולא הביאה לשום מטרה מאותן מטרות מוצהרות. ועכשיו עוד עומדים לקצץ בשירותים האזרחיים בתקציב המדינה בסכום ראשון, אני מניח, של 200 מיליון לירות, כדי להגדיל שוב ושוב את ההוצאות הבטחוניות.

חובות המדינה הגיעו לממדים ללא תקדים לא רק בישראל, אלא גם במדינות יותר עשירות. חוב החוץ מגיע כבר ל־2,300,000 דולר ויתרות מטבע החוץ נעלמות והולכות.

כמובן, הצד הכלכלי הוא רק אחד הצדדים של הבעיה. לא פחות כואב המספר הגדל והולך של הקרבנות. אנו חושבים שגם הקרבנות החמריים וגם הקרבנות האנושיים היקרים הנופלים יום־יום בסואץ ובמרת הגולן, בגדה ובכל יתר החזיתות — אנו חושבים שקרבנות אלה הם קרבנות שוא. כל המשך המלחמה אינו משרת, כפי שמוכיח הנסיון עד עכשיו, מטרות חיוביות של בטחון ישראל. הבטחון אשר הובטח על־ידי הממשלה כתוצאה מהגבולות האסטרטגיים החדשים שהושגו במלחמת יוני — בטחון זה מאתנו והלאה. לא רק שמעמדנו הבטחוני לא התחזק, אלא הוא הולך ורע מחודש לחודש. מספר הקרבנות גדל והולך, יחס הכוחות הולך ומשתנה לרעת ישראל.

על מה מבקשת הממשלה את הכנסת כל יום שני וחמישי עוד כסף, עוד כסף, עוד כסף מהעם? על מה נקרא עם ישראל להילחם ולשלם כה ביוקר בכל המובנים? הרי ניתן וניתן היה מזמן לשים קץ למלחמה, להגיע למצב של שלום יציב וצודק, אם לא נרצה לשלוט על עם שני, על העם הערבי הפלשתינאי; אם הממשלה תנטוש את תביעתה לסיפוחים טריטוריאליים ותכיר בזכויות הפליטים. בתנאים אלה מוכנות המדינות הערביות — מצרים, ירדן ולבנון — להכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל, בגבולות מוכרים ובטוחים, בחופש השיט בתעלת סואץ ובמצרי טיראן; להפסיק הלוחמה ולפתוח בדף חדש, ביחסים של שלום בר־קיימא.

דעת הקהל בישראל תובעת יותר ויותר פירוק ממשלת הליכוד הלאומי. היא תובעת ממשלה אחרת, אשר תסכים לשלום של כיבוד זכויות הדדי, לביצוע החלטת מועצת הבטחון. רבים מאוד מהנוער, ממפלגות שונות, מתחילים לשאול: על מה בעצם אנו ממשיכים להילחם, כאשר ישנה אפשרות ממשית לשים קץ למלחמה?

מאותות הזמן גם המספר הרב והגדל של שביתות; יש להן אופי כלכלי, אבל יש להן גם אופי פוליטי בזמנים כאלה. היום, למשל, שביתת האזהרה של 40,000 אקדמאים, ששבתו שעתיים — רופאים, מרצים באוניברסיטה, מורים, משפטנים ואחרים; האחיות אשר הדיעו על שביתת אזהרה של 3 שעות ביום ד' הבא, ה־17 לחודש זה, ומכריזות שתהיה גם שביתה כללית של אחיות ב־21 לחודש אם שביתת האזהרה לא תביא להשגת תביעות השכר הצודקות.

"עיסקת החבילה", שחודה היה מופנה מלכתחילה נגד שכר העובדים וזכויותיהם, זוכה למאבק מצד חלקים ניכרים של ציבור הפועלים.

מכל הסיבות האלה יחד, מתוך התנגדותנו העקרונית למדיניות הממשלה, אשר משוכנעים אנו כי היא גם נגד העובדים וגם נגד בטחון המדינה, העצמאות ועתידה של ישראל — מכל הסיבות האלה אנו הצענו ומציעים להחזיר לממשלה את כל החוקים הפיסקליים הבאים לממן את המדיניות הזאת. ולכן ההצעה הפורמלית שלנו היא להחזיר את חצעת החוק לממשלה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. חבר־הכנסת וילנר, כדרכו, מציע להחזיר לממשלה כל חוק פיסקלי, ויהיה זה איזה חוק שהוא. נאמן לדרכו הוא גם אומר שזו עמדתו, בין לגבי חוק זה ובין לגבי כל חוק אחר. ויודע חבר־הכנסת וילנר שהחוקים הפיסקליים השונים, והאמצעים השונים העומדים לרשות המדינה, באים לממן אותה מדיניות שעליה מוסד זה החליט ואותה קבע.

על כן אינני מתכחש לעובדה שחוק זה בא לבצע את תקציב המדינה, ותקציב המדינה אינו אלא בבואה

וביטוי למדיניות הכלכלית, הבטחונית והמדינית של המדינה. שמעתי אותם הדברים מפיו של חבר־הכנסת וילנר כשהבאנו את החוק במתכונתו הראשונה, על 300 מיליון ל"י ; שמעתי את הדברים האלה כשבאנו להוסיף 75 מיליון ל"י בדצמבר, בסוף השנה שעברה, ושמעתי אותם עכשיו, אותם הדברים, כאשר באנו להוסיף עוד 100 מיליון ל"י לפי חוק זה.

חבר־הכנסת וילנר, זהו מילווה מרצון. ולכן כמה מהנימוקים שהשמעת פה, כאילו בא האוצר ומטיל מוראו וגובה את המסים, ממילא נופלים. זהו מילווה מרצון, ועובדה היא שהציבור נענה. אין זה מילווה חובה כמו התיקון שהבאנו לחוק מילווה חובה לשנת 1970. זהו מילווה מרצון, וכפי שאמרתי — הציבור נענה וקונה את האיגרות.

ובכן, כשם שאני שמעתי את דבריך בעבר, חבר־הכנסת וילנר, ודאי שמעת גם אתה את תשובתי בעבר לדבריך אלה. שמעתי, ואני יכול לומר "כנ"ל" למה ששמעתי ממך ; אני יכול גם לומר לך באשר לדברי "כנ"ל", כיוון שאין לי מה להוסיף. אני רואה בזה המשך של מילווה מרצון, שהכנסת אישרה. לשמחתנו ישנה היענות יותר גדולה מאשר ציפינו ושיערנו.

זוהי הסיבה שבאנו עתה להציע הגדלת מסגרת החוק. אנו מבקשים להתיר לאוצר לקבל סכום גדול יותר.

על כן הננו מבקשים להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת הכספים של הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת :

אנו ניגשים להצבעה.

יש שתי הצעות ואני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו : הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים ; הצעה שנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש) :

אני מבקש למנות את הקולות בהצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים	—	14
בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה	—	2
נמנעים	—	2

ההצעה להעביר את הצעת חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970, לוועדת הכספים נתקבלה.

יא. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. צ. קשת :

עתה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור :

ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת העתק מכתבו של יושב־ראש ועדת הכנסת אל יושב־ראש הכנסת בדבר חלוקת הצעות לסדר־היום והצעות חוק פרטיות בין הסיעות לכנס הקיץ.

היו"ר ב. צ. קשת :

לפני נעילת הישיבה הרשו־נא לי לאחל לכל חברי הכנסת ובני ביתם, לכל תושבי המדינה, ובמיוחד לח־יילינו, חג שמח.

הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים ביום ב' הבא בשעה 16.00. תחילת הישיבה תהא מוקדשת לציון מלאת מאה שנה לייסוד מקוה־ישראל. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20.00.

נספחות

סדר־היום לישיבה ע"ן

א. שאילתות.

ב. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.

ג. תשובת שר הבריאות לדיון על פעולות משרדו.

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (בי־טוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

ה. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

ו. חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

ז. חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

ח. תשובת שר הדתות לדיון על פעולות משרדו.

ט. חוק החוזים (חלק כללי), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה) — דיון.

י. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

יא. חוק המכר (מכר־טובין בין־לאומי), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

יב. חוק המיטלטלין (הוראות משלימות), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

יג. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

יד. דרכי פעולתה של הטלוויזיה (לפי הצעות לסדר־היום של קבוצת חברי כנסת).

טו. תמריצים להכוונת אוכלוסין לערי הפיתוח (הצעת חבר־הכנסת י. יפרח).

טז. חוק התיכנון והבנייה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

יז. חוק רשות הנמלים (תיקון), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

סיכום הישיבה

ישיבה ע"ו (ד' בסיון תש"ל — 8 ביוני 1970)

היו"ר — ר. ברקת; ט. סנהדראי; י. נבון; ב. צ. קשת.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר־המשטרה ש. הלל מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: ש. לורנץ, מ. סורקיס, צ. צימרמן, ב. שחור, מ. ביבי.

ג. שר־התיירות מ. קול השיב על 5 שאילתות של חברי הכנסת: י. תמיר, ש. ארבלי־אלמוזלינו, מ. אביזוהר.

שר־הדתות ז. ורהפטיג השיב על 10 שאילתות של חברי הכנסת: ג. האוזנר, ר. ארזי, ע. פינברג־סרני, א. אבנרי, ד. עוביד, י. ה. קלינגהופר.

שר־העבודה י. א. אלמוגי השיב על 9 שאילתות של חברי הכנסת: א. ורדיגר, א. חביבי, א. שוסטק, א. כץ, ש. כהן, ש. ארבלי־אלמוזלינו, ז. המר.

ד. בהמשך הדיון על סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו השתתפו: א. הראל, נ. אליעד, ע. זועבי, א. חביבי, ד. מילמן, א. ורדיגר, ש. כהן, ש. תמיר, מ. סנה. שר המשטרה השיב למתווכחים.

ה. שר־הבריאות ח. גבתי השיב על 12 שאילתות של חברי הכנסת: א. שוסטק, נ. אליעד, ז. המר, י. תמיר, מ. פרוש, ש. ארבלי־אלמוזלינו, מ. סנה, י. גולן.

ו. בהמשך הדיון על סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו השיב שר־הבריאות ח. גבתי למתווכחים.

ז. שר־העבודה י. א. אלמוגי הביא לקריאה ראשונה חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (ביטוח מתגדבים לעבודה בשעת חירום), תש"ל—1970. בוויכוח השתתף נ. אליעד. שר העבודה השיב לו.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.

ח. שר־העבודה י. א. אלמוגי הביא לקריאה ראשונה חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969. בוויכוח השתתפו: ש. י. גרוס, ש. כהן, י. ש. בן־מאיר. שר העבודה השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.

ט. שר־העבודה י. א. אלמוגי הביא לקריאה ראשונה חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט—1969. בוויכוח השתתפו: ט. סנהדראי, א. חביבי. שר העבודה השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.

י. סגן שר האוצר צ. דינשטיין הביא לקריאה ראשונה חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970. בוויכוח השתתף מ. וילנר. סגן שר האוצר השיב לו.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.

יא. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.